

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Selvejergaardmand

Peder Jensen Holtets
Slægt.

Af Ths. Holt.

I KOMMISSION HOS J. F. PETERSEN, HJØRING.
EXPRES-TRYKKERIET (TH. JØRGENSEN). 1934.

INDHOLDSFORTEGNELSE.

Indledning. Side 5.

	Side
1. Peder Nielsen	22
2. Jørgen Pedersen	22
3. Peder Jørgensen	22
4. Jens Pedersen	23
5. Peder Jensen Holtet. Side 26.	

Ane Marie Jensdatter. Side 38.

A. Guldager Slægten. Side 41.

Johanne Pedersdatter (Holt)	41
a. Thora Martine Nielsen.	43
c. Caroline Amalie Nielsen.	44
a. Inger Marie Johanne Jensen	49

B. Golde Slægten. Side 54.

Jens Pedersen (Golde).	54
a. Maren Jensen.	59

C. Hov Slægten. Side 65.

Maren Pedersdatter (Holt)	65
a. Simon Peter Jørgensen	71
b. Maren Jørgensen	74
c. Ane Sofie Jørgensen	75
d. Kristen Jørgensen	78

D. Holt Slægten. Side 80.

Søren Pedersen Holt	80
a. Maren Sørensen (Holt)	108
b. Boline Thomine Sørensen (Holt)	114
c. Peder Jensen Sørensen (Holt).	119
e. Thine Sørensen (Holt).	122
f. Thomas Christian Sørensen Holt	125
g. Jens Sørensen Holt	132

Krustrup Slægten. Side 134.

Thomas Jensen	134
Thomas Thomsen.	134
a. Anders Thomsen.	137
b. Marie Thomasdatter	143
c. Mette Thomasdatter	146

Krustrup Slægten fra Hedegaard. Side 147.

Mads Christian Thomsen.	147
a. Thomas Kristian Madsen Thomsen	149
b. Martin Thomsen	150
c. Christen Madsen Thomsen	151
d. Jens Valdemar Thomsen	153
e. Søren Rudolf Thomsen	154
f. Boline Thomsen	155

RETTELSER.

Side 23. Den første Folketælling afholdtes 15. Aug. 1769 og omfattede alle det danske Monarkis Lande i Evropa. Denne Folketælling led dog af visse Mangler, og Resultatet kom kun frem til Offentligheden gennem private Kilder. Den næste og her omtalte Folketælling af 1ste Juli 1787 omfattede kun Kongeriget Danmark, men var en virkelig Folketælling, og alle Personers Navne, Stilling og Alder blev opført paa Lister; noget, der har været fastholdt ved alle senere Folketællinger.

Side 43. Thora Martine Nielsen er født $\frac{8}{7}$ 1850 og blev gift, da hun var 41 Aar gl.

Side 47. Et Par Breve til Datteren Caroline, skal være Thora.

Peder Jensen Holtets Slægt.

Selvejergaardmand

*Peder Jensen Holtets
Slægt.*

Af Ths. Holt.

Expres-Trykkeriet (Th. Jørgensens Bogtrykkeri) Hjøring.
1934.

INDLEDNING.

Dette Bidrag til Slægtens Historie er skrevet af Møllejeer Thomas Holt i Bagterp. Ths. Holt nærer en stor Interesse for Slægten, hvis bedste Karakteregenskaber han besidder, ogsaa en fremragende Natursans og historisk Interesse; han har lyttet til Fædres Tale, søgt Oplysninger fra saavel nulevende som afdøde Medlemmer af Familien og i sin Hukommelse opbevaret de mange friske og personlige Træk, der ligesom lader Personerne træde lyslevende frem og derved gør Skildringen værdifuld for Slægten.

Beskrivelsen er suppleret af undertegnede ved Oplysninger, indhentet dels ved Besøg og dels ved skriftlig Rekvision fra Landsarkivet i Viborg. Ligeledes, efter min Onkels Opfordring, har jeg noget omarbejdet Stoffet, dog i alt hovedsagelig i hans Gengivelse og Udtryksmaade. Jeg har indføjet enkelte personlige Indtryk og Gengivelser fra Søren Holt, saaledes hans Krigsdeltagelse og Erindring om hans Død, ligesom ogsaa Bidrag til Træk af Livet paa den gamle Bondegaard; endvidere Optegnelser om de yngre Slægtled. Væsentlig supplerende Betragtninger har jeg til Adskillelse fra Ths. Holts Tekst sat mellem to Tankestreger, men i Hovedtrækkene er Skildringen min kære Morbroders, og jeg benytter Lejligheden til paa Slægtens Vegne at bringe ham en Tak baade for Ideen til dens Gennemførelse og for det deri nedlagte Arbejde. Jeg bringer endvidere en Tak til Hr. Postmester Klitgaard for Gennemsyn og Korrekturlæsning. For det sidste tillige en Tak til Hr. Forstander Andreas Nielsen, Bagterp Efterskole.

Optegnelserne omfatter en vendsysselsk Bondeslægts jævne Færd, gengivne med en god lagttagelsesevne og megen Realitetssans, hvor ikke blot Lys, men ogsaa Skygger har faaet Plads, og spændende over Tidsrum fra det helt gamle med gamle Tidens Skikke til den nyere Tids Brydninger igennem Tidernes skiftende økonomiske Vilkaar, og de giver derved et godt Udsnit af Livet i vor Hjemstavn og vil være et Kulturbillede af Værdi — for Slægten, for hvilken de er nedskrevne.

I Omfang kan Afsnittene om de enkelte Familiemedlemmer være større eller mindre; men dette ligger da væsentlig i, at der er fremkommet mere eller mindre Stof af kulturhistorisk Interesse.

Da Peder Jensen Holtet ikke, hverken efter Oplysninger i Kirkebøger eller Familietraditionen, har haft voksne Søskende og en Opsporing af et, maaske endda betydeligt Antal meget fjerne Slægtninge i Hjemegnen, Albæk Sogn, næppe for Efterkommere af Peder Holt vil have større Interesse, har jeg fundet det mest praktisk, og derved ogsaa følgende Ths. Holts Tekst, at dele Slægten efter Peder Holts fire Børn og i Henhold til Deres Bosted i: Guldager, Golde, Hov og Holt Slægtene og at regne Peder Holt som Slægtens egentlige Stamfader, samt give Beskrivelsen Navn efter ham. Ths. Holts mødrene Slægt »Krustrup Slægten« er tilsluttet med en særskilt Beskrivelse.

Peder Holts og Søren Holts Gaard i Bagterp ligger paa den frugtbare, for en stor Del af lermuldet Jord bestaaende skovløse, vestvendsysselske Slette, hvis Horisont er Havklitten og de store Bakkeøer: Vennebjerg Bakke og Børglum Kloster Bakke mod Vest og Sydvest, Thise Bakkeø i Syd og Hjøring Bakkeø mod Nordøst.

Ikke saa lidt forskellig fra dette Landskabsbillede er Albæk Sogn, Slægtens Hjemstavn. Det grænser ved Lyngsaa og Vorsaa mod Øst til Kattegat, mod Syd til Dronninglund, mod Vest til Voer og Skæve og mod Nord til Hørby og Volstrup Sogne. Terrænet er ret stærkt kupereret og har i foruds Dage for en stor Del baaret Skov, særlig i den midterste og vestre Del, og hvoraf der endnu findes væsentlige

Rester. Om Skovbevoksningen minder ogsaa paa hele denne Egn en Mængde Holt Navne (Holt betyder et med Træer bevokset Højdedrag og er i Slægt med det sydgermanske Ord: Holz, der i Nutids Tysk betyder Træ og Tømmer, og som ogsaa er Grundlaget for Ordet Holsten). I Albæk Sogn findes saaledes: Ørnholt, Mølholt, Favrholt, Stolsholt, Strengholt, Fladsholt, Skarpholt, Holtbjerg, Holte og H o l t e t.

Den sydøstlige Del af Sognet omkring Vorsaa er mere et Lavland og har ingen Holt-Navne. Højlandet standser ogsaa Vest for Lyngsaa By i en ret lige Linie, som sikkert er den gamle Kystlinie. Særlig i den østlige Del af Sognet findes endnu Hedestrækninger, selv om Opdyrkningen har taget det meste. Øst for det imponerende, endnu lyngbevoksede Holtbjerg findes et Stykke Hede, der bærer de saakaldte »Digevoldinger«, hvilke efter Professor Gudmund Hatts Forskning er Levninger af Oldtidsmarker. Det paagældende Stykke Hede er tillige mærkeligt ved, at det efter Agerdyrkningsens Ophør har været skovbevokset, hvorom en hel Del »Vindfælder«, nu visende sig som lyngbevoksede Forhøjninger, bære Vidne. Paa Initiativ af undertegnede er det paagældende Areal, der stod foran Ompløjning, blevet købt af Vendsyssel historiske Musæum og derved fredet.

Folkeracen har bevaret en Del af Vendelboens kraftfulde Egenskaber, der i tidligere Dage kunde give sig stærke Udslag. I Kolderup-Rosenvinges gl. Domme berettes det, at Bertel Hansøn fra Melholt i Dronninglund Sogn i 1558 stak sit Spyd i Jorden paa Tinge og opfordrede til ved Haandtagning at give Tilslutning til Oprør mod Lehnsmanden paa Aalborg-hus Otto Brahe (Fader til Thyge Brahe). Bønderne fulgte ham dog ikke, og han blev grebet og henrettet. Ligeledes i et Nabsogn, nemlig Skæve, foregik 1841 den kendte Begivenhed, at fem Bønder fra Hellum og to fra Skæve med Sognefogden i Spidsen tog sig selv til Rette og dræbte en Forbryderbande, der boede i Allerup Bakker, og som længe havde terroriseret Egnen. Øvrigheden havde ikke været at formaa til at tage sig af Sagen. En højere Embedsmand, mulig Stemann, kaldte ved denne Lejlighed Vendsyssel for Landet norden for Lov og Ret. Da den afholdte Folketingsmand Christen Jensen, Try, afstod sin Valgkreds til Redaktør

Vilh. Lassen fra Aalborg, vakte dette et voldsomt Røre, og Misfornøjelsen fik et Samlingsmærke i Christen Thomsen fra Fæbroen i Albæk Sogn. Han var for Resten lige ved at blive valgt; det blev Læsø der reddede Kredsen for Vilh. Lassen. Bevægelsen (·Fæbro Partiet·) døde dog senere hen, da den mere hvilede paa følelsesmæssige end paa realpolitiske Grunde.

Af Vesterboerne kaldtes Folkene fra disse Egne for Skovboer. De mødte paa Markederne med forskelligt Huggehusarbejde, særlig Redskaber, raat forarbejdet Vogntæ og Bødkerarbejde; det var en udbredt Husflid, hvis Indtægt bødede noget paa Udbyttet af den for en stor Del magre Jord.

Slægten har ogsaa haft sin virkelige Tømmermand, og de kunde vist omtrent alle hugge. Som fra Oldtidens og Middelalderens Dage var det Øksen, man brugte fremfor alt. Min Moder havde en ·Vindebuk· (Tenholder) af Eg, hugget med Økse af Peder Holt. I vore Dage vilde Øksen slet ikke være bleven brugt til et saadant Stykke Arbejde.

Slægten har, saa langt man kan følge den tilbage, nemlig til 1680, boet paa forskellige Gaarde i Albæk Sogn, som den har haft i Fæste, saasom Albækgaard, Lyngsaagaard, Porsmose og Holtet.

Jens Pedersen, der var født i Porsmose, boede ved Folketællingen 1787 og Matrikuleringen 1805 i Holtet, hvorfra Slægten har Navn. Han var Tømmermand, men tillige efter Tidens Skik Jordbruger.

I denne paa Holter saa rige Egn har Klarlæggelsen af Stedet voldt mig nogen Vanskelighed. De eneste Steder, hvormed Forveksling er mulig, indskrænker sig dog til Holte eller Holt og Mølholt eller Mølholtet. Mølholt nævnes enkelte Gange som Holtet; men Hartkornsansættelsen er saa forskellig, at Forveksling er umulig. Desuden træder Forskellen aldeles klart frem ved Folketællingen 1787, hvor Jens Pedersen opføres i Holtet, medens der samtidig anføres andre Fæstere i Holte og Mølholtet.

Men dermed var Vanskelighederne ikke forbi, thi hvor laa saa Holtet? Navnet er paa Eggen ved at gaa i Glemmebogen, og ingen Ejendom bærer mere det Navn. Imidlertid findes der paa Generalstabens Maalebordsblad nordlig i

Sognet mod Volstrup Sogneskæle en Skov, indtil for faa Aar siden tilhørende Vorgaard (hvortil det meste af Sognet tidligere var Fæste), bærende Navnet Holtet. Paa Generalstabens Maalebordsblad fra 1885 er det en ren Løvskov (Bøg). Syd for den samlede Skov ligger et Stykke, der ikke har Signatur, men heller ingen Bygninger, men som maa være gammel Agermark. Øst og sydøst for denne, formodentlig med Græs tilgroede Agermark, ligger en Strimmel Løvskov, syd for den er der Hede, vest for Agermark. Ned mod det Vandløb, der bliver til Grønhede Aa ved Sogneskælet mod Volstrup, ligger en ret betydelig Eng, der bærer Navnet Holtets Eng.

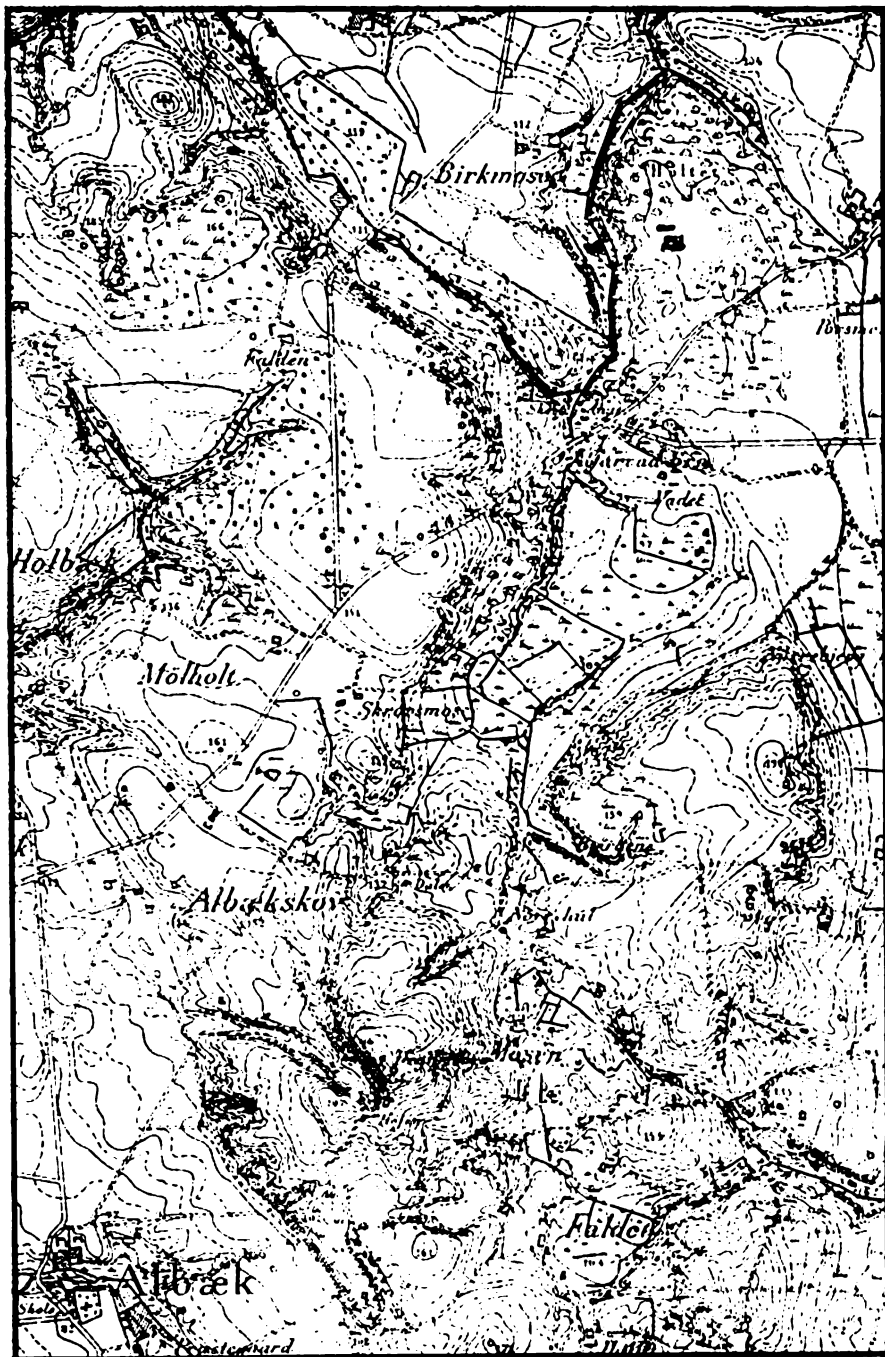
Paa Generalstabens Maalebordsblad fra 1930 er saavel Agermark som den syd for liggende Hede indlemmet i Skoven og tilplantet med Naaletræer. Disse har ogsaa i det mellemliggende Tidsrum indtaget den gamle Løvskov og betegner derved den senere Tids Udvikling i Vendsyssels Skove, hvor Bøgen, der ikke mindst om Foraaret gav Østerengen et saa skønt Præg, særlig naar det gyldne Løv kantedes af den brune Hede, nu er meget stærkt i Tilbagegang og i Fare for at forsvinde, dersom ikke en modgaaende Bevægelse sætter ind.

Som sagt, Bygninger fandtes ikke i 1885, og hvornaar Landbruget er nedlagt, har jeg ikke faaet undersøgt. Paa Matrikulkortet, der er fra 1805, ses imidlertid Bygningerne, en Parallelgaard med Udhuset mod Nord i Øst-Vest og Stuehuset mod Syd med foran og østfor liggende Have. Paa Generalstabens Maalebordsblad fra 1885 har jeg indlagt Bygningerne efter Matrikulkortet.

Der har Jens Pedersen boet, og der er Peder Jensen født og opvokset, og derfra har Slægten sit Navn.

Men paa Matrikulkortet staar ydermere Navnet Jens Pedersen, det er overstreget og nedenunder staar Jørgen Christensen. Arkivaren i Matrikuldirektoratet siger, at dette betyder, at Jens Pedersen har haft Ejendommen 1805 og Jørgen Christensen 1826, da Maalebogen blev nedskrevet. Efter Vorgaard Birketings Protokol har Jens Pedersen frasagt sig Fæstet 1815.

Matr. Nr. er 77, og Hartkornet 6 Skp. 1 Fdk. 2½ Alb.

1000 500 0 1 2000 Alen

Brudstykke af Generalstabens Maalebordsblad over Albræk Sogn 1885.

Efter Matrikullen af 1688 (den Gang var der ikke Matr. Nr.) var Hartkornet 4 Skp. 1 Fdk. 1 Alb. Engen mod Vest betegnes som Holtets Eng, Arealet var 66 Tdr. Land. Den sammenhængende Skovstrækning mod Nord betegnes som Fredsskov, hvilket altsaa ikke har været Tilfældet med den til Holtet hørende Skovstrimmel. Ved Bortfæstning til Jørgen Christensen er denne taget fra Fæstet, maaske tilligemed lidt isprængt Hedejord, for at lægges sammen med den til Godset hørende Skov, og Matr. Nr. er delt i 77 a og b, og til Fæstet hørte nu 32 Td. Ld., formodentlig alt Ager og Eng, da Hartkornet var det samme. Eftersom Fæstet er nedlagt som Landbrugsejendom, maa Agermarken have været af maadelig Beskaffenhed; det samlede Hartkorn paa Ager og Eng tyder jo ogsaa derpaa.

Nu har Skoven lukket sig over de gamle Skovboeres Virkeplads, over Slægtens Jord, og knapt Mindet om Stedet er tilbage. Saaledes gaar Livet sin Gang, og man maa ty til de gamle Dokumenter for at faa kastet Lys over de virkelige Forhold. Skoven er nu en tæt Granskov, hvis Udtynding dog er begyndt. Bøgen er grundig udryddet, men det er gammel Bøgebund, og naar Skovduerne taber Bøgens Bog, spirer Bøgetræerne frem igen.

I Grantykningen over Huspladsen er det eneste synlige, der minder om Stedet, et Pæretræ, det vil sige, det gamle Træ er kvalt i Grantykningen, og det er savet over ved Roden, men et nyt Rodskud rejser sig tre Alen i Vejret som et enligt Livstegn om Fædrenes Virke.

Vorgaard ejede næsten hele Sognet. Salget af Fæstegods begyndte først i 1842, tager stærk Fart i Fyrreterne og Halvtredserne for at afsluttes omkring 1870. 1805 var St. Porsmose paa 56 Td. Land og Fæster Niels Nielsen næppe af Slægten. 1845 blev den solgt til Niels Christen Sørensen for 450 Rgd. Hartkornet: 1 Td. 1 Skp. 1 Fd. 1 $\frac{1}{2}$ Alb. I 1805 er Udhusene opmaalt som en Vinkelbygning, aaben mod Vest, samt Stuehus imod Syd.

Urban Hansen omtaler i sin Bog »Tyvebanden paa den jyske Aas» et »Hultræ« i Holtet Skov ved Alfarvad. Her blev syge Mennesker nøgne draget gennem Spalten i Træet, og Overtroen, der knyttede sig dertil, var, at de ved denne »Gen-

fødelse» skulde blive raske. Det var navnlig for engelsk Syge, Svindsot, Gigt, Epilepsi og Bylder. Af disse »Hultræer« skal der have været ca. 8 i Vendsyssel. (C. Klitgaard, »Vendsyssel Tidende« 17/9 1932.)

En Ulvehistorie knytter sig til Holtet. Den er af J. Vigh Hejlesen i »Husvennen« 1875, genfortalt i Anton Jakobsens »Vendsyssel Folk og Land«.

»Det er længe siden, saa længe siden, at min Oldemoder paa fædrene Side er Heltinden i Dramaet. Aaret kan jeg ikke opgive, men hun er født 1725 i Gaarden Holtet, Albæk Sogn ved Sæby, og hed Else Hejlsdatter og var den Gang i sine bedste Pige dage, da Historien, som jeg har hørt af min Slægt, gik for sig. Regn saa selv efter Aarstallet omtrent. En Dag spadserede Else gennem Albæk Skov, der den Gang maaske var ti Gange saa stor som nu, da en tudende Ulv kom efter hende. Hun skyndte sig ad Stien at naa Landevejen, der gik igennem Skoven, men forinden løsnede hun sit Skørt og lod det falde, medens hun løb. Ganske rigtig, Ulven standsede ved Skørtet, gennemsnusede det, og da det intet indeholdt, tog den det i Munden og gennemruskede det, saa det fløj om Ørerne paa den. Else skottede over Skulderen og løb. Hensigten opnaedes: at standse Ulven lidt. Men efter Skuffelsen forstærkede Ulven sit Løb i Forfølgelsen. Atter lod hun et Skørt falde og nok et; det standsede Ulven lidt hver Gang, men nu maatte hun krybe op i et Træ ved Landevejen i en Fart; det lykkedes. Men hvad gjorde saa Mester Graaben? Han strakte sig op ad Træets Stamme, men da han ikke kunde komme derop, lagde han sig pustende ved Træets Rod, vogtende paa min stakkels tilkommende Oldemoder. Endelig kom der nogle kørende ad Vejen, og paa Elses Raab holdt de og fordrev Ulven (om de skød den, kan jeg ikke huske) og frelste Else, men Skørterne var jo ødelagt«.

Samme Forfatter fortæller ogsaa en anden Ulvehistorie fra Sognet, hvor en Spillemand, der kom fra Gilde om Natten, faldt i en Ulvegrav og kom til at dele Selskab med en Ulv, der led samme Skæbne. Han reddede sit Liv ved at spille paa sin Violin, saa Ulven trak sig tilbage, til der kom Hjælp. Dette Sagn fortælles ogsaa fra andre Lokalteter.

Dette med, at Pigen kunde lade tre Skørter falde, lyder i vore Dage usandsynligt, men skal nok passe. Dengang gik Kvinderne om Vinteren med flere Lag uldne »Klokker«.

Nordøst for Albæk Kirke findes en nu skovløs Strækning, der kaldes Albæk Skov, og et godt Stykke nord for ligger Mølholtet. Men Betegnelsen Albæk Skov i Fortællingen har dog intet med dette at gøre, den er grebet som en Benævnelse for Skov i Almindelighed i Sognet; og det er i Virkeligheden Holtet, der er Tale om. Efter det tidligere anførte har Holtet været et Enestested og har ligget paa sin senere Plads, og Skoven berører endnu »Landevejen«, den gamle Kongevej Sæby-Aalborg, medens den gaar langt udenom det nu skovløse Distrikt, Albæk Skov; og selv om Heilenavnet ikke er ualmindeligt paa Egnen, saa har netop Hans Heilesen været Fæster af Holtet og sikkert overtaget det efter sin Fader Heile Thorsen. I Kirkebogen for Albæk, der begynder 1717, staar der:

«Heile Thorsen gift med Johanne Hansdatter
Kjærlingholtet

1725—7/8, født Else Heiledatter.»

Else Heiledatter er altsaa virkelig fra Holtet, og hun maa da være Søster til Hans Heilesen, der ved Folketællingen 1787 angives at være 67 Aar gl. Men Folketællingens Aldersangivelser er ikke paalidelige, og Aldersangivelse udenfor kronologisk Indførelse i Kirkebøgerne var i det hele for den Tid upaalidelige. Ogsaa Kirkebøgerne, der vel siden 1647 var autoriserede, kunde have Fejl, navnlig manglende Indførelse. Men Hans Heilesen angives i Kirkebogen at være død i Holtet d. 21/8, 1795, 79 Aar gammel, og skulde derefter være født 1716, Aaret før Kirkebogen begyndte, og hvori hans Fødsel da heller ikke er indført.

Kjærlingholtet er lig Holtet, jfr. senere.

Anton Jakobsen omtaler i »Vendsyssel Land og Folk« flere kendte Folk fra Sognet, saaledes en berømt Urmager Peder Pedersen Koch fra Lyngsaa, født 1748 og Jørgen Nielsen i Nørkjæret, der var Kvaksalver og drev Trolddom, for hvilken Forseelse han blev dømt 1798.

Peder Pedersen Koch mente Søren Holt var af Slægten. Da Kongen besøgte Egnen, og han blev forestillet for ham, viste han Kongen en Speciedaler, han havde lavet, han var

fremragende i Metalarbejde, men dette betragtede Kongen med Mistro. A.C.Christensen, Kirkegaardsvej, Hjøring, ejer et af hans Stueure.

Særlig bør dog nævnes Jens Woersaae, Amtsforvalter i Vejle og Justitsraad; han var en Bondesøn fra Vorsaa og Fader til den berømte Oldforsker Jens Jacob Asmussen Woersaae (Asmussen var Opkaldelse af Pastor A., Bøndernes ihærdige Forsvarer mod Ejerne af Vorgaard, Reedtzernes Efterfølgere, Brødrene Stenild.)

Nedenfor hidsættes Hans Heilesens Skifte efter sin Hustrus Død. Hans Heilesen, (Jens Pedersens Svigerfader), angives i Kirkebogen at være død 1795, 79 Aar gl., og har da 1770, da han blev Enkemand, været 54 Aar gl.

Skiftet viser Stedets Situation, 11 Aar før det kom i Slægtens Besiddelse; og Jens Pedersen har vel endda overtaget det med en Del af Boets Inventar.

U d s k r i f t

af

Skifteprotokol for Voergaard - Rugtved Godser 1742 - 76, Bl. 449.

Anno 1770 den 20. September var tilstæde paa Skifteforvalteren, højædle og velbaarne Hr. Oberste Reedtz, Herre til Waargaard og Rougtved, hans Vegne : i Fuldmægtigen, Seigneur Langebechs Absense :/ Skriverdrengen Michel Brandt fra bemeldte Waargaard, efter at det var bleven tilkiendegiven, det Beboeren, Hans Heilesen i Kierlingholtet, Albech Sogn hans Hustrue, nemlig Johanne Jørgensdatter, ved Døden var afgangen udi Stervboen sammesteds og medhavde tvende Dannemænd, naunlig Hans Jensen og Søren Thomsen, begge boende i Albechgaard, for der at registrere og ved benævnte Mænd at lade wurdere, alt hvis bemeldte Stervboe befandtes at være tilhørende, samt naar Boens prioriteret Gield fragaer, et lovligt Skifte at see afhandlet mellem Enkemanden Hans Heilesen paa den eene, og de med hans salig Hustrue i Ægteskab sammenaulede Børn, som ere:

1 Søn Jørgen Hansen, 29 Aar, tjener Jens Andersen i Sønder Klitt -

1 dito Heile Hansen, 26 Aar, tjener Christen Clemensen i Clemenshave -

- 1 Søn Simmen Hansen, 17 Aar, tjener Søren Thomsen i Albechgaard.
 1 dito Christen Hansen, 13 Aar, tjener Rasmus Pedersen i Lyngsøe -
 1 Daatter Johanne Hansdatter, 24 Aar, tjener Morten Jensen i Lyngsøe -
 1 dito Karen Hansdatter, 22 Aar, og
 1 dito Maren Hansdatter, 11 Aar, begge hjemmевærende i Stervboen, paa den anden Side, og paa Deres Vegne indstod deres Fader, bemeldte Hans Heilesen som fød Værge efter Loven.

Saa var og nærværende samme Tiid og Sted den salig afdødes Broder Jørgen Jørgensen af Waarsøe. -

Hvor da blev med Forrætningen begyndt og fremmet saaledes:

	I Stuen:	Rdl.	Mk.	Sk.
1 gammel Fuurbord paa aaben Foed			2	
2 gamle dito Benkke				4
1 Stol med Halmsæde				4
3 smaae Hylder				6
1 gl' Fuurhalvkiste med Hengsler, Laas og Nøgle			4	
1 Bøge Væv med trænde Bord og viidere Tilbehør	1		2	
1 Spindrok			3	
Paa en huul Sæng ved Døren 1 blaae og hviidstribet Olmerdugs Overdyne, 1 dito hviid Bolster Underdyne, 1 Olmerdugs Hovedpude med Overtræk, 1 dito Bolsters uden Overtræk, 2de Blarlærrets Lagner. - Denne Seng var Enkemandens, som han paastoed sig forbeholden. -				
Paa en anden Huulsæng i nørre Side af Stuen				
var 1 blaaestribet Hvirkkens Overdyne	1		2	
1 hvid Bolster Underdyne	1		3	
1 Olmerdugs Hovedpude med Overtræk		2		8
1 dito Bolsters uden Overtræk		1		8
2 Blarlærrets Lagner			3	
1 Forhæng for Sængen				8
1 Steenkrus med Tinlaag				12
1 Jernlampe				6

	Rdl.	Mk.	Sk.
I den vestre Stue:			
1 gl. Fuursengested		1	
1 Sold, 1 Sælde og 1 Driftetrug.		1	8
1 Ølltønde af Eeg		2	
5 Stk. Lindsække a 1 Mk.		5	
I Kielderen:			
1 Flødbøtte af Eeg.			6
I Frammerset:			
1 Kaabberkiedel i Grue paa 1 Fierding Rum	1	2	
2 Jerngryder.		3	
1 Ildtang, 1 Bradpande af Jern			8
1 Fuurkar og 1 gl. Standtønde		1	2
1 Bærkar			6
1 gl. Strippe og en dito Spand			8
Jernfang:			
2 Øxer		2	
2 Spader		1	4
2 Navrer			12
1 Hammer og 1 Hougtang			12
2 Hugjern			8
2 Baandknive		1	4
1 Spigerboere med Skafft.			4
1 Hølee med Draug og Ringe		2	8
1 Hakkelskiiste med Kniv			8
1 Slibesten med Træaxel			4
Gaardsredskab:			
1 Vogn med ald sit Tilbehør	4		
1 Ploug med Drætter til 4 <u>re</u> Bæster	1	4	
1 Harve med Jerntinde	1		
1 Bøgestie			12
1 Hiulbaare			12
1 Skoul og 2 <u>de</u> Greber			10
2 River.			6
Bæster:			
1 blaagraae Hoppe 5 Aar	6		
1 sort fiedernæset Hæst 8 Aar	4		
Fæe:			
1 sortringed Koe 5 Aar	4		
1 sorthielmed Koe 8 Aar	3	2	

	Rdl.	Mk.	Sk.
1 sorthielmed Quie 1 $\frac{1}{2}$ Aar	1	2	
Faar:			
6 Faar og 4 Lam	4	4	
Sviin:			
1 sort pletteret Soe 1 $\frac{1}{2}$ Aar	1	2	
og da ei viidere var at finde denne Stervboe tilhørende, og Enkemanden paa Tilspør- gende declarerede, at han ei vidste nogen Ting, udentagen den salig Koenes Gang- klæder, hvilke allerede var kommen hans umyndige Piigebørn til lige Deeling, end hvis allerede er anført, saa beløber sig denne Stervboes Formue ialt til den Summa	44	3	6

Derefter blev Boens Besværing og de prioriterede Fordringer anført og af Mændene takseret saaledes:

1. Besætning

hvortil efter Mændenes Skiønsomhed, al- ligevel at Stædet ej er ansatt for uden 3 Skp. 1 Fdk. Hartkorn, Nye Matricule, vilde for- medelst Stædets Beskaffenhed behøves 2 de middelmaadige Plougbæster a 6 Rd.	12		
1 Vogn med Tilbehør	6		
1 Ploug med Behør	2	2	
1 Harve	1	3	

2det Brøstfældigheden.

Laden med Stald og Fæhuus i den vester Ende, og bestoed ialt af 11 Bindinger, og paa hver Binding ville efter Mændenes Skiønsom- hed medgaae 5 Mk., er	7	5	
Rollingshuuset bestoed af 9 Binding a 7 Mk., er	10	3	
3die Restance			
Extraskatter for Maji, Junii, Julii, Augustii og Septembr. Maaneder 1770 <u>ve</u>	1		8

4. Bortskyldig Gjæld.	Rdl.	Mk.	Sk.
Enkkemanden foregav at være bortskyldig, som han havde laant i reede Penge til sin salig Kones Begravelsesbekostning	1	2	
Videre var hand bortskyldig, hvorfor hand havde købt fornøden Fødekornd i denne Sommer	2	3	
Skiffteforrættningens Beskrivning med stemplet Papir og alt	1	4	8
Wurderingsmændene for deres Umage		1	
Summa Boens Besværing	47	0	0
Derimod dens Formue	44	3	6

Mangler altsaa paa Fordringerne. 2 2 10
 hvoraf klarlig erfares, at intet kand blive til arvelig Deeling imellem Enkkemanden og Børnene; men den registrerede Boe tilkommer Hosbonden, højædle og velbaarne Hr. Oberste Reedtz for sine prioriterede Fordringer. - Og som Enkkemanden paa Tilspørgende declarerede at vedblive sit ifæstehavende Stæd og forholde sig ifølge sit Fæstebrev samt Hans Kongelige Maiestæts allernaadigste Lov og Forordninger, saag fra Dato til rætte Tiid at betale alle saaavel Kongelig Skatter som øvrige paa Stædet hæftende Udgifter, og som intet kunde skiønnes herudi at være hinderligt, saa blev samme af Tilsteedeværende paa høybemeldte Herskabets Vegne ham tilstaaed. -

Da nu ingen effter Paaraab have noget ved denne Forrættning at erindre, og tilstædeværende vedkommende declarerede, at de i alle Maader var fornøiet med, hvad der under denne Forrættning er tilgaaet og passeret, saa blev samme hermed sluttet og tilendebragt.

Datum, Aar og Dag som meldt er.

Michel Brandt.

Paa Børnenes Vegne som fød Værge underskriver deres Fader, saavel som ogsaa paa hans egne Vegne Enkkemanden

Hans H : H : S Heilesens
 Navn

Som Tilsynsværge

Jørgen J : J : S Jørgensens
 Navn

Som overværende Wurderingen og Vitterligheds mænd:
 Hans Jensen. Søren Thomsen.

Medens Vurderingsmændene har kunnet skrive deres Navne, maa saavel Fæsteren som Tilsynsværgeren nøjes med at skrive Forbogstaverne. Et mærkeligt Udtryk er Stervboen = Dødshuset, Dødsboet, efter det tyske Ord »sterb«.

Der var 4 Sønner og 3 Døtre, alle ude at tjene, med Undtagelse af de 2 Døtre.

Inventarfortegnelsen betegner et saadant Husmands- eller Boelssteds Bohave, der er det nødvendige til Hjemmets Behov, men heller ikke mere. Efter Anton Jakobsens Opgivende i »Vendsyssel, Folk og Land«, fandtes paa dette Tidspunkt meget faa Stueure i Sognet; man nøjedes med Mærker i Vindueskarmen, Skyggen fra Vinduessprossen angav Tiden. Kakkelovne var ikke almindelige, og der findes da heller ikke nogen saadan. Bemærkelsesværdig er Kobberkedelen, hvori der sandsynligvis ogsaa brændtes Brændevin. (P. Christensen: Vorgaard S. 167.)

Mere end to egentlige Stuer fandtes dengang sjældent paa Bøndergaarde. Kælder var endda en Sjældenhed. Hulseng er Alkoveseng. Sengetøj var Husets Velstand; her var ogsaa en Væv. Smaainventar, Tallerkener etc. er ikke nævnt, det kan have været af Træ.

»Bæster« er et sjællandsk Forvalterudtryk for Vendelbo-udtrykket: Øg.

Medens Køer og Faar nogenlunde svarer til Tidens Krav, (af Lammene kan der allerede være solgt nogle til Efteraars-slagtning) er der kun et Svin, ganske vist en So, men Svine-tillægget har mulig været afpasset efter at tillægge Grise henad Foraaret, saa de om Sommeren og Efteraaret kunde blive fedet ved Skovens Olden.

Mærkeligt, at der da ikke angives Svin i Skoven; men de kan jo være solgt.¹⁾

1) Ths. Holts Fader, Søren Holt, har fortalt efter sin Fader, Peder Jensen Holtet, at naar de tamme Svin gik i Skoven paa Olden, blev Soerne undertiden bedækkede af Vildbasser; de Grise blev blaa og var haardføre, og det blev betragtet som Forædling.

fn. C. Klitgaard, »V. A.« 1931 S. 143, var Vildsvin i Ostvendsyssel meget talrige i 1754, da der ved en Klapjagt i Hals Skov blev set 31 Svin. 1787 skal det sidste Vildsvin være skudt i Vendsyssel i Hals Skov, og der maa da i den mellemliggende Tid have været en antagelig Forfølgelse.

Skovene ved Dronninglund og Hals nævnes særlig som Vildsvinets Hjemsted.

Der blev intet tilovers, kun Skylden til Herremanden, men det hele sluttede med almindelig Tilfredshed. Reedtzerne havde forøvrigt et godt Lov paa sig som Godsejere (P. Christensen: Vorgaard, S. 177.) At undgaa en Arvedeling, som Bedriften ikke kunde bære, kunde være i saavel Fæsterens som Husbondens Interesse. De fleste Opgørelser fra Fæsternes Boer paa den Tid viser da ogsaa Underskud; dette kan dels ligge i Tidens Fattigdom, dels i førnævnte Forhold (Klitgaard). Den første Lov om Arveafgift blev indført 1792, saa den kan ikke have været til Hinder.

Medens Hartkornsansættelsen af 1844 ikke er ændret, skete der undertiden Ændringer i Matr. af 1688; her angives Hartkornet efter ny Matr. til 3 Skp. 1 Fdk., men efter Matr. 1688 var der 4 Skp. 1 Fdk., og dette Hartkorn nævnes ved Jørgen Christensens Overtagelse af Fæstet 1816.

Hjulploven kunde ikke trækkes af mindre end 4 Heste, og Træktøjet til den paa Ejendommen værende Plov nævnes da ogsaa til 4 Heste. Hans Heilesen maa da vel have gjort Fællig med en Nabo, hvilket ogsaa synes praktisk for at mindske det kostbare Hestehold.

Postmester Klitgaard siger, at paa Kjølskegaards Gods var der 1710, inden den første Kvægpest optraadte, ikke en Gang en Ko pr. Td. Htk., og et almindeligt Husdyrhold paa en Gaard ved dette Gods var da 4 Heste og 2 Køer. Chr. Munch Rømer angiver for Sindal, hvor Bønderne efter hans Mening har siddet godt i det, som det almindelige for Gaardene, der var paa 4—5 Tdr. Htk. i Tiden fra 1750—1800, 6—7 Heste og 10 Stk. Hornkvæg, deraf 5 Køer. Faar og Lam et lignende Antal. (Sindal Sogns Historie. S. 168.)

Man har ansat Vogn, Plov og Harve til højere Pris end de tilstedeværende, ligeledes Heste til højere Pris.

Husene angives brøstfældige og trængende til megen Forbedring; det viser i alt Fald, at det er et gammelt Enestested, udenfor Fællesskab og hvad dertil hører. Bygninger, Redskaber og Heste, der altsaa hørte med til Fæstet, skulde være forringede i Fæsterens Tid, siden de opføres med højere Tal, jfr. dog førnævnte Antagelse, ellers var de øvrige Husdyr Fæsterens Ejendom.

Der angives ingen Restance af Skat eller Landgilde ud-

over 5 Maaneders Restance af Ekstraskatten. Denne Skat blev 1762 efter de store Rustninger i Anledning af den truende Krig med Rusland paalagt som en ren Kopskat med en Rdl. om Aaret for hver Person over 12 Aar. Selvom det i visse Tilfælde for de mindst bemidlede blev foretaget Lettelse eller Bortfald, var denne, som Følge af den uretfærdige Fordelingsmaade, overordentlig trykkende for de jævnt stillede og blev da ogsaa forhadet. I Bergenseggen i Norge blev der Oprør (•Strile Krigen•).

For 3 voksne Personer havde Hans Heilesen betalt omtrent Skattens fulde Beløb, og det har sikkert trykket ham haardt og tænkeligt medvirket til et utidigt Kornsalg, saa han om Sommeren har maattet købe Brødkorn. Kartoflerne havde man jo endnu dengang ikke til Hjælp.

Alligevel giver Skiftets Opgørelse et Billede af smaa Kaar, dog næppe meget ringere end Forholdene ved andre Ejendomme i Sognet paa det daværende Tidspunkt. (P.Christensen: Vorgaard S. 181. Se ogsaa Chr.Munch Rømer: Sindal S.168.)

Skriverdrengen Michel Brandt blev senere Byfoged i Hjøring.

Om nærmere angaaende Bøndergaardene under Vorgaard henvises til P. Christensen: Vorgaard S. 173.

I. S. V a n g g a a r d.

1. Peder Nielsen.

Ifølge Matrikullen af 1688 var Albækgaard delt i 2 Halv-gaarde under Vorgaard, af samlet Htk. 11 Tdr. 2 Skp. De to Fæstere hed Mads og Peder Nielsen, og denne sidste maa regnes for Slægtens Stamfader og har i Tiden 1680 til 1690 faaet døbt en Søn:

2. Jørgen Pedersen,

der blev Fæster af Lyngsaagaard (ca. 5 Tdr. Htk. efter Matr. 1844) i Albæk Sogn og var gift med Kirsten Pedersdatter.

Deres Børn:

- a. Dorthe Jørgensen, f. $10\frac{1}{3}$ 1719.
- b. Peder Jørgensen, f. $10\frac{1}{11}$ 1721.
- c. Jens Jørgensen, f. $7\frac{1}{11}$ 1724, d. $3\frac{1}{2}$ 1781, 57 Aar gl. Hans Børn ifl. Skiftet 1781 i Vorgaards Skifte Protokol var:
  - a. Jørgen Jensen, 21 Aar.
  - b. Kirsten Jensdatter, gift med Jens Larsen her i Gaarden.
  - c. Maren Jensdatter, tjener i Søraa.

Som disse Børns Farbroder mødte ved Skiftet Gmd. Peder Jørgensen i Porsmose.

3. Peder Jørgensen,

gift med Karen Jensdatter, Fæster af Porsmose i Albæk (1 Td. 1 Skp. 1 Fdk. Htk. efter Matr. af 1844). Børn:

- a. Jens Pedersen, f. $14\frac{1}{10}$ 1753.
  - b. Kirsten Pedersdatter, f. $15\frac{1}{1}$ 1756.
- Foruden a og b var der mulig flere Børn.

Kirsten Pedersdatter, død $15\frac{1}{8}$ 1825, 71 Aar gl., blev den $9\frac{1}{11}$ 1777 gift med Gmd. Lars Pedersen, Meller-gaard, død $6\frac{1}{6}$ 1830, 81 $\frac{1}{2}$ Aar gl. Børn:

- a. Peder Larsen, f. $1\frac{1}{10}$ 1778.

- b/ Inger Larsdatter, f. $21/_{10}$ 1780.
- c/ Karen Larsdatter, f. $14/_{10}$ 1782.
- d. Peder Larsen, f. $9/_{8}$ 1785.

4. Jens Pedersen.

I Kirkebogen staar der:

»Jens Pedersen, Kiærlingholtet, Johanne Hansdatter, trolovede $25/_{5}$ 1781, viede 18. Søndag efter Trinitatis. Forlovere: Peder Jørgensen i Porsmose.

Hans Heilesen i Holtet.«

Deres Børn:

- a. Jørgen Jensen, f. $26/_{2}$ 1782.
- b. Hans Jensen, f. $14/_{5}$ 1784.
- c. Peder Jensen, f. $12/_{10}$ 1785.

Ved den første Folketælling, der fandt Sted i den danske Stat, staar der i Folketællingslisten af 1787: »Holtet:

Jens Pedersen, 31 Aar, første Ægteskab, Husmand og Tømmermand.

Johanne Hansdatter, Kone 42 Aar.

Børn, (Ægtebørn):

Hans Jensen, 4 Aar.

Peder Jensen, 2 Aar.

Hans Heilesen, Konens Fader, 67 Aar, Enkemand efter første Ægteskab.«

Opgivelserne ved Folketællingen af Jens Pedersens Alder er, ligesom af hans Svigerfaders, forkerte, da han efter Kirkebogen er født 1753, og altsaa ved Folketællingen har været 34 Aar. Konen er alligevel en hel Del ældre; som Forlovere ved Vielsen benævnes Hans Heilesen i »Holtet«; den anden Forlover er jo Jens Pedersens Fader.

Af Sønnen Jørgen Jensens Fødselsdato ses det, at det ægteskabelige Samliv er optaget ved Trolovelsen, der jo i gamle Dage regnedes for det egentlige Giftermaal. (Oprindelig var Trolovelsen en verdslig Handling, »Fæstensøl«, men Gejstligheden fik den under sin Medvirken, saa den blev foretaget af Præst i Vidners Overværelse, ofte i Kirken, og her ses indført i Kirkebogen. Hvorvidt det ægteskabelige Samliv kunde

optages efter Trolovelsen, inden det egentlige Giftermaal, Bryllupet, var Genstand for Tvivl i højere Kredse, dog ikke hos Almuen. Trolovelser ved Kirkens Medvirken ophævedes lovformelig 1799. Skikken holdt sig dog en Del længere, jvf. senere angaaende Peder Jensen.)

Sønnen Jørgen Jensen nævnes ikke ved Folketællingen 1787 og angives da ogsaa efter Kirkebogen at være død den 11te 1787. Mere mærkelig forekommer følgende Optegnelse i Kirkebogen: 1793. 24te, døde Jens Pedersens Søn, Hans i Holtet, 2 Aar. Man maa da formode, at denne Hans, der blev født 1784, er død, (ved Folketællingen 1787 angives han at være 4 Aar) og at den sidstfødte Søn da er opkaldt efter ham og altsaa ligeledes død. Peder skulde da være den eneste Søn, der blev voksen, og sandsynlig det eneste Barn, der blev voksen, da der ikke nævnes Døtre.

Som tidligere anført døde Jens Pedersens Svigerfader, Hans Heilesen i Holtet, den 8te 1795, 79 Aar gl.; men i Kirkebogen staar der tillige: 1805. 15te, døde i Holtet hos Jens Pedersen hans Moder, Fattig Karen Jensdatter, 86 Aar. Senere end Folketællingen har Jens Pedersen altsaa taget sin Moder til sig, og da hun af Præsten benævnes 'fattig', har hun vel ikke haft andet Tilflugssted; man skulde derfor ikke mene, det stod særlig godt til med Jens Pedersens Søster, der blev gift med Gmd. Lars Pedersen, Mellergaard; men det kan jo ogsaa have været Sindenes Uoverensstemmelse, at hun ikke kom der. Endelig har Jens Pedersen sandsynlig haft en Broder, Christian Pedersen i Porsmose, der nævnes som Peders Fadder 1785; men han kan være død eller have opgivet sit Fæste før 1805, da Niels Nielsen var Fæster.

Som det ses af nedenstaaende Uddrag af Vorgaards Birketings Protokol, har Jens Pedersen fæstet Holtet 22te 1781, tre Maaneder før sin Trolovelse med den forrige Fæster Hans Heilesens Datter; han fratraadte sit Fæste 1815, kort efter Sønnens Overtagelse af en Gaard ved Vorsaa; der var da tillige et strengt Herskab paa Vorgaard, Stenilderne. (P. Christensen: Vorgaard.) Efter Familietraditionen har Jens Pedersen været Tømrer paa Vorgaard, inden han fæstede Holtet.

1815 den 13. Octb. blev Woergaards Birketingsret igjen sat og holden af Stedets Birkedommer som tillige constitueret

Birkeskriver, i Overværelse af de sædvanlige 4de faste Stokkemænd. — Hvor da mødte Jens Pedersen fra Holt i Albech Sogn og til Cassation fremlagde sit Fæstebrev af Dato 22. Marti 1781 samt i Henhold dertil frasagde al Fæsteret og Rettigheder til bemeldte Sted Holtet paa den imellem hannem og den nye Fæstere Jørgen Christensen indgangne Contract, som af Husbonden Hr. Stenild skal være approberet. -

Forvalter Howitz var nærværende og samtykte i Frasigelsen paa Husbondens Vegne. — Altsaa blev Fæstebrevet paa tegnet som casseret og derefter til Forvalteren leveret. -

Retten hævet
Knustrup.◀

◊1816. 21/2 fæstede Jørgen Christensen af Baandhagen Stedet Kjærlingholtet af Htk. 4 Skp. 1 Fdk., som Jens Pedersen sidst som Fæster har beboet, men inden Retten frasagt sig.◊

I en Jordebog af 1792 kaldes Stedet med samme Hartkorn blot for Holtet — altsaa: Holtet = Kjærlingholtet.

Navnet Kjærlingholtet bruges enkelte Gange; vel sagtens til yderligere Adskillelse fra det andet Holtet: Mølholtet. Et saadant nom de guerre passede godt i en Tid, hvor Øgenavne florerede.

Mærkeligt skriver Præsten i Kirkebogen ved Jens Pedersens Bryllup denne af Kjærlingholtet og Svigerfaderen Hans Heilesen af Holtet, trods det, det er samme Sted, og bruger altsaa begge Navne i Flæng.

I Kirkebogen staar der: ◊1820. 21/2, døde Aftægtsmand Jens Pedersen i Holtet, 67 Aar gl.◊

Jens Pedersen var jo fratraadt sit Fæste i 1815, men kan efter den med Eftermanden indgaaede Kontrakt være blevet boende i Holtet.

5. Peder Jensen Holtet.

I Kirkebogen for Albæk staar følgende:

•Jens Pedersen og Johanne Hansdatter i Holtet, 1 B:

P e d e r,

født ^{12/}₁₀ 1785, døbt 21. Søndag efter Trinitatis.

Faddere: Kirsten Pedersdatter, Lars Møllergaards Kone i Albæk. Kirsten Jensdatter, smst. Morten Andersen, smst. Cristen Murmester, i Mølholtet. Cristen Pedersen, Porsmose.

Kirsten Pedersdatter er jo Faderens Søster, Kirsten Jensdatter hans Moder, og den sidst anførte sandsynligvis hans Broder, selv om hans Fødselsdato endnu ikke er funden i Kirkebogen; han maa da have siddet inde med Porsmose.

De mange Faddere tyder paa, at trods det, at Peder er Nr. 3, og trods de relative smaa Forhold har der været Raad til et ordentligt Barselgilde.

Det var jo Landboreformernes Tid, Frederik VI's Kronprinstid. Der kom mere Fart i Landbruget, Priserne var stigende, man fik som nævnt ogsaa Mod paa at se, hvor mange Indbyggere der var i Landet.

Omend Albæk Sogn ikke, som senere bemærket, hørte til de reformivrigste, er der dog sandsynligvis foretaget en Del Nybygning. Selv om Udflytning fra de østlige Byer sent kom i Gang og aldrig blev til ret meget, er der vel nok bygget noget ved de gamle Enestegaarde, der var overvejende i Sognets Skovegne og almindelige mange Steder i Vendsyssel.

Jens Pedersen har da sikkert ikke manglet Arbejde ved sit Fag, Tømmerhaandværket, og Konen og hendes Fader har vel i nogen Maade kunnet passe Landbruget. Det var i det hele en lykkelig Tid for Landet.

Vi maa nu springe frem til den Tid, da Peder Jensen (Peder Holt) blev voksen Mand, og den mundtlige Tradition efter min Onkels Genfortælling tager fat. —

Peder Jensen Holt blev Ladefoged paa Vorgaard, og der lærte han sin tilkommende Hustru Maren Sørensdatter at kende. Hun var fra Nørreklit i Lyngsaa og er min¹⁾ Bedstemoder. Dengang gjorde Bøndergaardene endnu Hoveri til Herregaardene. Hoveriet var nu gjort bestemt, d. v. s. omfattede visse Dage og Arbejder; der arbejdedes saavel paa dets Afløsning, som paa Selvejets Fremme; men dette gik langsomt for sig, og ikke mindst paa Vorgaards Gods.

Maren Sørensdatter blev dog ikke tilsagt til Markarbejde, men kun naar der skulde spindes og væves hos den naadige Frue eller brygges og bages, og til sidst fik hun Plads som Stuepige paa Gaarden og lærte da min Bedstefader at kende.

Hendes Forældre var Søren Christensen, Klit, og Maren Hansdatter, der indgik Ægteskab den 10^u/₉ 1775, og boede i Nørreklit i Lyngsaa.

Deres Børn var:

Hans Sørensen, f. 25^u/₁₁ 1776, boede i Kokjær i Asaa.

Karen Sørensdatter, f. 27^u/₁₀ 1778, boede i Vorsaa Mølle.

Maren Sørensdatter, f. 27^u/₁ 1781, min Bedstemoder.

Christen Sørensen, f. 9^u/₁₂ 1791, boede i Hov.

Oplysninger om mine Bedsteforældre indtil de flyttede til Bagterp har jeg fra min Svigerfader Jørgen Christensen i Hov og dennes Broder Søren Christensen. Disse 2 Brødre er Sønner af Bedstemoders yngste Broder Christen Sørensen. Sidstnævnte boede i Hov, men døde tidlig; hans Enke giftede sig igen, og de to Brødre Jørgen og Søren fik Stedfader. Da de ikke havde det godt under Stedfaderen, blev de opdraget hos deres Faster, Karen Sørensdatter i Vorsaa Mølle. De to Brødre har jo kendt mine Bedsteforældre, hvor Konen ogsaa var deres Faster, og har tildels oplevet det fortalte paa nært Hold.

Det blev dog en noget tornebestrøet Vej, inden Peder Jensen Holt opnaede at blive gift med Maren Sørensdatter, saaledes som nu skal berettes:

Peder Holt blev nemlig ikke Maren Sørensdatters første Mand. Der skete det, at der kom en frigiven Krigsfange hjem til Lyngsaa, en Sømand dernedefra, som var fanget,

¹⁾ Møllejer Thomas Holt, Bagterp.

efter at Englænderne havde taget vor Flaade, og vi fik den ulykkelige Krigsperiode 1807—14.

Sømanden, der hed J e n s C l a u s e n, havde siddet fangen ovre i England paa et Logiskib »Prisonen«. Det vakte Opsigt, da han kom hjem, og da han var en rask og belevet Mand, kom han ofte i Gaardene, naar der var Selskab og Bal. Det var endnu en Tid med gode Priser paa Landbrugsprodukter, og dermed fulgte Gilderne. Før han blev fanget, havde han sejlet paa Ostindien (Det var jo dengang før Engelskmandskrigen, at Danmark havde sin store asiatiske Handel), og i Passatvindenes Bælter kunde Sejlene i lange Tider staa uforandrede. Der var da ikke meget at bestille, og Søfolkene fordrev bl.a. Tiden med Dans. Ved Ballerne i Lyngsaa blev han den bedste Danser, og hans Øjne faldt paa Maren Sørensdatter. Sikkert havde han ogsaa Begavelse til at fri, og da han tillige havde Penge, kom han ogsaa i Yndest hos Marens Forældre. Følgen blev, at Maren Sørensdatter trolovede sig med Jens Clausen.

Peder Holt var dengang indkaldt som Soldat ved Kystmilitzen og laa i Løkken, der da var en betydelig Ladeplads og et Hovedsæde for Kornudførsel til Norge. Englænderne var derfor ogsaa svært ivrige efter at tage de paa Rheden lastende Kornskuder. De angreb saaledes tre Gange i 1808 og en Gang i 1811 med deres Orlogsskibe og ved at udsætte Barkasser til Entring af Fartøjerne. De blev dog hver Gang slaaget tilbage ved Strandbatteriets og Infanteriets Ild. (Klitgaard: »V. A.« 1928 S. 145.) Det er sandsynligt, at Peder Holt har deltaget i alt Fald i nogle af disse Batailler.

Da han nu hørte om denne Forlovelse, gik han, formodentlig med Sorg i Sind, den lange Fodtur til Hjemegnen. Jens Clausen og Maren Sørensdatter havde købt Ejendom i S. Vorsaa og var flyttet sammen efter Trolovelsen, som Skik mest var dengang. Vielsen kom først senere. De blev ægteviiede ²¹ 1813 og benævntes da begge af Vorsaa. Da Peder Holt kom derned, opsøgte han dem og talte med Jens Clausen; men Maren Sørensdatter lod sig ikke se. Tynget af Sorg og Skuffelse gik han tilbage til Løkken, hvor han skulde møde til bestemt Tid ved sin Orlovs Udløb. I vore Dage vilde man jo regne det for en antagelig Spadseretur.

— — Ældre Folk kan endnu erindre, hvorledes større Begivenheder, navnlig tragiske eller muntre, ikke blot de af Lands-, men i stor Udstrækning ogsaa de af lokal Interesse, blev gengivet i Viser, der ofte blev trykt og solgt paa Markeder etc.; alt inden Avislæsning blev dominerende. Familiebegivenheder skildres meget ofte i Viser, hvilket har holdt sig i vore Dages Festsange.

Kundskab i Læsning og Skrivning stod dengang hos Folk paa Landet meget langt tilbage; men begge mine Bedsteforældre var gode til at læse og skrive, og hvad mere var, Peder Holt kunde ogsaa digte. Da nu Kærlighedsskuffelsen var overgaaet ham, vaagnede hans poetiske Sans, og han digtede en Vise til Maren Sørensdatter, hvori han skildrede sin Skuffelse, Sorg og Længsel efter hende, og i det sidste Vers undskyldte han hende og skrev, at hun sikkert ikke havde gjort det, om ikke hendes Fader havde presset hende, fordi han saa saa stort i Pengene; men — hvad der er ganske interessant — den gamle Søren Christensen Klit svarede ham igen i en anden Vise, hvori han fremhævede, at Jens Clausen var en bedre Svigersøn, da han havde Penge. Han afkræftede altsaa ikke Peder Holts Ord.

Bedstemoder blev da gift med Jens Clausen, og de fik en Datter, Anne Marie Jensdatter, f. $14/_{10}$ 1813, maaske før eller maaske efter hans Død, sandsynligvis før. Thi de var atter til Bal. Jens Clausen dansede, saa han blev meget varm og svedig. Dansen var jo i tidligere Dage en ret kraftig Gymnastik. Han gik da ud til Brønden og drak en Del kold Vand, og efter at han havde drukket det, faldt han pludselig om og døde.

Maren Sørensdatter var nu Enke. Hun var nok blevet bevæget, da hun modtog Visen fra Peder Holt, og da hun nogen Tid havde været ene, skrev hun efter Familietraditionen til ham, at nu havde hun et Hjem o. s. v.

— Trolovelsesdagen kendes ikke. I Kirkebogen for Albæk staar: >1815. $27/_{10}$, viedes i Albæk, Ungkarl, Selveiergaardmand Peder Jensen Holtet, 29 Aar gammel, og Selveierenke Maren Sørensdatter i Woersaae, 34 Aar gammel.

Forlovere:

Kirkesanger Christensen i Albæk. Selveiergaardmand Hans Nielsen i Woersaae.

Forlovere er Kirkesangeren og en Selvejergaardmand, hvoraf der dengang var ganske faa i Sognet. Vorgaard, der havde det allermeste, havde slet ikke paa det Tidspunkt solgt af sit Gods. Det var efter Datidens Begreb anseelige Forlovere. At Trolovelsen og derved Samlivet paa Gaarden havde været i Orden inden Vielsen, tyder Kirkesangerens Forloverskab paa.

Naar Peder Jensen Holtet skrives som Selvejergaardmand, er det efter den Ejendom, han gifter sig til, og som han allerede ved Vielsen har besiddet en Tid, nemlig siden Trolovelsen. Den i S. Vorsaa beliggende Ejendom er efter Familietraditionen købt fra Rugtved.

Jens Pedersens Opgivelse af Fæstet i Holtet faldt sammen med Sønnens Bryllup ^{13/10} og ^{27/10} 1815. Han var da 62 Aar gammel. Sønnens forbedrede økonomiske Kaar og det, at han nu maatte undvære hans Hjælp ved Stedets Drift, har vel ogsaa været Grundlag for, at han er gaaet paa Aftægt. Hans ca. 8 Aar ældre Hustru kan da mulig være afgaaet ved Døden. Jens Pedersen levede endnu i 5 Aar. I Kirkebogen staar ved Peders Bryllup: Peder Jensen Holtet, hvilket turde bevise, at Peder kom fra Holtet og altsaa de senere Aar indtil Trolovelsen havde hjulpet sin Fader med at drive Stedet. Ladefoged har han sandsynligvis ikke været efter sin Indkaldelse til Kystmilitsen. — —

Bedstefader var en meget dygtig Landmand. Han havde jo været Ladefoged paa Vorgaard, havde et vaagent Øje for Forbedringer, og mens han var ved Kystmilitsen, kom han omkring i Landet og saa sig for. Peder Holt havde set det Fortrin, det var at have Jorden samlet; dette medførte bl a., at Rugen kunde saas tidligt og derved give et bedre Udbytte. Fra sit Hjem Holtet var han jo heller ikke vant til noget Fællesskab, da Jorden der laa samlet.

— — Vorsaa bestaar af Nørre og Sønder Vorsaa. Aaen gør et dybt og bredt Skel, og de to Byer har da heller intet Fællesskab haft. Nørre Vorsaa blev udskiftet 1801. Sønder Vorsaa og Nørre Søraa, Sognets sydligste By, dannede vistnok et Bylav. Hvornaar det blev udskiftet, kan ikke oplyses i Matrikeldirektoratet, da dette ikke har den paagældende Udskiftningsprotokol. Arkivaren mener dog bestemt efter Kortet

at dømme, at dette er sket inden 1814, da de daværende Fæsteres og Ejeres Navne er paaført Kortet, og sandsynligvis er Udskiftningen foregaaet ved Opmaalingen 1802. En Gaards Mark er paaført Navnet Peder Jensen (dette Navn findes ikke i Nørre Vorsaa). Ganske vist blev han først viet $27\frac{1}{10}$ 1815; men den ældste Datters Fødsel tyder paa, at Trolovelsen ligger et godt Stykke forud. (Som Eksempel paa stor Afstand mellem Trolovelse og Giftermaal, kan fra ældre Tid anføres: Sindal S. 289.: »Nytaarsdag 1618 stod hans Fæstensøl med Maren Nielsdatter, og $13\frac{1}{10}$ samme Aar holdt de Bryllup paa Vorgaard i Himmerland«).

En sidste Revision efter det paaførte Aarstal 1814 er mulig ogsaa tænkelig. Det maa da være Peder Jensen Holtet, der har været Ejer af Matr. Nr. 17 a, ellers skulde der paa Kortet have været anført enten Jens Clausen eller Maren Sørensdatter. Gaarden ligger omtrent midt i Sønder Vorsaa By, den var paa $41\frac{1}{2}$ Tdr. Ld., med 1 Td. 4 Skp. 2 Fdk. $1\frac{1}{4}$ Alb. og var en Halvgaard. Bylavet var meget daarligt udskiftet. Trods det, Forordningen om Fællesskabets Ophævelse holdt paa, at Jorden ikke burde ligge paa mere end tre Steder, var her ni Lodder. Dette tyder da ogsaa paa, at Jorden har været meget forskelligartet. Maaske ogsaa fordi Lodderne laa spredt, vedligeholdte man i Byen den gamle Skik fra Fællesskabets Tid, — at naar Høsten var forbi, gik Kreaturerne løse i en Samling over alle Jorderne. Rugen kunde da ikke saas før efter November, men Bedstefader havde saaet sin Rug tidlig, og nu gjorde det ham ondt, at Kreaturerne gnavede den af og traadte den ned. Han truede med at tage dem i Hus, som den ny Lov om Markfred gav ham Ret til, men derved kom han i Uoverensstemmelse med sine Bymænd.

Medens Peder Holt var Soldat, havde han været indkvarteret paa Store Mølle, Christiansminde Mølle i Hjøring, hvorfra man har den storslaaede Udsigt over Nordvestvendsyssel; derfra havde han set sig om i Egnen og vidste bl. a., at Jorden var vel udskiftet. Han købte da $5\frac{1}{8}$ 1821 Gaarden i Bagterp af Købmand Lars Schibsbys. Gaarden var paa 55 Td. Ld., 3 Td. 4 Sk. 2 Fdk. $2\frac{1}{4}$ Alb. Htk., Matr. Nr. 5 a (efter Chr. 5.' Matr.: 3 Tdr., 3 Skp., $2\frac{1}{5}$ Alb.), dengang kaldt Mølleheden, af den nuværende Ejer efter ham kaldt Holtet, hvilket

Navn altsaa intet har med Egnen der at gøre. Jorden var af god Beskaffenhed og samlet med Undtagelse af en Englod. Selv om Bagterp By var udskiftet, var det her som mange Steder, at Gaardene endnu paa dette Tidspunkt ikke var udflyttede. Bedstefaders Gaard var da heller ikke udflyttet, men laa midt i Bagterp By, der hvor nu Forsamlingshuset ligger

Lars Schibsbye havde ²⁹/₆ 1821 overtaget Gaarden ved Tvangsauktion for 505 Rdlr. i Sølv, samt Erstatning for Ud-sæden: 7 Tdr. Rug à 3 Rdl., 4 Tdr. Byg à 2 Rdl. og 14 Tdr. Havre à 1 Rdl. og 2 Mark. Paa Gaarden hvilede Forpligtelse til Vedligeholdelse af to Vejskifter over Aastrup Mark. Den tidligere Ejer, Christen Jensøn, havde været Sognefoged og skulde være noget forfalden til Drik. Efter Auktionen hængte han sig. Peder Holt tog hans mindste Barn, den senere Niels Post, til sig i Huset, mulig ogsaa Enken. Krogniels tog et af de andre Børn.

— — I 1820erne var det en forfærdelig fattig Tid for Landbruget. Efter de store Napoleonskrige, som nu efter Verdenskrigen, satte det ind med Prisfald, der antog uhyggelige Dimensioner, og som nu kom Danmark ud for særlige Afsætningsvanskeligheder. England indførte en høj Korntold, og efter Adskillelsen fra Norge mistede vi for en stor Del dette Land som Kornaftager. De store Gaarde blev næsten helt værdiløse; Odden blev solgt for 4350 Rdl., og Staten overtog Herregaarde, bl. a. Baggesvogn, fordi de ikke engang kunde betale de gamle kongelige Skatter. Det var en streng Tid for Folk. Nicolaj Schierup paa Vanggaard hængte sig af Fortvivelse, og da hans Kone saa det, løb hun ned til Aen og druknede sig. I en Række Aar efter mente adskillige paa Gaarden at have set Konen som Genganger. Paa de mindre Ejendomme, der havde smaa Driftsudgifter, kunde man bedre sulte sig igennem Krisen. —

Peder Holt skaffede sig en ekstra Indtægt ved at køre »Rejser« for Købmand Lars Schibsbye (Hjørings daværende Matador, Konsul, Købmand Lars Christensen Schibsbye, der boede i det smukke Empire Hus, som endnu ligger paa Hjørnet af Nørregade og Sct. Hans Kirkestræde, ligeover for Teaterbygningen, og hvor Chr. VIII under sit Besøg i Hjørning boede. Klitgaard: Hjørings Historie.) Han kørte efter og

med Varer til Aalborg, Frederikshavn og Løkken, hvorfra Udførsel særlig gik til Norge med Korn, Flæsk og Kød, og hvor Schibsbye havde Pakhus samt Skuder i Søen. Han kørte vist i lang Tid Rejser, som de kaldte det. Dengang og langt senere kørte han undertiden til Skagen med Kartofler og Korn og fik Fisk med hjem. Det var altsaa Byttehandel, og det gjaldt om at faa en lille Fortjeneste. Søren Holt har fortalt, at han engang var med paa en saadan Rejse, og Vejen førte dem forbi Sindal Præstegaard.

En Dag, han var i Løkken, blev det Tordenvejr, og Lynet slog ned derhjemme i Gaardens Stuehus. Det havde været meget tørt forud, og Ilden blussede hastigt op, og i Forvirringen var Barnet i Vuggen nær indebrændt. Det var det tredieældste Barn, Maren, som senere blev gift med Jørgen Christensen i Hov. Nu blev der taget fat paa at bygge paa den samlede Jordlod. Der blev lavet raa Sten, og Tømmeret købte han dels ved Strandauktioner, og dels fik han det af Købmand Lars Schibsbye, for hvem han blev ved at køre Fragt, saa længe denne levede. Bedstefader havde stort Snilde til at arbejde i Træ, en Lærdom fra den gamle Skovegn og fra hans Fader, og det var i det hele ikke saa almindeligt med Haandværkere paa Landet dengang. Han huggede da ogsaa Tømmeret eller hjalp til dermed.

Han opbyggede Gaarden paa den østre Side af Markevejen, som den nuværende Gaard ligger vest for. De ydre Vægge i Stuehuset var muret af brændte Sten, Skillevæggene inde i Huset var af raa Sten, og i Stalden var Skillevæggene klinet op, som Skik og Brug var dengang. Gaarden var Bindingsværk, Stuehuset laa nordligst. Det har sikkert været en haard Tid for dem, og de havde ikke brandforsikret; men Købmand Lars Schibsbye havde Tillid til Peder Holt og støttede ham med Kredit, og Bestefader var en Mand, som det gik fremad for. — Da Maren var født i Albæk Sogn ²⁶/₈ 1821 og laa i Vuggen, da Gaarden brændte, maa Branden være foregaaet kort efter Peder Holts Overtagelse af Ejendommen. Han havde nu ikke mere Brug for den gamle Husplads, og ⁶/₅ 1822 bortfæstede han da et Stykke østen for min Have⁸ til Ernst Pedersen. (60 × 18 Alen). Han sad da endnu paa Købekontrakt, og Lars Schibsbye medunderskrev som Pantekreditor Fæste-

brevet. (Skøde paa Ejendommen fik han først ¹⁶., 1841, og Købesummen, 480 Rdl. Sølv, der var betalt, berigtiges; i Skødet benævnes han Peder Jensen Holtet.) Huset, der blev opført, ejedes senere af Morten Post. Det er nu nybygget og er Telefoncentral. I det nedbrudte Hus var der brandmærket Tømmer, Materialier fra den nedbrændte Gaard. —

Min Fader og ældre Folk, der har kendt min Bedstefader, skildrede ham som en høj, kraftig bygget Mand, der var solid i, hvad han havde med at gøre, energisk, foretagsom og flittig i sit Arbejde. I de hjemlige Forhold var han god overfor Konen; men Børnene var han haard ved med Arbejde i deres Opvækst, og efter gammel Skik kunde de let faa en Lussing. Han havde en fast Villie og Forstand paa at udføre al Slags Arbejde, og han havde ikke Hang til nogen Daarligdom. Hans Nabo, den gamle Baltser, som har fortalt mig om ham, skildrede ham som en venlig og hjælpsom Mand, Naboerne søgte til, naar de ønskede Vejledning og Raad om en eller anden Ting, og han var Foregangsmand i Landbrug. Jeg tænker mig hans Skikkelse genopstaaet i hans Søn Jens Golde, som tildels havde disse Egenskaber.

I den skovløse Egn var den østlige Del af Bagterp aabne Sande og daarlig Hede med bakket Terræn (Indsande); det samme var Tilfældet med Vandsted Hede nord for Bagterp, begge er nu Plantager. Haver fandtes sjældent ved Gaarde og Huse. Da mine Bedsteforældre kom til Bagterp, maa de sikkert have følt Savnet af Hjemegnens Skove. De gjorde engang imellem Besøg i deres Hjemegn, og da var det, ligesom de førte Skoven med sig hjem. De havde Vognen fuld af Træplanter af forskellig Slags, opgravet i Skovbunden, og Bedstefader anlagde en stor Have med Løvtræer. Den laa nord for Gaarden og naaede lige fra Grøften ved Markvejen og ned til Baltzers Hede. Det var de gamle Skovtræer: Bøg, Ask, Elm, El, Birk, Hyld, Røn, Skovæble og vilde Blomme- og Kirsebærtræer. Der var ogsaa Æble- og Pæretræer, han havde faaet podet; de holdt sig i mange Aar og bar godt, endda til sidst uden Gødning og Pleje; det var gule, søde, maaske noget tørre Æbler. De moderne Frugttræer, vi har nu, kan ikke bære uden jævnlig Sprøjtning med Desinfektionsvædske.

Da Fader anlagde Haven ved den nye Gaard, ryddede han de ²/₃ fra den østlige Ende af den gamle Have. Senere er der

ryddet mere; men endnu staar den gamle Ahorn, som Vinden har gjort flad oveni, men hvis Grene har en vældig Udstrækning til Siden. Der er ogsaa en Birk med laadne Blade og nogle faa Træer af anden Slags.

Kun Jorden paa den nordre Side af Dalen eller den søndre Eng var opdyrket. Det store Stykke ($\frac{1}{3}$ af Marken) syd for den søndre Eng var Hede; det er endda meget god Muldjord paa Mergelunderlag; maaske ogsaa noget af Jorden øst for Grøften, nærmest Gaarden, var Hede. Det var ikke let at brække Heden med de gammeldags Hjulplove, hvor kun Skæret og Langjernet var Jern; men senere hen, da de fik Svingploven, blev Heden brækket paa den søndre Side af Engen, og saa begyndte Merglingen. Døtrene hjalp ogsaa til med at læsse og sprede Mergel, og Faster Maren nede i Hov fortalte ofte om, hvor trætte og stive de var i Lemmerne. Faster Maren var sværlemmet og kraftig bygget, og maaske dette noget skyldes det haarde Arbejde.

Min Moder fortalte, at dengang hun blev Kone paa Gaarden, var der Rug paa den søndre Side, hvor Heden havde været. Det var saa stort, at der var Neg ved Neg, og hun havde ikke set den bedre, hvilket viser, at Bedstefader havde faaet det godt i Gang. Jeg tænker mig, det var i Krigsaarene 1848—50, medens Fader var i Krigen, at dette Merglingsarbejde hovedsagelig blev udført, da jeg ikke husker, Fader nogen Tid talte derom.

Derimod fortalte han om, hvordan de kørte med Hjulploven. De havde fire Heste for, og saa var der en Plovkusk, der kørte det første Spænd. Den, der holdt paa Ploven, havde nok at gøre med at styre den, da Mulden ikke altid vilde glide, formedelst Muldfjælen var af Træ, og der blev ustandseligt raabt: »Hold ad dig, hold fra dig!«. Engang imellem blev Plovmanden gal, naar det ikke gik efter Ønske, og saa kunde der vanke en Lussing; saa det var ikke nogen helt lystelig Bestilling at være Plovkusk.

Bestefader var meget stærk. Ved et Væddemaal mellem ham og hans Nabo Jens Baand tjente han 1 Td. Salt ved at bære den op ad en Bakke. Den gamle Niels Post fortalte, at der var engang, de havde Tyfus oppe ved Peder Holt; de laa alle til Sengs en Tid med Undtagelse af Faster Maren og den

gamle Else Præst, Jens Præsts Kone, der gik deroppe og hjalp dem. Maren og Else var saa stærke, at Sygdommen ikke kunde bide paa dem, men Farbroder Jens laa $\frac{1}{2}$ Aar, og han gik paa Krykker, da han kom op. Alle Ting blev jo meget forsømt; men da Høsten kom, kom der Folk fra Gaardene paa en bestemt Dag for at hjælpe at meje. Af Hensyn til Smittefaren spiste de ude i Laden. Da de saa begyndte at meje, gik Bedstefader fra Gaarden og hen til Baltzers uden at stryge; de andre blev tilbage den ene efter den anden og maatte stryge. Det var den gamle Ladefoged, der viste, han var de andre overlegen. Fader var ogsaa syg; han laa oppe i Værelset ene for sig selv, og der var ingen, der rigtig havde Tid til at se til ham. Doktor (Distriktslæge) Hornemann sagde til ham, at naar bare han kunde blive ved at staa op, saa kunde det muligvis gaa over, men kom han først til at ligge, kunde han ikke rejse sig for Svimmelhed; og hos Fader gik Sygdommen da ogsaa over igen.

Bedstefader døde i Bagterp ²⁶/₁₀ 1862, 77 Aar gl., paa den Tid, jeg blev født. Faster Johannes Datter, Inger Marie Dam, har fortalt mig, at hun var ved at hjælpe ham af Sengen, fordi han var noget stiv i Lemmerne, da han blev gammel; han faldt da pludselig tilbage i Sengen og døde. Inger tjente dengang hjemme, og hun laa inde hos de gamle om Natten for at være dem til Hjælp. Da Sønnen byggede Laden i 1861, gik han rundt med en Økse og vilde hjælpe til, men han formaade ikke stort mere.

Om Bedstemoder ved jeg ikke meget fra tidligere Tid, kun ved jeg, hun var smuk, og Fader har fortalt, at hun var saa fin af Hud, at hun var rødkindet, til hun var en gammel Kone; og saa har jeg af Bal'sers hørt fortælle, at hun var god til at stifte Fred; naar hendes Mand efter gammeldags Skik vilde give Børnene en Lussing for en eller anden Forseelse, forstod hun at bilægge Tingene, og Bedstefader havde Respekt og Agtelse for, hvad hun havde at sige.

Bedstemoder døde $\frac{1}{4}$ 1874, da jeg var 12 Aar gl., hun var da 92 Aar. Naar jeg tænker paa Bedstemoder, mindes jeg hende som en gammel krumbøjet Kone, spinkel af Bygning og med et fint Ansigt; hun var langt oppe i Firserne dengang, og vi Børn holdt meget af at komme ind i hendes Stue. Jeg husker, at vi om Vinteren stegte Gulerødder der-

inde i Bilæggerovnen. Paa Ovnen stod en Messingmorter, der kunde klinge som en Klokke, naar vi slog paa Siden. Hun havde flere Bøger, baade verdslige Bøger og Andagtsbøger. De var i Læderbind og var til at spænde med 3 Messingspænder. Der var ogsaa en Bog om Reformationen, der handlede om de mange Helgener, hvis Dage skulde fejres som Festsdage, og skildrede al den Tid, der spildtes paa dette; store Afsnit var trykt paa Latin. Saxo Grammatikus havde de ogsaa, den er til sidst havnet hos mig. Jeg var dengang ikke meget interesseret i at læse disse Bøger; nu vilde jeg have været meget glad for at have haft dem alle. Begge de gamle var gode Læsere, og Bedstefader skrev en god Haandskrift.

Bedstemoder aflagde undertiden Besøg hos sin Søn Jens Golde; hun gik uden at lade nogen det vide og blev der undertiden et Par Dage. Naar hun saadan blev borte, gik Fader gerne derop for at høre, om hun var kommen. Den sidste Sommer hun levede, var hun ogsaa gaaet derop; men hun havde ikke truffet Skaaret i Diget mellem de to Naboejendomme og var bleven gaaende paa den østre Side; om-sider havde de fundet hende, og hun var da noget forkommen og elendig. Da Farbroder kom med hende, var han vred og skændte over, at vi ikke passede bedre paa hende. Fra den Tid var hun mere svagelig Vinteren over, hun laa dog ikke i Sengen mere end 3 Dage før hun døde $1\frac{1}{4}$. Hun var noget i Barndom paa det sidste. Ofte kunde hun se et lille Barn i Sengen ved Siden af sig eller en Hund paa Gulvet, undertiden en smuk Fugl i Stuen; men det var altid noget, hun glædede sig over. De to ældste Sønnedøtre, der laa i en anden Seng i samme Værelse for at passe paa hende, mindes de mange Bønner, hun læste højt, inden hun sov.

Børn:

Ane Marie Jensdatter, f. $14\frac{1}{10}$ 1813, Datter af Jens Clausen.

Johanne Pedersdatter, f. $6\frac{1}{3}$ 1816.

Jens Pedersen, f. $26\frac{1}{4}$ 1818.

Maren Pedersdatter, f. $21\frac{1}{6}$ 1821.

Søren Pedersen, f. $23\frac{1}{12}$ 1823.

Ligesom Forældrene blev Børnene af fremmede kaldt Johanne Holt, Jens Holt, Maren Holt og Søren Holt.

Ane Marie Jensdatter,
(Jens Clausens Datter.) F. 14/10 1813, d. 20/12 1894.
Gift første Gang med Thomas Holmen.
Gift anden Gang med Thomas Høyrup.

Om hende fortalte Fader, at der engang kom en Frier nede fra Albæk. Det var en Gaardmand der nede fra, og han var Ungkarl; det skulde være en velhavende Mand; han havde en Mand med, en Forlover. De gamle var svært interesserede deri, de vilde jo gerne, deres Datter skulde komme godt til det, som man siger; men Ane Marie vilde ikke, hun var nemlig noget Kæreste med en ung Mand, der hed Thomas Holmen.

De to Mænd fra Albæk sang en Bejlervise, som det dengang hed, og det var en Vise med Saft og Kraft i. Fader sang noget af det, han kunde huske, og jeg gengiver, hvad jeg kan huske fra Fader af. Visen blev sunget som en Vekselsang, Frieren sang det første Vers, og Forloveren sang det Vers, Bruden skulde synge; først sang Frieren og fortalte om, hvor velhavende han var, og om hans Kister med Sengetøj og Lærred. Slutningen af dette lød saaledes;

— —
pakket ind til Laaget,
deri maa være noget.

Bruden svarer:

Ja, jeg ved nok, at du er rig,
deraf kan du prale;
men tro ej, at Rigdom mig
kunde saa bedrage.
Du, som er en gerrig Knark,
giver næppe bort en Mark.
Vilde jeg dig tage,
fik jeg slemme Dage.

Saa følger et Par Vers, jeg ikke kan huske; men Slutningsverset lød saaledes:

Om jeg end i Sengen saa,
 dig i Søvn at dysse,
 og der en i den henlaa,
 som dig vilde kysse.
 jeg da skjule vil min Harm.
 lad dig sove i hans Arm.
 Øjet mit tillukke
 og tie stille og sukke.

— — Visen, der efter de foreliggende Brudstykker at dømme ikke kan betegnes som et fremragende digterisk Produkt, er næppe digtet ved denne Lejlighed. Derfor kan den dog godt være forfattet til en anden bestemt Lejlighed, men den er efter Udtalelser af Søren Holt virkelig sunget af Frieren og hans Forlover i Hjemmet i Bagterp, vel som en gemytlig Spøg over den foreliggende Situation og har efterladt saadant Indtryk, at den delvis er bleven husket. For Nutidsmennesker virker et saadant officielt, visesyngende Bejler-Gæstebud højst aparte og markerer paa en slaaende Maade Forskellen i Tidsopfattelsen; men det maa huskes, at Viserne lige siden Middelalderens Dage, hvorunder vi særlig mindes »Folkeviserne«, og indtil og med den Tid, der her er Tale om, stadig var det Middel, hvormed man tolkede baade de stærke Følelser og de større Begivenheder i Menneskers Liv, og hvori tillige en traditionsbunden Kunstfærdighed kunde udfolde sig. — —

Trods Visesyngning og Bejlerens gode økonomiske Betingelser vilde Ane Marie ikke have ham. Thomas Holmen var en Livgut, høj, slank og smuk; han var Tømrer og stammede fra Tornby; de blev gift og havde 2 Børn sammen, Datter og Søn. Sønnen, Peder Holmen, var først Mejeriforpagter, blev senere Proprietær og var Svoger til gamle Andersen fra Gravensten. De var gift med 2 Søstre, holstenske Mejersker og meget dygtige Kvinder. Jeg husker, han kom og besøgte mine Forældre, høj og slank med et smukt Ansigt, sort krøllet Haar, tiltalende og belevent Væsen; men han var en svag Karakter, blev grebet af Hovmod, og paa Grund af

sine selskabelige Egenskaber kom han imellem Mennesker, der levede deres Liv paa Overfladen. Konen var dygtig og flittig og holdt dem ved Gaarden; men Peder Holmen brugte alligevel for mange Penge, blev en Del forfalden, døde tidlig, efterladende sig Armod, Hustru og mange Børn.

Datteren Else Thomsen, førte en omflakkende Tilværelse, efter at hun var bleven gift. Hun havde inden Ægteskabet en Datter, der hed Stine, som blev gift med afdøde Morten Kjølby, der blev Gaardejer, først i Bagterp senere i Guldager. Stine, der har været en dygtig og agtværdig Kone, bor nu som Enke i Vejby.

Faderen og Sønnen lignede hinanden i deres Egenskaber. Thomas Holmens frie Væsen og hans Tilbøjelighed til Kvinder førte til, at han og Ane Marie blev skilt, men de giftede sig igen det første, de kunde. Thomas Holmen boede, medens han var gift anden Gang, i Hov, hvor han var Gaardmand, senere i Sulsted. En Søn af dette Ægteskab var den bekendte nu afdøde Ølhandler Niels Holmen i Hjøring, kendt for sine morsomme Talemaader. Faderen havde været haandsnild og havde tømret mange Huse og Gaarde. Sønnen i Hjøring var trods det, han ikke havde lært det, snild til at rense og gøre Stueure i Stand. Han blev en velhavende Mand.

Ane Marie blev anden Gang gift med Thomas Høyrup, Broder til den rige Købmand Hans Høyrup paa Torvet i Hjøring. De fik et Boelsted paa Vandsted Mark. Thomas Høyrup blev en Del forfalden til Drik, og Ægteskabet blev næppe lykkeligt. Ane Marie havde ingen Børn i andet Ægteskab. Indlederen mindes fra den Tid, han passede Skolens Køer ved Græsleje paa Vandsted Mark (Vanggaards Lod), Ane Marie som en overmaade gæstmild og venlig Kone, medens Thomas Høyrup var noget mut og tvær.

A. GULDAGER SLÆGTEN.

Johanne Pedersdatter Holt, 1884.

Johanne Pedersdatter (Holt),

født i Vorsaa ⁶/₃ 1816, død i Guldager ¹⁰/₂ 1901.

Gift første Gang med Gaardejer Jens Østergaard af Bagterp.
Gift anden Gang den ²⁸/₁ 1848 med Peter Nielsen, født i
Hjøring ²⁸/₁ 1810, død i Søheden i Jerslev ²⁸/₇ 1882.

Hun var fint bygget og meget smuk. Dengang havde man de bekendte og som Egnens folkelige Fest betragtede, Krammarkeder i Hjøring, »Sommermarkedet»; Dyrskuedagen maa nu nærmest betragtes som Afløser. Der traf ogsaa de unge hinanden og blev forlovede. Den første Dag var de unges Dag, anden Dag var de giftes; de havde da Børnene med, de mindre Børn holdt deres Moder i Skørtet eller Haanden; de større Børn, som ikke var kendt i Byen, skulde passe paa at se, hvor de gamle gik. Paa denne »anden Dag« har jeg været til Sommermarked. Familierne udgjorde Flokke, og det var Skik, at de unge Piger, som kendte hinanden, gik Arm i Arm, og de kunde danne Kæder, som stadig maatte

brydes, da de ellers vilde spærre Færdselen. Paa Torvet var der Telt ved Telt i lange Rækker, og Haandværkere af alle Slags, ofte langvejs fra, udbød deres Varer til Salg. Der solgtes Sko, Tøj, Hatte, Huer, fine Halstørklæder, Christiansfelder Honningkager og Legetøj, hvilket kun er et lille Uddrag af de mangfoldige Varearter, der solgtes i de henved 100 Telte. Der var en Raaben og Udbyden af Varer, naar Folk, nysgerrige for at se, trak forbi, og der solgtes Masser af Varer til stor Skade for Byens Handlende, hvilket 1882 førte til, at disse Markeder blev ophævet. Krammarkedet i Aalborg kaldtes Pinsemarkedet; det varede i 4 Dage, og havde en saadan Tiltrækning, at adskillige unge Folk herfra gik til Marked i Aalborg. I Sidegaderne var der Komædie og Gøgl. Jeg husker, der var en, de kaldte 4 Skillings Petersen, som havde Dukke-teater; paa Scenen spadserede, dansede og kyssedes Dukkerne. Handlingen var saa frisk, at Latteren rungede gennem Teltet.

Ved disse Markeder traf gamle Kendinge hinanden, og det gav Anledning til gensidig Indbydelse; de skulde se hinandens Hjem og Familieforhold. De voksne Børn blev ofte bedt med, og deri kunde ligge en beregnende Tanke om Giftermaal. Mangfoldige Ægteskaber udsprang fra Sommermarkedet, og der saa Fader og Moder ogsaa hinanden for første Gang.

— — Begrebet selverhvervende Kvinder kendtes ikke i egentlig Forstand dengang. Som omtrent den eneste Redning forekom Ægteskabet, der jo ogsaa er det bedste og giver Kvinden sin naturlige Bestemmelse som Hustru og Moder; man forstaar derved endnu bedre Forældrenes Iver. — —

Min Moder har sagt, at Johanne Holt var den smukkeste Pige paa Markedet, og det vil jo altid sige noget, sagt af en anden Kvinde. Blandt de mange, der havde Øje for en saadan Stjerne, var ogsaa Herremandens Søn fra Aastrup, Peter Nielsen; men det faldt ikke saa meget i de gamles Smag; thi han var noget letlevende og tillige noget døv. Han blev gift med en Pige fra Gaarden, som fødte ham en Søn; de kom til at bo i Lund i St. Hans Sogn.

Imidlertid var der en Enkemand, der hed Jens Østergaard, som boede i Østergaard i Bagterp, der bejlede til Johanne.

— Østergaard købtes 1675 af den bekendte Peder Dyrskjøt, der ejede den i nogle Aar, inden han flyttede til Jerslev. (V. A. 1925 S. 107). — Østergaard var dengang en ret stor Gaard, hvortil der hørte mange Enge, (henved 100 Td. Land hvoraf en Del Hede) og de gamle var altid ivrige efter at faa deres Børn til et godt Hjem, hvilket ikke var at fortænke dem i, for de havde jo kendt Tyvernes forfærdelige Fattigdom og frygtede den. Johanne og Jens Østergaard blev saa gift, og hun blev i dette Ægteskab Moder til en Datter: Inger Marie Johanne Jensen, f. $15\frac{1}{2}$ 1847, som senere blev gift med Gaardejer Thomas Dam af Guldager.

Johanne og Jens Østergaard var kun gift i tre Aar, da han døde; men de gamle havde forregnet sig med, at han var velhavende. Bertel Beit og Prokurator Westerby havde Pant i Engene, og efter hans Død kunde Faster Johanne ikke blive ved Gaarden.

Peter Nielsen, som boede i Lund, var bleven skilt fra sin Kone, og han begyndte nu atter at se efter Johanne, der ingenlunde havde glemt ham; og da de begge var over den Alder, hvor de gamle raadede med, blev de gift, saa snart det kunde lade sig gøre, den $28\frac{1}{7}$ 1848.

Begges Formueforhold var nu meget forringet. De boede først i et Hus i Ulvegravene i Bagterp, senere i en Ejendom i Bagterp By, hvor Straus nu bor. Bedstefader lagde et Stykke af den nordre Eng til deres Ejendom, men det kunde ikke gaa for dem, og de solgte senere og flyttede ned til Søheden i Jerslev Sogn, hvor de boede til Peter Nielsen døde $28\frac{1}{2}$ 1882, hvorefter Johanne flyttede til Datteren i Guldager.

Under Ægteskabet med Peter Nielsen kom Faster Johanne rigtigtil at kende Fattigdom. Peter Nielsen, Herremandssønnen, var ikke meget vant til Arbejde og egnede sig ikke til at være Husmand. Tilmed var han noget hengiven til Drik, dengang en ret udbredt Svaghed. Inger, Datter af første Ægteskab, kom, da hun var 8 Aar i Huset hos sin Morbroder Jens Golde. Børnene i Ægteskabet fik pæne Pladser, hjulpet frem af Peder Nielsens formaaende Familie.

Børn:

a. Thora Martine Nielsen, f. $8\frac{1}{7}$ 1851, d. i Espe d. $1\frac{1}{9}$ 1932.

Rasmus Jensen og Hustru.

Kom i Huset hos Nielsen, Øster Brønderup, der var Fætter til Peter Nielsen, senere var hun mange Aar Husjomfru paa Visborggaard. Til sidst blev hun gift med Rasmus Jensen, Købmand i Espe paa Fyn (Enkemand med 9 Børn). Hun var da 48 Aar gl. men fik dog en Datter:

- 1.) Jenny Elisa Jensen, født i Espe $19/3$ 1893, gift $11/8$ 1934 med Fabrikant K. M. Knudsen i Odense.
- b. Jens Nielsen, f. $17/3$ 1854, d. $21/6$ 1878.
Kom i Manufaktur lære i Hjøring, var dygtig og fik senere en vellønnet Plads i Aalborg, men blev der syg og døde.
- c. Caroline Amalia Nielsen, f. $23/1$ 1859.
Var noget døv ligesom Faderen, en Svaghed, der har ramt flere af den Nielsenske Familie; blev d. $24/1$ 1893 gift med Markvord Madsen, født i Hammerhøjgaard paa Mors d. $6/1$ 1862, der først var Sømand, Skibsfører, blev Bro lægger og Arbejdsformand, senere Formand ved Lossearbejdet i Frihavnen og er nu pensioneret.

Se iøvrigt »Stambog over Efterkommere af Christian Nielsen i Hjøring«, (Konsul Nielsens Slægt), S. 32—34.

Faster Johanne kom undertiden i mit Hjem, naar hun var i stor Forlegenhed for Penge; der var jo ikke saadan noget

Markvor Madsen og Hustru.

urigtigt i det, Fader havde faaet Gaarden og dermed Hovedparten. Moder kunde ikke lide disse Tiggerbesøg, som hun kaldte det. Jeg synes nu, Moder havde Uret. Moder og Fader levede altid i Velstand, medens Faster var trykket af den haarde Nød.

Som ældre var hun meget stiltfærdig, og trods det, hun var fattigt klædt, vedblev hun at være smuk, lige til hun blev gammel. Naar jeg tænker paa den yngre Søster Maren, havde Johanne et finere Væsen; maaske kom det ogsaa noget af, at hun var gift med Sønnen fra Herregaarden, for der var noget fint over Peter Nielsen, dels talte han et pænt Skriftsprog, og trods hans Svaghed havde selve hans Person noget nobelt ved sig. Til yderligere Svækkelse kom Fattigdommen, ellers vilde han sikkert have været en meget vindende Personlighed; det er jo ogsaa mulig, han hjemmefra har haft en god Undervisning og Opdragelse. Sandsynligvis har hans Broder Konsul Chr. H. Nielsen i Hjøring, hvis Buste staar i »Christiansgave«, ogsaa hjulpet dem noget. Han havde jo Evne dertil, og alle Fasters Børn taler om den Nielsenske Slægt med megen Ærbødighed.

— — Som Skik ofte den Gang var, naar unge Mennesker af mere fremragende Familie skulde have nogen Uddannelse

ud over det sædvanlige, var Peter Nielsen 16 Aar gl. paa Amtskontoret i Hjøring.

Her hidsættes Amtmand Graahs Anbefaling i et Brev til hans Fader Proprietær Christian C. Nielsen til Aastrup: (Graah var Amtmand i Hjøring fra 1822—43. Han anlagde vore Landeveje; det meget Pligtarbejde, der fulgte med, bragte dog ikke her, lige saalidt som flere andre Steder, Amtmanden Popularitet).

·Jeg takker for den Tid, Deres Velædelhed har overladt mig Deres Hr. Søn, der saavel paa Contoiret, som udenfor samme har opført sig som et særdeles vakkert og exemplarisk ungt Menneske, og beklager jeg ikkun, at hans Hørelse ikke synes at være bleven bedre.

Hans Eftermand er nu ankommen og overlader jeg det ganske til Dem om De attraaer ham tilbage, hvortil han synes at have megen Lyst, eller De maatte ønske at han fremdeles vedbliver hos mig til dette Aars Udgang.

Hjøring den 3^d. Oktober 1826.

Graah.

Velædle Hr. Proprietair Nielsen.

·Peter Nielsen skrev da ogsaa senere hen en ganske god Haandskrift og Ortografi.

1833 foretager Peter Nielsen en Rejse til Familien i Arendal i Norge. 1846 foretager han en Rejse til København og sejler da fra Aalborg med Egnens første Dampskib »Iris«. For at rejse til København maa han ogsaa have Pas, der paa tegnes saavel paa Politikontoret i Lyngby som i København, det sidste Sted dog ved et Stempel

Blandt Peder Nielsens Bosættelser var den første Gaarden Krogen i Hallund Sogn.

Hans Fader, Christen Christian Nielsen, til Aastrup (Ejer af Aastrup fra 1816 til sin Død 1836) tilskriver ham 13. April 1835 følgende:

·Kiære Peter!« Hermed sendes:

1 Spaansold	2 Smørkjerner
1 Jern Mørtter med Støder	1 Øltønde
1 do. Tertepande	1 Ostkop
1 Plejl	1 Kobber Grubekjedel
2 Brygkar	1 beslaget Skovl
2 Spande	4 Jern Gryder,
1 Øse	2 do. Pander
2 Stripper	1 Løb
2 Bærkar	17 Bøger

Dig god Annammelse og lykkelig Afbenyttelse.

Du vil formodentlig behøve mere Sædehavre; men da jeg ei denne Gang har Lejlighed til at sende det af Mangel paa Plads i Vognen, saa faar du selv i Helligdagene at afhente samme.

Vi hilse dig alle ved

din hengivne Fader

Aastrup 13. April 1835.

C. Nielsen.

3die Maj s. A. sender han mere, nemlig 1 Chatol, 1 Hat, 1 Skriin, 1 Tobakskasse, 3 Stole, 1 trebenet Brygstol, 1 Hjulbør, 4 Skp. Malt, 2 Tønder Byg og 3 Tønder Rug. «Mere Rug kan jeg ei undvære, hvorfor Huusholdningen maa læmpes saaledes, at Byg kan erstatte Resten af hvad der maatte mangle til Brødkorn.»

Endvidere sender han Police til Assurance af Indbo, Besætning, etc. og 4 Rigsd. 3 Mark rede Sølv til Præmie. «Selv har jeg al Tid brugt denne Forsigtighed, thi det er godt, at man kan hjælpe sig selv i paakommende ulykkelige Tilfælde, ihvorvel at Bekostningen er noget trykkende. Mit Avl har jeg ligeledes aarlig ladet forsikre for $\frac{1}{2}$ Aar og stundom siden paa Beholdningen taget Police paa $\frac{1}{4}$ Aar, hvilken Skik vel ogsaa kunde være værd for Dig at efterfølge.»

Han har selv gjort Beregningen. «Siden kan du jo selv videre ordne Tingene i Fremtiden.»

Det ses altsaa, at Assurancespørgsmaalet, vel bortset fra Bygninger, endnu i 1835 kun var under Udvikling.

Store Midler til sin Søns Etablering som Landbruger havde Christen Nielsen næppe, trods det han var Herremand; dels var Tiden endnu 1835 langt fra gunstig for Landbruget, og dels havde han 18 Børn. Hans Hustru, der ifølge hendes Minde i Bagterp, var afholdt af Egnens Folk, døde i Barselseng, 48 Aar gl., ved den 19. Fødsel (Mindestøtte paa St. Hans Kirkegaard).

Et Par Breve fra Peter Nielsen til hans Datter Caroline, der havde faaet Plads paa Spangerhede, er bevaret. De boede da i Søheden i Jerslev. 24. Juni 1878 skriver han om Sønnens Død, «som var et haardt Stød for os.» Han var ene i Aalborg til Begravelsen. Det var jo bekosteligt at rejse begge to.

14. Oktober 1879 skriver han meget faderkærligt til Datteren og bemærker, at Forældrene har længtes meget efter at høre fra hende, og han glæder sig over, »at hendes Øine er i god Bedring, meget slemt er det at være tunghør, men det er Tusind Gange værre at undvære Synet og al Tid gaa i Mørke og aldrig kan fryde Øiet i den frie Natur.«

Han skriver meget omhyggeligt om sin Kones Strikning af Strømper til Datteren, og de Spørgsmaal, der i Forbindelse dermed opstaar, om Thomas Dams, der har holdt et stort Barselgilde, hvori de dog ikke deltog, om at de har indhøstet, og »Avlen var meget god og velbjerget, derimod folder Kartofflerne ei noget, og Haveurterne er meget daarlige.« Han formaner Datteren til Paapasselighed i sin Tjeneste og skriver til Slut, hvor han beder Datteren se hjem snarest og hilser fra dem begge, at: »det er meget slemt, at mit Helbred er saa daarligt, jeg kan intet bestille; men det er jo godt, at Moder er rask, men hendes Arbejde bliver jo mere, da jeg ei kan deltage deri.«

Peter Nielsen døde ^{28.}, 1882. —

Da Faster Johannes Mand døde, og hun flyttede til Datteren i Guldager, besøgte min Kone og jeg hende. Vi var jo begge af Slægten, idet hun var Faster til mig og Moster til min Kone. Hun boede i en Aftægtsstue i et lille Hus ved Siden af Stuehuset. Jeg fik et meget godt Indtryk af hende. Hun havde talrige Bøger og var kristelig. Hendes Andagtsbøger var hendes kæreste Læsning. Naar Inger havde travlt, var hun saa glad ved at kunne sende Børnene ned til deres Bedstemoder, og Bedstemoder talte altid saa smukt om Børnene og glædede sig over den Kærlighed, hun mødte hos dem. Faster Johanne gik i Kirke hver Søndag, forinden tvættede hun sig til Bæltestedet. Ved hendes Begravelse holdt den bekendte Pastor August Kristensen, der da var Præst i Vrejlev-Hæstrup, en sjælden smuk Ligtale over hende som den fromme kristne Kvinde, hun var; og da hun havde været en fattig Kone, syntes det mig, at Sandheden lyste ud af hans Ord, for der var ingen Grund til at sætte en Glorie om hende, uden at han talte ud af sit Hjerte. Efter Talen sang Præsten ganske alene staaende ved Kisten: »Frelseren er mig en Hyrde god, hos ham skal jeg intet savne«. Det var første

Gang, jeg hørte denne Salme, og jeg tror heller ikke, Menigheden kendte den, ellers havde den vel sunget med.

Thomas Dam 1900 og Hustru 1905.

-- a. Inger Marie Johanne Jensen, f. $\frac{5}{2}$, 1847.

Eneste Barn af første Ægteskab, lever endnu. Gift første Gang $\frac{30}{12}$ 1870 med Enkemand Christen Larsen, født i Høgsted $\frac{27}{9}$, 1827, død i Guldager $\frac{3}{7}$, 1871. Der var ingen Børn i dette Ægteskab. Gift anden Gang d. $\frac{5}{3}$ 1872 med Ungkarl Thomas Sørensen (Dam), født i Guldager $\frac{20}{9}$, 1842, død smst. $\frac{30}{3}$, 1915.

Gaardejer Jens Peter Dam i Stenum beretter følgende om sine Forældre:

Moder var i sit Hjem til hun var 8 Aar gl. og gik i Bagterp Skole. Lærer Lund, senere Skallerup, var slem til at slaa Børnene. Derefter fik de Madsen-Mygdal, den senere Landstingsmand, til Lærer. Han havde en udmærket Maade at undervise og tage Børnene paa og var god til at synge, og der blev sunget meget i Skolen i den Tid, han var Lærer der. 8 Aar gl. kom Moder til Golde som Hyrde, hvor hun var i 2 Aar. Der var en halv Snæs Køer samt Kvier og Kalve at passe, og Jens Golde hjalp Moder en Gang imellem, men til de fleste Tider maatte hun være ene om at tumle med Køerne, men det lettede en Del, at de havde Græsmarken tæt ved Gaarden.

En Gang imellem græd Moder, naar hun døjede med at styre Køerne, men kom Morbror Jens saa til, blev Taarerne hurtigt tørret af.

Da hun var 10 Aar gl., blev hun af sin Stedfader, Peter Nielsen, fæstet bort til Lærer Stenberg, Vidstrup Skole, hvor hun skulde være baade Hyrde, Barnepige og arbejde i Haven, og hun skulde ogsaa malke Skolens 3 Køer. Lærer Stenberg, der ogsaa var Kirkesanger og Ringer, skulde i denne Egen- skab ogsaa ringe Solen op og ned, og Moder blev saa sat til at ringe Solen ned, og som hun siger, kneb det med at faa Klokken i det rette Sving; men det varede ikke ret længe, inden hun kunde ringe rigtigt og faa Klokken til at slaa Be- deslagene. Naar Læreren om Sommeren høstede Korn, skulde Moder binde op efter ham, og der var ingen der spurgte, om hun kunde eller ej. (Stenberg var fraskilt sin Kone og havde Husholderske, som han senere blev gift med). Derefter kom Moder til Gjurup, hvor hun i 2 Aar tjente som Hyrde hos Peter Nørum; det var en god Plads, hvor Moder havde det godt.

Det Aar Moder gik til Præsten, kom hun i Tjeneste hos sin anden Morbroder, Søren Holt, hvor hun var i 3 Aar som Lillepige, og i den Tid var hun meget ude i Marken og brugte Hestene sammen med Karlen og kørte imellem, naar der kørtes Møg og Mergel og alt andet Markarbejde med Und- tagelse af Pløjning. I de Aar blev Udhusene flyttet (Stuehuset var da flyttet), og Moder og Bedstepigen maatte være Haand- langere for Murerne og køre baade Ler og Sten, og da der senere skulde tækkes, maatte hun kravle op i Husene og sy for Tækkerne. Moder siger, at hun dengang var saa let og smidig, at hun kunde klatre op af Stolperne til det øverste af Husene. Der var i denne Tid saa travlt, at de om Søndagen maatte stakke Høet og hvad der ellers var at lave i Marken. Efter at have været 3 Aar som Lillepige hos Søren Holt, fik hun Plads hos Avlsbruger Carl Steffensen, Hjøring, i 1 Aar; det var i Krigsaaret 1864, og de havde tysk Indkvartering. Derfra flyttede hun tilbage til Søren Holt, hvor hun var 2 Aar som Bedstepige. Saa flyttede Moder til Guldager, hvor hun tjente i 2 Aar som Pige hos Christen Larsen, og da hans Kone i denne Tid døde, blev hun hos ham som Husholderske

og blev saa senere gift med ham. Moders Liv har altsaa ikke just været en Dans paa Roser, men Tiden var jo haard, og der var ikke Plads for megen Blødsødenhed.

Thomas Dams Hjem blev sammenlagt med den Ejendom, hvor Inger var Enke, og i hvis Stuehus hun bor endnu; de to Stuehuse staar begge. Beliggenheden er midt i Guldager By. Der fremkom derved en Ejendom paa 30 Td. Ld., ca. 1½ Td. Htk., Halvdelen er Muldjord delvis med Lerunderlag, Halvdelen dyrket Kærjord (•Brunjord•). Man holdt jydsk Kær med almindelig Drift efter sin Tid. Laden var Bindingsværk med klinede Tavl. Da Kunstgødning kom frem, var Fader Modstander af at saa dette i Kæret, men Sønerne fik dog Lov til at prøve og lagde ugødede Parceller imellem; og da Fader havde set Resultatet, var der ikke mere noget i Vejen.

— — De solgte Tørv. Guldager Tørv var de bedste, som kendtes, de var næsten som Kul. Søren Holt og Jens Golde hentede hver 2 Læs Tørv om Efteraaret. (2 Vogne efter 1 Spænd). — —

Thomas Dam var Medlem af Sogneraadet i en Del Aar. I den Tid, i 1879, blev Fattiggaarden bygget; den afløste 5 Fattighuse, Rønner, der var kasseret af Amtet. Man fik Valget mellem at gøre dem i Stand eller bygge Fattiggaard. Det var i den Tid, Fattiggaardene blev bygget, og de betragtedes for sin Tid som et stort socialt Fremskridt. De fattige vilde dog hellere bo spredt i Rønnerne end i den ny »Kaserne«, der forøvrigt blev bygget godt og tidssvarende. De fik da Valget mellem at flytte tilbage eller blive boende; men de blev alle.

Der blev stiftet en Velgørenhedsforening, der holdt Møder i Hjemmet; der indsamledes Penge, Korn og Klæder. Velgørenheden var meget stor, og i den Tid Foreningen virkede, kom ingen paa Fattigvæsenet.

— — (I. C. Christensen har engang sagt, at efter den sociale Lovgivnings stærke Udvikling er Barmhjertighedsfølelsen mægtig aftaget i vort Folk. Det vakte gode Følelser at give, og det vakte gode Følelser at modtage.) — —

Thomas Dam havde et solidt Grundlag af Ærlighed og Trofasthed; men bag det sædvanlig beherskede Ydre laa, som hos de fleste Vendelboer, noget stærkere, der til Tider kunde

give sig Udslag i Begejstring. Thomas Dam var i de senere Aar svagelig.

— — Inger, der endnu lever, 87 Aar gl., af Bygning en kraftig, undersætsig Kvinde, har været sjældent virksom, den drivende Kraft i Hjemmet; hun vævede saaledes alt. Hun har altid haft et lyst, friskt Sind og Humør. Hjemmet og den store Familie, hun fødte 13 Børn, hvoraf 5 lever, optog naturligtvis al hendes Tid. — —

a/ Jens Peter Thomsen Dam, f. $\frac{1}{4}$, 1874, Gaard. ejer i Stenum.

Gift $\frac{3}{3}$, 1903 med Kristine Kristensen Bach, f. $\frac{15}{4}$, 1878, Datter af Gaardejer Andreas Kristensen Bach. Jens Peter Dam er musikalsk og har gjort sig fortjent ved at opsamle og nedskrive et særdeles stort Antal, særlig Dansemelodier, af vendsysselske Komponister. (Almue Spillemand.)

1/ Thomas Dam, f. $\frac{20}{12}$, 1903. I U. S. A.

2/ Johanne Dam, f. $\frac{3}{7}$, 1908. I Kanada.

3/ Sigrid Dam, f. $\frac{20}{8}$, 1911.

4/ Emil Dam, f. $\frac{16}{3}$, 1913.

5/ Vilhelm Dam, f. $\frac{3}{3}$, 1914.

b/ Jenny Johanne Thomsen Dam, f. $\frac{27}{6}$, 1878.

Gift $\frac{11}{11}$, 1904 med Peter Aasholm, f. i Hæstrup d. $\frac{30}{5}$, 1871, død $\frac{20}{8}$, 1922. Var Købmand og Gaardejer i Guldager.

1/ Jens Regner Aasholm, f. $\frac{5}{11}$, 1908.

c/ Christen Karl Thomsen Dam, f. $\frac{1}{9}$, 1879.

Rejste i 1901 til Amerika. Hustru Johanne af København.

1/ Axel Thomsen, f. 1915.

2/ Hellen Thomsen, f. 1921.

3/ Jean Thomsen, } f. $\frac{30}{10}$, 1925.

4/ Jenny Thomsen, }

d/ Julius Theodor Frederik Thomsen Dam,

f. $\frac{9}{11}$, 1880. Rejste 1905 til Amerika,

Gift $\frac{11}{3}$, 1909 med Louise Karoline Pedersen, f. $\frac{1}{10}$, 1883, Datter af Ledvogter Jørgen Christen Pedersen i Hjøring. Theodor Thomsen har, efter at han fik sine amerikanske Borgerpapirer, forkortet sit Navn til Theodor Thompson. Bor i Astoria, Syd Dakota, U. S. A.

- 1/ Jenny Margrethe Thompson, f. $16/8$ 1910.
 Gift Richard.
- 2/ Vera Ketty Thompson, f. $23/11$ 1916.
- 3/ Martel Eleonora Thompson, f. $18/11$ 1918.
- 4/ Helen Delores Thompson, f. $3/1$ 1925.
- e/ Emil Thomsen Dam, f. $2/3$ 1888.
 Gift $4/7$ 1916 med Karoline Kristine Hansen,
 f. $6/11$ 1895, død i Guldager $22/8$ 1932.
 Emil havde forinden sit Giftermaal overtaget Hjemmet
 i Guldager.
- 1/ Povl Dam, f. $18/6$ 1917.
- 2/ Ingrid Dam, f. $9/7$ 1919.
- 3/ Margit Dam, f. $10/1$ 1921.
- 4/ Børge Dam, f. $8/6$ 1923,
- 5/ Arne Dam, f. $29/1$ 1927.

B. GOLDE SLÆGTEN.

Jens Pedersen (Golde) 1895.

Jens Pedersen (Golde),

f. ²⁰/₄ 1818 i Vorsaa, d. i Bagterp ¹⁶/₁ 1900.

Gift ⁴/₃ 1848 med Maren Andersdatter, Datter af Gaardmand Anders Nielsen og Hustru Else Jensdatter af Vittrup i Børglum, døbt ¹²/₆ 1808, død ¹⁶/₁ 1894.

Jens Pedersen, som Ungkarl kaldt Jens Holt, senere efter Gaarden han overtog, Jens Golde (udt. Goll), var en Tid borte fra Hjemmet med Thomas Holmen som Tømrer, for hvilket Haandværk han efter Faderen og Slægten havde naturlige Anlæg. Fra sin Færden sammen med Thomas Holmen for at bygge Huse og Gaarde kunde han fortælle mange morsomme Episoder. Han handlede ogsaa en Del, opkøbte Skind og solgte brun Tjære, som de brugte til at smøre de træakslede Vogne med. Engang da min Kone og jeg som Kæreste-folk var paa Besøg, fortalte de om, hvorledes de blev gift. Maren Andersdatter havde først været gift med en Mand, der hed Niels; dengang bestod Gaarden kun af et langt Hus der

laa Nord ved Vejen, men han døde efter et Aars Ægteskab, og Barnet de havde, døde ogsaa. Farbroder fortalte da, at hun var kommet til at skyldes for Tjære, men da hun ikke betalte, maatte jeg tage Vare for Pengene. Hun svarede med en Skælm i Øjet: »Hvad skulde jeg gøre, saadan en stakkels Enke«. Provst Kabell viede dem den 4de 1848. For Vielsen forlangte han 15 Rd. Jens Golde trykkede sig noget ved det efter Datidens Begreb ret betydelige Beløb og søgte at faa lidt Afslag; men Provst Kabell udtalte da, at hvis han vilde knibe paa Beløbet, kunde han ikke vente den Lykke i Ægteskabet, han ellers vilde faa. Provst Kabell var kendt som en myndig Mand og en dygtig Prædikant, men hans Liv havde flere stærkt verdslige Momenter.

Min Fader fortalte om en Mand, som var død af Drik og funden i en Grøft mellem Hjøring og Bagterp; han blev begravet paa Sognets Vegne, og der blev »bojet« til at bære ham hen, og Fader var mellem dem, som bar. Da Kisten var nedsænket, for en Hund, som ingen kendtes ved, hen og littede sit Ben over Graven. De troede, det var selve Lucifer. Provst Kabell holdt da med sin høje, myndige Røst følgende korte Tale, der gjorde Indtryk paa Tilhørerne: »At leve ilde er at dø ilde. I andre tage Eder dette som advarende Exempel«.

Maren Golde var en meget flittig og arbejdsom Kone, og saa var hun saa munter af Væsen; Pigerne, hun havde, gav hende den bedste Omtale. Hun var af den Slags, at det, der gav Penge, havde hendes største Interesse, derefter kom Husligheden, og med den var det saadan jævnt hen efter gammeldags Skik.

— — Golde, beliggende mellem Hjemmet i Bagterp og Hovedgaarden Aastrup, var paa 28 Td. Ld., Matr. Nr. 18, 19, 22 af Aastrup Mark, 1¹/₂ Td. Htk., overvejende lermuldet Jord, en meget god Gaard. Marken noget fugtig og i Jens Galdes Tid ikke drænet. Der var da Grøfter mellem Agrene. — . . .

De byggede Gaarden op og flyttede den midt paa Marken. Farbroder, som selv var Tømrer, fik bygget en rigtig Gaard med 3 Længer, og Velstanden voksede for dem. Farbroder var efter Tidens Forhold en meget dygtig Landmand. Han var en høj, køn Mand, rolig og forstandig i sin Tale. Han

blev valgt ind i Sogneforstanderskabet, senere ogsaa i Sogneraadet og blev Sognefoged. Han blev meget kendt ude blandt Folk og nød megen Agtelse. At han var borte fra Hjemmet ved det offentlige Arbejde, mærkedes ikke, Maren Golde var agtpaagivende med, at alt blev passet, hun var selv med i Arbejdet, og alt gik paa bedste Maade. Jeg husker engang, hun fortalte, at de Tjenestefolk, der sagde »dit« og »jert«, var der ikke meget ved; men dem, der sagde »vort«, der talte om det, der tilhørte Gaarden, som det var deres eget, dem var det, der havde Omsorg for, at det blev passet.

Da jeg var 10 Aar, var det et Efteraar, at Farbroder kom til mit Hjem og vilde have mig ned at være Hyrde, medens Køerne gik løse. Han tilbød mig en ny 4 Skilling hver Dag og et Par nye Træsko, naar det blev November. Jeg kom saa derop, og jeg mindes Farbroder og Faster med megen Venlighed; de var saa spøgefulde og morsomme til at tale med Børn. Hjemmefra var jeg vant til, at naar Køerne gik over Naboernes Skel, blev de straks drevet tilbage. Saaledes gik det ogsaa her ved de tre Sider; men ved Skellet mod Herregaarden var der en Undtagelse. Aastrups Køer gik nemlig løse hele Sommeren, og der var nok en 2-3 Hyrder; men det traf dog, at de gik over i Farbroders Korn; de kunde jo gøre megen Skade, og der blev altid fra Golde set godt efter, naar den store Kvæghjord kom i Nærheden af Skellet.

Dengang i Helstatens Tid var der mange Holstenere i Kongeriget, en Holstener, Hillebrandt, der dog boede i Hamborg, ejede Aastrup, 2 Holstenere drev Ejendommen, Stoppel var Inspektør og bestyrede Avlsvæsenet.

(— — G. Stoppel havde købt Aastrup 1856, senere solgt den til Hillebrandt, men fortsatte som Inspektør. Han saede i Græsmarken 4 Pd. Rødkløver og 8 Pd. Rajgræs pr. Td. Ld. Degner paa Vanggaard sagde da til ham, at han syntes, det var lovlig lidt Frøudsæd, hvortil Stoppel svarede: »Vil det groe, soe er det noch, und vil det nicht groe, soe er det ochsaa noch«. Det sidste var i alt Fald rigtigt. -- —)

Mejeriet var forpagtet ud til Davids, ogsaa en Holstener.

Medens de drev Aastrup, var der den Overenskomst mellem Farbroder og dem, at naar Skaden ikke var altfor stor udjævnedes den paa den Maade, at om Efteraaret, efter Høsten

naar Goldes Køer kom løse, maatte de gaa over Skellet og tage sig en god Bid Græs paa den anden Side.

Farbroder og Holstenerne kom godt ud af det med hinanden; men paa den Tid, jeg var deroppe, havde Brødrene Hasselbalch købt Gaarden. De var mere nøjeregnende og saa mere paa deres eget, der blev Strid mellem dem og Farbroder paa dette Omraade, og det kunde stadig ikke undgaas, at Aastrups Kreaturer undertiden kom i Farbroders Korn, og Farbroder holdt derfor paa den gamle Rettighed. Nu var det saadan, at der i Forlængelse af Goldes Eng strakte sig nogle herlige, græsrigge Dale paa Aastrups Jord, og der havde Køerne Mod paa at gaa. Den gamle Maren sagde til mig, at Køerne godt kunde passe sig selv, saa jeg kunde være hjemme ved hende, naar bare ikke Køerne gik helt op til Aastrup. Jeg var meget frygtsom for Herremanden, og det stod i Hovedet paa mig, at jeg skulde drive dem tilbage. Engang jeg kom hen og saa efter dem, var de kommen meget langt vester paa, og der stod pludselig Herremanden paa Bakken. Det var Barthol Hasselbalch. Jeg græd af Forskrækkelse og begyndte at drive Køerne tilbage og stred med dem, det bedste jeg kunde, medens jeg skældte ud paa Køerne. Herremanden havde sikkert aldrig før set en saadan Iver, han blev staaende og sagde ikke et Ord til mig. Da jeg kom hjem til Golde og fortalte om, hvordan jeg var kommet af Sted, lo Faster af mig og drillede mig med, at jeg havde kyst Herremanden. Det var noget vanskeligt at holde mig tilbage de paafølgende Dage; men jeg vænnede mig efterhaanden til det.

Jeg husker, at naar Farbroder var hjemme hos os, og der var andre Naboer til Stede, blev der undertiden talt om Sogneraadet. Proprietær Lassen til Fuglsig var Formand, -- -- en dygtig, men ogsaa myndig Mand; han var en dygtig Landmand og bekendt for sit høje Kortspil, bl. a. med Lars Hvidegaard. Lassen var af den gamle blodrige vendsysselske Proprietærtype; Provstinde Kampmann og Fru Lassen var Veninder, og paa den Konto kom Provst Kampmann engang om Aaret til Fuglsig, nemlig til Lassens Fødselsdag. Provsten plejede at tage af Sted, inden Dampen kom for højt op; men engang var det blevet noget senere, og ved Afskeden røg

Lassen Cigar, hvortil Provsten bemærkede: »De plejer ellers aldrig at ryge, Lassen«. Lassen: »Nej, men naar man taler med Fanden, maa man have Ild i Munden«. Provsten kom der ikke mere.

Kommunal Politik i Nutidens Forstand var der ikke meget af. Den sociale Lovgivning var ikke udviklet, og Fattigsagerne blev afgjort uden Vanskelighed; dengang betragtedes det som et stort Fremskridt med Fattiggaarde, og Kommunen fik sin i Skibsby. En Bestræbelse, der tildels kunde udvikles til Sport og tages som Bevis paa Sogneraadsformandens Dygtighed, var, Kommunerne imellem at slippe for Fattiglemmer eller at overføre dem til andre Kommuner. Noget vanskeligere var Skatteligningen; men $\frac{3}{4}$ eller $\frac{2}{3}$ var lignet paa Hartkornet, saa Ligningsspørgsmaalet »paa Formue og Lejlighed« blev ikke særlig stort. Saa var der Vejenes Udbedring og Skolerne, og da Kommunerne fra Sogneforstanderskabets Dage, hvor Præsten var Fattigforstander, oftest omfattede Pastoratet, bestod Kommunerne som Regel af 2 Sogne, her Sct. Hans og Sct. Olai, og da Sognet var den ældgamle Enhed, paabød Sognefølelsen, at man værnede Sognets Interesser, saa Begunstigelserne blev lige, om muligt til Fordel for Sognet. Søren Holt har fortalt om den Tid, da Sognevejene blev indkastet; i en stor Del af Sognet forlod man de gamle Hulvejspor, der gik igennem naturlige Lavninger mellem Bakkerne og ikke havde stærke Stigninger. Et Medlem af Sogneforstanderskabet, Niels Peter Lassen, som Søren Holt kaldte »i lie vigtig Pjaalts«, anlagde de nye Veje og lagde dem op over Bakkerne med voldsomme Stigninger, blot for at opnaa nogen mindre Fare for Snekastning. — —

Formanden Lassen, Fuglsig, var jo fra Sct. Olai, og dette Sogn havde endvidere et Par betydelige Medlemmer »Bojmads« fra Gaarestrup og »en af de her Apotekerfolk« fra Skibsby. Fra Sct. Hans var der særlig Jens Golde og Peter Knudsen fra Gjurup. Lassen, Fuglsig, følte sig kaldet til at raade og havde en betydelig Støtte i de to nævnte Mænd fra Sct. Olai; men Farbroder og Peter Knudsen varetog Sct. Hans Sogns Interesser og passede paa, at Sct. Hans ikke blev forurettet. Farbroder havde en behagelig Stemme; men den slog ikke altid til. Der kunde undertiden blive en Strid om forskellige

Ting, og naar Lassen, Fuglsig, mente at kunne ordne Tingen ved at byde, saa forstod Farbroder og Peter Knudsen at dreje hans Mening, saa der skete, hvad de ansaa for Ret. Farbroder var anset i Kommunen for at have en god Forstand, og han blev i en meget lang Aarrække valgt Gang paa Gang som Sogneraadsmlem.

En gammel Kone, Andreas Jensens Kone, som i sin Tid boede i Gjurup, sagde, at Sognefogden i Sct. Hans var den kønneste Mand, man kunde se, og han har sikkert været meget anelig i sine yngre Aar; som ældre blev han noget førleden. Han døde i Golde d. 16/4 1900, 82 Aar gammel.

Hans Hustru, Maren, døbt 12/6 1808, død 16/1 1894, blev altsaa 85 Aar gammel.

Af Børn var der kun en Datter.

Jens Sørensen og Hustru 1903.

— a. Maren Jensen, f. 4/7 1849, d. 22/7 1928.

Gift 18/11 1870 med Jens Sørensen af Liver Mølle i Skallerup, f. 16/11 1846, d. 25/12 1933.

Maren er et gammelt Familienavn, for Tiden næsten ude af Kurs. Tre Marener, alle Søskenbørn og omtrent af samme Alder, var paa engang sammen i Bagterp. Som eneste Barn var Maren naturligvis til stor Glæde for sine Forældre; hun udvikledes desuden til en god og smuk Pige. Kun 21 Aar gammel blev hun gift med den 24 aarige Jens Sørensen fra

Liver Mølle i Skallerup, Søn af den kendte Møller Søren Jensen og Hustru Karen Margrethe. Ved Giftermaalet kom de straks til at overtage den ret store Bedrift (Ejere blev de i 1875) med et betydeligt Landbrug, fremskredent Mejeri-væsen og Vandmølle, der dengang var en stor Forretning.

Her lidt om Møllens Historie: Liver Mølle eller Savmøllen, som den undertiden kaldes, er ikke i Forhold til Vandmøl- lernes sædvanlige Alder særlig gammel. Den er anlagt i de første Aar af det forrige Aarhundrede af den kendte og bety- delige Foregangsmand Thomas Pedersen Smed, der anlagde og ejede flere Industrivirksomheder, bl. a. et Brænde- vinsbrænderi og et Jernstøberi i Hjøring, og hvis Mindesten staar blandt fremragende Vendelboers i Sct. Knud Kilde An- læg ved Hjøring.

Møllen blev oprindeligt anlagt som Savmølle, Oliemølle og Stampeværk. Tømmeret til Savningen hentedes paa Stranden og var lejlighedsvis Vragtømmer, men i Særdeleshed Tømmer, der kom med Skuderne fra Norge. Det havde været Planen, at Tømmeret skulde flaades op ad Aaen; men det blev vist aldrig til noget. Olieværket fik ikke ret megen Betydning. Det arbejdede paa den Maade, at Frøene, mest Raps, men ogsaa frarensset Agerkaalsfrø, under Omrøring blev opvarmet i en stor Gryde, kom derefter i smaa Poser, der blev lagt paa en plan Flade af fint tilhugget og poleret Kam- pesten, hvorpaa 2 Møllesten trillede rundt paa Højkant, og ved deres Vægt pressede Olien ud. Den opsamledes nede- under i Bakker. Affaldet (Kagerne) tørredes og brugtes først til Brændsel, senere lærte man at brugedet til Kreaturfoder. Stampeværket stampede Bøndernes Vadmel; det lavede, naar det var i Gang, et ganske forfærdeligt Spektakel. Det var en ikke ringe Virksomhed, og der blev, indtil denne Husflid hørte op, behandlet store Partier af Vadmel og Uldtøj. Det var Konens Bestilling at passe Stampen.

Møllens første Anlæg mislykkedes forøvrigt. Man havde bygget øst for Aaen paa nedrammede Pæle; men om Vinteren skyllede Vandet Fylden bort, og Møllen stod frit paa Pælene. Den blev da flyttet over paa den vestre Side af Aaen, hvor der var fast Blaaler.

Ikke længe efter Møllens Oprettelse, blev der oprettet

Grynmølleri (•Pilleri•). Byggrød var jo dengang en langt mere almindelig Spise end nu, og Grynmølleriets omfattedes ikke af Mølleprivilegiet, der ophævedes 1852 og endeligt 1862. Den Side af Møllens Virksomhed var en Tid meget betydelig. Grynene solgtes foruden til Egnen til Købmændene i Hjøring, Løkken, Lønstrup og Tornby, ligesom en hel Del udskibedes til Norge. Transporten foregik dels med Heste, dels med Studeforspand og var ved Vintertid og ad de daarlige Veje tit nogle drøje Ture.

Med Norgesfarten (Skudehandelens) Tilbagegang stagnerede en hel Del af Virksomheden. De hjemlige Samfærdselsmidler udvikledes, og Konkurrencen blev større. Savværket nedlagdes ret tidligt, Olieværket senere.

Jens Sørensens Fader, Søren Jensen, der var født ⁷/₁₀ 1804 i Ø. Vanggaard i S. Harritslev, var vist lidt i Familie med Thomas Smed og blev Lærling paa dennes Brændevinsbrænderi paa Nørregade i Hjøring. Thomas Smed foreslog den unge Mand, at han skulde tage til Liver Mølle og lære Virksomheden der; men da Søren Jensen vægrede sig, afgjorde Thomas Smed efter Sigende Sagen med de Ord; »Do ska sku der nir, for de ka vær, do ku vue der.« Han og hans Slægt efter ham, blev der over 100 Aar efter og besidder endnu Møllegaarden.

Søren Jensen overtog Virksomheden i 2 à 3 Dele, den første Del omkring 1830, sandsynligvis ved at købe Thomas Smeds Medejeres Parter. Først ved Skøde tinglæst ³/₃ 1845 blev han Ejer af hele Ejendommen, der da bestod af Grynmølleri, Olie- og Stampeværket, samt ca. 10 Td. Land.

Efter Mølleprivilegiets endelige Ophævelse 1862 blev der indlagt Melkværn og Sigteværk, og Formalingen af Korn til Brød og Foder tog efterhaanden Magten fra de øvrige Grene af Virksomheden. Indtil Husmøllerne tog Fart og ødelagde Mølleriets, beskæftigede Møllen 2 Svende.

1883 brændte den gamle Mølle ved Selvantændelse i Mølleriets. Jens Sørensen opbyggede da Møllen og Stuehuset meget solidt og praktisk, indlagde ogsaa Flormelskværn med tilhørende Sigteværk, men den danske Hvede var for uensartet, saa han maatte have ungarsk Hvede, men dette kunde ikke betale sig, saa denne Del af Virksomheden maatte nedlægges.

Jens Sørensen kørte lange Forretningsture til Hjøring, Lønstrup og flere andre Steder og drev tillige Handel med Korn og Foderstoffer. Maren var da meget overladt til sig selv og i saa Tilfælde til Ledelsen af Bedriften, derunder Husholdning og Mejerivæsen, de mange Møllebesøgende, Pasningen af den gamle Svigerfader, efterhaanden ogsaa af den voksende Børneflokk, for hvilken hun var en udmærket Moder. Paa en stilfærdig Maade forestod hun det alt sammen og forstod tillige at skabe Hygge og Velvære i Hjemmet. Hun havde lært Husholdning og Mejeri hos Madam Degner paa Vanggaard. Jens Sørensen havde været Elev paa Bjørnsbaks Højskole i Smidstrup, og saavel derfra, som fra sine Forældre havde han stærke Impulser til Oplysning og Fremdrift. En tidlig indtraadt betydelig Døvhed bevirkede, at han holdt sig fra offentlig Virksomhed, hvad han ellers vilde have været selvskreven til. Den voldte ham ogsaa Besvær i hans Forretning; men trods dette var han en stor Slider, og han var en meget hjælpsom og imødekommende Mand, der havde ondt ved at sige nej, naar nogen bad om hans Hjælp, hvilket undertiden rykkede stærkt i hans Pengepung. Landejendommen udvidedes efterhaanden, saa den omfattede 65 Td. Land. Inden Fællesmejeriernes Tid var der et tidssvarende Vandmejeri, hvis Kærne blev drevet af Møllen. Da Husmøllerne myldrede frem omkring Aarhundredeskiftet, var han en af de første, der begyndte at tænke paa Elektricitetsværk. I Krigsaaret 1917 solgtes Møllen til Hjøring Kommune, der omdannede den til Elektricitetsværk. Dette er senere overgaaet til et selvstændigt Højspændingsværk til den nærmeste Egns Forsyning med Elektricitet. Jens Sørensen byggede da en Villa tæt ved Gaarden, hvor han og hans Hustru flyttede ind.

Hustruen var den milde, kærlige Kvinde, der levede for sin Mands og Børnenes Vel; de udfyldte hinanden godt i Hjemmet og levede et stille Hjemmeliv. Trods det hendes Stemme var blød og mild, kunde de dog stadig føre Samtale med hinanden. Den ^{18/11} 1920 holdt de deres Guldbryllup under megen Deltagelse fra Slægt og Venner. 1928 døde Maren.

Endskønt Helbredet de sidste Aar var noget svækket, fulgte

Jens Sørensen dog stadig med ved Læsning, ved Smaaarbejde og ved Besøg hos sin Søn paa Liver Møllegaard.

(Oplysningerne om Jens Sørensen og Hustru er givet af fhv. Gaardejer Niels Jensen Jørgensen i Skallerup. Oplysningerne om Møllens Historie af Jens Sørensen, Livermøllegaard.)

Fra Hjemmet er udgaaet 8 voksne Børn, en lille Dreng er død som spæd. De tre Døtre, Grethe, Amalia, og Anna var den ene efter den anden Husholdersker hos Jens Golde i Bagterp i hans mangeaarige Enkestand. Søren har nu Golde og den yngste Søn, Jens, Livermøllegaard.

a/ Karen Margrethe Sørensen, f. $2/_{10}$ 1871.

Gift $3/_{11}$ 1899 med Tømrermester Søren Kristen Sørensen, f. $10/_{8}$ 1871. De bor i Sønderlev.

1/ Kirsten Marie Sørensen, f. $1/_{11}$ 1902. Gift $30/_{12}$ 1932 med Dr. phil. Christian Højendahl, Assistent ved Landbohøjskolen.

2/ Niels Christen Sørensen, f. $23/_{3}$ 1904.

3/ Jens Sørensen, f. $23/_{12}$ 1906.

b/ Marie Sørensen, f. $23/_{8}$ 1873.

Gift $8/_{6}$ 1900 med Gaardejer Niels Møller i Nørlev, f. $17/_{12}$ 1871, død $25/_{3}$ 1929.

1/ Anna Møller, f. $3/_{4}$ 1901.

2/ Jesper Møller, f. $23/_{6}$ 1903.

3/ Margrethe Møller, f. $28/_{3}$ 1906.

c/ Søren Jensen Sørensen, f. $3/_{11}$ 1876.

Gaardejer i Golde i Bagterp. Gift $21/_{7}$ 1905 med Kirstine Jensen, f. $14/_{8}$ 1877, Datter af Gaardejer Niels P. Jensen af Vennebjerg.

1/ Anna Sørensen, f. $11/_{11}$ 1905.

2/ Sigrid Sørensen, f. $5/_{1}$ 1908.

Gift $10/_{10}$ 1933 med Gaardejer Chr. Christensen, Vestergaard i Sønderlev.

3/ Jens Sørensen, f. $25/_{4}$ 1909.

d/ Ida ^{Marie} Sørensen, f. $3/_{12}$ 1910.

d/ Amalia Kristiane Sørensen, f. $20/_{6}$ 1877.

Gift $30/_{10}$ 1903 med Gaardejer Niels P. Jørgensen, Kærdalsgaard, Vejen Sogn, født paa Sjælland $13/_{6}$ 1865.

(Var Enkemand med 3 Børn.)

- 1/ Johannes Bonnevie Jørgensen, f. 27⁹ 1904.
 Gift med Inger Nielsen fra Kolding, bor i Tyrholm,
 Hovslund Sogn, Sønderjylland.
 Barn: Marie Jørgensen, f. 30³ 1930.
- 2/ Jens Jørgensen, f. 25² 1906.
- 3/ Aage Jørgensen, f. 15⁴ 1908.
- 4/ Axel Jørgensen, f. 10¹⁰ 1910.
- 5/ Frede Jørgensen, f. 20⁹ 1912.
- 6/ Søren Jørgensen, f. 7⁷ 1920.
- e/ Juliane Sørensen, f. 12⁴ 1880, død 12² 1928.
 Gift 14⁶ 1910 med Gaardejer Thomas Thomsen,
 Petersminde, Gjølstrup, f. 4⁵ 1873.
 1/ Peder Thomsen, f. 12¹¹ 1910.
 2/ Kirstine Thomsen, f. 20⁵ 1912.
 Gift med Gaardejer Ejnar Nielsen, Gjølstrup.
 Barn: Svend Aage Nielsen, f. 24³ 1930.
- 3/ Marie Jenny Thomsen, f. 26¹⁰ 1913.
- 4/ Jens Johannes Thomsen, f. 22¹² 1919.
- f/ Else Marie Sørensen, f. 2² 1883.
 Ugift, styrede Huset for sin Fader i Hjemmet i Liverhus.
- g/ Jens Laurids Sørensen, f. 18⁶ 1885.
 Gift 28¹⁰ 1920 med Mette Kirstine Madsen, f. 27⁴
 1885, Datter af Gaardejer Kr. Madsen og Hustru, Nørum
 i Skallerup. Har Hjemmet, Livermøllegaard.
 1/ Martin Sørensen, f. 12¹¹ 1921.
 2/ Johanne Sørensen, f. 12¹ 1926.
- h/ Johanne Sørensen, f. 2⁶ 1887.
 Gift 11¹² 1925 med Gaardejer Kristian Sørensen,
 Højager i Vellingshøj, f. i Sakstrup i Bjergby 23⁶ 1877.
 Ingen Børn.

C. HOV SLÆGTEN.

Maren Pedersdatter (Holt),

f. i Vorsaa d. 21°/₆ 1821, død i Hov d. 3°/₇ 1910.

Gift i Bagterp d. 15°/₁₀ 1847 med Jørgen Christensen,

f. i Vorsaa d. 6°/₁₀ 1820, død i Hov d. 20°/₁ 1901.

Hun var den sidste af Børnene, der var født i Østvendssyssel. Fader har fortalt, at hun var spæd, da de flyttede herop, og det var hende, der nær var brændt inde, da Gaarden brændte i Bagterp By. Jeg har ikke set hende uden et Par Gange, før hun blev min Svigermoder; 9 Mil var jo en stor Afstand, før man fik Jernbane, Cykler eller Biler. Jeg husker hende som en ikke høj, sværtbygget, kraftig Kvinde; maaske kom det for en Del af det haarde Arbejde, hun havde haft derhjemme. Hun blev gift, da hun var 26 Aar med sit Søskendebarn Jørgen Christensen fra Hov. — — Slægten i Øst og Vest tabte altsaa ikke helt hinanden af Syne trods Afstanden. Peder Holt kørte jo ogsaa derned paa Besøg og hentede samtidig Skovtræer. — —

Jørgen Christensen var Sømand, Søn af hendes Morbroder, Gaardejer Christen Sørensen fra Hov. Efter hans Død, og efter at Jørgen Christensen havde faaet Stedfader, blev han, som tidligere omtalt, opdraget i Vorsaa Mølle. Kort efter sit Bryllup blev Jørgen Christensen indkaldt til Marinen og kom med i Kampen paa Eckernførde Fjord, ved hvilken Lejlighed

som bekendt Linieskibet Chr. VIII sprang i Luften, og Fre-gatten Gefion blev taget af Fjenden. Jørgen Christensen var ombord paa Gefion. Mandskabet blev taget til Fange, og Jørgen Christensen blev ført til Itzehoe, hvor han maatte blive, til Krigen var forbi. Medens han sad i Fangenskabet, tegnede han et Billede af hvert af de to Orlogsfartøjer, to meget smukke Billeder, saa man maa undres over, at den jævne Sømand kunde udføre et saadant Arbejde. Disse Billeder er i min Families Eje, idet min Kones Søstersøn, Sofies Søn Jørgen Sørensen, som for Tiden er Sognefoged i Hov, har arvet dem og har dem hængende paa Væggen i sin pæne Stue, saa de har faaet en Hædersplads. Jørgen Christensen, min Svigerfader, var en lille klejn Mand med sort krøllet Haar; dette Haar blev mærkeligt nok aldrig graat, men holdt sin Farve til hans Død.

Da Faster Marens Mand blev indkaldt i Krigen, forblev hun i Hjemmet saa længe. Søren Holt blev ogsaa indkaldt, og Jens Golde rejste omkring og tømrede, hvilket gav For-tjeneste. Bedstefader var dengang i Færd med at brække Heden og mergle. Dengang Svingploven afløste Hjulploven, blev det lettere at brække Hede, og det hele var under Kultur, da Fader i 1850 kom hjem fra Krigen. Faster Maren har fortalt mig, hvordan de sled i det med Merglingen, og hun har i alt Fald spredt den. Det var Skik længe efter den Tid, at Pigerne var beskæftiget ved Udearbejde, alt hvad de kunde komme til. Faster Maren har sikkert gjort Markarbejde ved siden af Husgerning, lige fra hun var ganske ung, og til hun blev 30 Aar.

Da Jørgen Christensen kom hjem fra Fangenskabet i Itzehoe, sejlede han det første Aars Tid efter Krigen, men blev ked af det, da han sjælden havde Lejlighed til at være hjemme hos sin Kone. Han købte da et Hus med Landbrug til nede i Hov, et kort Stykke fra Havet, saa at han stadig kunde fiske, og Faster Maren styrede da med Hjemmet og den betydelige Børneflok. Der blev 7 Børn. Det var da godt for Faster, at hun var stærk og kunde arbejde. Da jeg første Gang var i Hov, havde de 4 Køer; men dengang var Marken og alting i god Gænge. Begyndelsen har sikkert været svær.

Jørgen Christensen havde en Broder Søren Christensen,

der var opdraget sammen med ham i Vorsaa Mølle. Som voksen var han rejst til Amerika og arbejdede som Skibstømrrer, først i Chikago, hvor der byggedes Skibe til Sejlads paa Søerne, senere i Florida, hvor der byggedes Flodfartøjer. I Florida havde han været til Slavemarked, og da han lærte mig at kende, fortalte han derom. Slaverne var næsten nøgne; Ejerne viste dem frem og pralede af deres gode Egen-skaber, Styrke og Arbejdsdygtighed. Med en lille Pisk i Haanden pegede de paa Arme og Ben og gav dem et Rap i Bagen, som var det en Hest, der skulde mønstres. Adskillige Slaver havde Taarer i Øjnene; de vidste jo ikke, om de kom til noget værre eller bedre. Da Krigen udbrød mellem Nord- og Sydstaterne, var Søren Christensens Sympati for Nordstaterne; men i Florida kunde han vel næppe undgaa at komme til at kæmpe for Sydstaterne, og han rejste da hjem. Da han opsøgte sin Broder, saa han, at han havde det fattigt, og især syntes han, at Huset var saa daarligt; han hjalp da sin Broder med at bygge et nyt Hus og gjorde selv Tømrrerarbejdet og betalte Omkostningerne.

Efter Krigens Afslutning rejste han igen til Amerika, men kom tilbage ved 60 Aars Alderen som en velhavende Mand, der ganske vist tabte noget ved sin Godgørenhed, da alle vilde laane af ham; men han lærte at holde mere igen. Til sin Død boede han stadig hos Broderen i Hov og hjalp ham med at fiske, men lod altid Jørgen beholde Fortjenesten. Kl. 2 kaldte han paa Jørgen; de skulde op at røgte Bundgarnene, en Bid Brød og en Morgendram og saa paa Havet. Ved Landingen kom Fiskekrejlerne gerne og afkøbte dem deres Fisk, og naar de kom hjem til Faster, var Frokosten forberedt og Gryden eller Panden parat for at tilberede den Fisk, der var taget med hjem for at spises. Kl. 2 Eftm. tog de ud igen, og ved Landingen var der atter Opkøbere. De to Brødre havde faaet en god Skolegang i Vorsaa og var gode til at læse. De holdt »Aalborg Stiftstidende«, hvad dengang var en Sjældenhed, og Søren fik amerikanske Aviser. De havde i Skolen regnet i Kraemers Regnebog, hvilket af andre blev anset for noget usædvanligt. De var mere oplyste og intelligente end Folk i Almindelighed og var gode Fortællere, og der blev set op til dem og ikke mindst til Broderen, der havde været i Amerika; han levede ugift og døde 91 Aar gl.

Faster i Hov havde heller ikke faaet noget videre fra sit Hjem og saa godt som intet i Penge.*) Af Hjem med en betydelig Børneflokk blev der ofte bragt Ofre, for at Hjemmet kunde blive i Slægtens Eje, og man kendte dengang ikke saadan til at laane, som senere Tider har lært. Al Laanevirksomhed var privat, Kreditsystemer var ikke udviklet. Dengang vævede man i ethvert Hjem, og til Udstyret hørte altid Sengetøj og Lærred, og endvidere medfulgte gerne en Ko. Saaledes ogsaa her; en fhv. Gaardejer Peder Dam trak Koen de 9 Mil fra Bagterp og til Hov, og det varede i 3 Dage. Da jeg senere kom til Hov fortalte Faster med Stolthed, at alle deres Køer nedstammede fra denne ene Ko, de fik fra hendes Hjem. Det var nogle store sortbrogede Køer med fint Hoved og usædvanlig lange og fine Horn, og de lignede alle hinanden. Naar Faster Maren talte om Fader, var det med ligefrem Ømhed, saa Søskendeforholdet maa have været særlig godt, og det var jo dem, der mange Aar sammen, indtil Trearskrigen brød ud, havde udført det meste af Gaardens Arbejde, og han ved dette Tidspunkt blev afløst af en Tjenestekarl. Jens Golde vilde helst være ude at tømre.

Den første Tid var det meget smaat for dem i Hov; men de var ærekære og vilde klare sig selv, og efterhaanden blev de jævnt velstillede. Som Afsætningsforholdene blev bedre for Fisk, gav Fiskeriet større Fortjeneste. Jørgen Christensen drev kun Hjemmefiskeri med Bundgarn og Aaleruser; men Sønerne Simon og Christen drev Havfiskeri med Flyndergarn, der en Del Aar gav et godt Udbytte, og endskønt andre unge Fiskere tjente lignende, men mest brugte Pengene, saa vidste Forældrene her, hvad Penge var værd, og formanede Sønerne til at opspare dem, saa de blev ret velstillede; men de havde vel ogsaa haft den rette Natur i sig.

— — Som tidligere omtalt under Peder Holt synes Udstykningen paa Østereggen ikke at have været noget gennemgribende Værk; man havde holdt sig i Nærheden af det tilvante. — — Jørgen Christensens Ejendom, der jo kun var et mindre Sted, var saaledes delt i 4 Lodder. Den Lod, der laa

*) Efter den gamle Arvelov fik Dotrene forøvrigt kun halv Arv imod Sønerne.

ved Huset, var vel den ringeste, en Lod hed Sønderhavig med sandet og god Jord imellem hinanden. 2 Lodder laa nær ved Hov Skov, vel $\frac{1}{4}$ Mil borte. Til dem kunde der kun køres 2 Læs Gødning hver halve Dag, og da de ikke selv var kørende, men skulde leje til Arbejdet, forstaas det, at det var et dyrt Landbrug at drive; men der voksede dog Brødrug nok til den i sin Tid saa talrige Familie, og de havde Køer, Faar, Svin og Gæs, foruden den daglige Fisk, saa der var ogsaa noget til Brødet. Rentepenge havde de næppe at svare, og Skatterne var jo ligeledes smaa dengang.

Jeg tror nok, det var Faster, der stod for Styret ved Landbruget. Jørgen Christensen, den lille fint byggede Mand, havde sejlet lige fra sin Konfirmationsalder, høflig og beleven var han i sin Tale, han havde jo været meget ude blandt fremmede. Folk vilde gerne høre paa ham, og han kom derved i Snak paa Stranden, og min Kone har fortalt, at Faster somme Tider syntes, det varede noget længe, inden han kom hjem. Hun vilde jo drage Nytte af ham ved Arbejdet, og han gik saaledes fra Reb og til Greb, som man sagde.

En stor Sorg ramte Hjemmet. En ondartet »Halssygdom«, (Difteritis) angreb de 4 yngste Børn i Hjemmet; de var i Skolealderen, de største af Børnene var ude at tjene dengang. Da man ikke kendte Serum, bortrev »Halssygdom« ofte Børnene i stor Mængde, og dertil kom, at Lægen fra Hals ikke havde megen Forstand paa Sygdommen, men brugte en Kur, »saa de næsten kvaltes under hans Haand«. Af de 4 Børn døde de 3 og blev begravet paa engang. Det var jo en stor Sorg for Forældrene, og den kom over dem igen, naar de fortalte derom. Der var Jakobine, som havde sin Faders sorte krølledede Haar, og der var Peder Holt, opkaldt efter sin Bedstefader i Bagterp, og som var saa flink til at hjælpe til og saa god til at huske, og saa var der den yngste, som i enhver Familie er Kæledæggen. Christen Jørgensen, der overlevede Sygdommen, blev saa aaben i Svælget, at naar han drak, løb Vandet ud af Næsen paa ham ligesom paa en Hest, der har været stærkt angrebet af Kværke; men det fortog sig siden. De ældre Børn fik i lange Tider ikke Lov til at komme hjem, for at de ikke skulde blive smittede af Sygdommen.

Det har været en Slægt med Fremdrift i. Maren Holt

lignede mest sin Fader, og det var da ogsaa hende, der særlig styrede Landbruget; men Jørgen Christensen tjente Penge paa Havet, hvormed det meget Hestearbejde paa de mange fjernt liggende Lodder maatte betales, og naar han var hjemme, var han aldrig ledig, udbødede Garnene og filerede nye og var Ordensmand i alt, hvad han havde med at gøre. Maren blev 89 Aar gl. og var blind de sidste Leveaar, men blev boende i Hjemmet. Jørgen Christensens Broder, den gamle Amerikaner, styrede da med Ejendommen, og de havde en Pige. Tre af Børnene boede i Nærheden og kunde daglig tilse hende og være Hjemmet til Gavn.

En Datterdatter, gift med Fisker Christen Rasmussen Christensen, har nu det gamle Hjem, som de har opbygget af nyt. Kun de gamle Æble- og Blommetræer, plantet af Svigermoder af Frugtkærner, staar endnu og spreder hvert Foraar deres Blomster. Den længst borte liggende Jord er bortsolgt; men de holder 5 Køer og er velstillede.

Simon Jørgensen og Hustru 1902.

- a. Simon Peter Jørgensen, f. $28/10$ 1847 i Bagterp, død i Hov 27 1929. Gift $1/4$ 1870 med Mine Sørensen f. i Nørre-Utrup ved N. Sundby d. $30/3$ 1845, men kom 8 Aar gl. til Hov, død $01/10$ 1915.

Simon Jørgensen blev gift med Kromandens Datter i Hov. Der var Kro, Købmandshandel og Landbrug. Selv om Simon Jørgensen var en stor Slider og ved Flid og Sparsommelighed havde sparet sig noget sammen og kunde udbetale sin Kones Søskende lidt Arv, saa var det, han medbragte, dog efter Nutids Maalestok et beskedent Beløb: 300 Rd. i Kontanter og en Skibskiste med Klæder. Hans Hustru havde sammen-spart et lignende Beløb; dengang forstod Mennesker at spare til Gavns. Hendes Moder havde i sin Tid tjent i N. Utrup og faaet i Løn for et Aar 4 Rd. og et Hvergarntsskørt. Da de unge rykkede ind i Kroen, nedsatte Mines Forældre, Søren Larsen og Hustru Kristine Larsen sig ved et Hus ude paa Heden, hvor de holdt en Hest og tre Køer. I det første Aar passede Konen overvejende Hjemmet og stod i Butikken, hvad hun ogsaa passede godt til; hun havde udmærket Forstand paa at købe og sælge. Simon var stærkt draget af Havet, der dengang ogsaa gav godt fra sig, navnlig det store Rød-spættefiskeri.

Simon Jørgensen købte sig ogsaa et Fartøj, hvormed han sejlede, først og fremmest sine Varer hjem, deriblandt Mursten og Tømmer. Der var langt fra Hov til Teglværk. Om Efter-aaret sejlede han undertiden til Endelave eller Samsø efter Frugt. I Hjemmet arbejdede han ved Landbruget og reparerede Redskaber og Baade, alt blev holdt i god Stand. Om Vinteren lavede han Vognhjul. Simon Jørgensen havde i sine unge Dage været Medhjælper ved Baadebyggeriet.

Drikkeriet var dengang udbredt, og Kroen var det Sted, hvor de værste Udslag skete. Der sad Fiskerne ofte om Aftenen, og det kunde ende med Skænderi og Slagsmaal. Simon Jørgensen og hans Kone var alvorlige og religiøse Mennesker, og det pinte dem at se paa det mindre heldige. De nedlagde da frivillig Kroen, støttet af en stærk opgaaende Afholdsbevægelse, der dog ikke havde Præst eller Degn som Deltagere, (Forening stiftet 1883) men misbilliget af dens Modstandere, der spaaede Butikshandelens Undergang. Det gik

dog stadig fremad for dem, og medens Børneantallet voksede, opnaede de tillige efter Egnens og Tidens Forhold jævn Velstand. Simon Jørgensen opgav i de senere Aar helt Havet.

Andet Fremskridt naaede Byen. Efter et Besøg af Folke­tingsmand Tutein 1892 fik man Telefon (dengang Statstelefon), i 1900 Kirke; man havde hidtil haft den lange Vej af over 1 Mil til Hals. Simon Jørgensen var Foregangsmand ved Byens Fremskridt, ogsaa Kirkens Bygning, hvortil han gav Lyse­kronerne.

a/ Marie Krestine Jørgensen, f. $13\frac{1}{2}$ 1872, død $24\frac{1}{4}$ 1889.

b/ Krestine Marie Jørgensen, f. $3\frac{1}{10}$ 1874. Gift $27\frac{1}{6}$ 1899 med Fisker Martin Kristian Madsen i Hou, f. $16\frac{1}{12}$ 1873.

1/ Alfred Madsen, f. $14\frac{1}{8}$ 1900. Gift med Mette Marie Hansen, f. i Iova, U. S. A. $25\frac{1}{12}$ 1908.

2/ Minna Signe Madsen, f. $10\frac{1}{9}$ 1902.

3/ Anna Marie Madsen, f. $9\frac{1}{1}$ 1906.

4/ William Madsen, f. $14\frac{1}{7}$ 1907.

5/ Jens Madsen, f. $14\frac{1}{6}$ 1911.

Sønnerne er selverhvervende Fiskere, Døtrene Hus­assistenter.

c/ Søren Jørgen Laurids Jørgensen, f. $13\frac{1}{11}$ 1876, Fiskehandleri Hov. Død 1932. Gift med Kristiane Sørensen, Datter af Niels Sørensen.

1/ Carl Olaf Rosenius Jørgensen, f. $16\frac{1}{10}$ 1899. Fiskeskipper i Frederikshavn. Fisker paa Dogger­bank. Gift $12\frac{1}{12}$ 1931 med Sørna Larsen.

2/ Niels Sørensen Jørgensen, f. $16\frac{1}{3}$ 1901. Politibetjent i N. Sundby. Gift $25\frac{1}{9}$ 1927 med Hertha Madsine Mortensen, af Aalborg.

3/ Simon Peter Jørgensen, f. $16\frac{1}{12}$ 1902. Har de sidste 10—12 Aar været Faderens Medhjælper i Fiske­handelen. Gift $13\frac{1}{3}$ 1932 med Erna Knudsen af Hov.

4/ Asta Kathrine Jørgensen, f. $21\frac{1}{1}$ 1903. Gift $25\frac{1}{9}$ 1927 med Niels Jensen, Fisker i Hals.

5/ Mine Jørgensen, f. $25\frac{1}{10}$ 1905. Har tjent i Hillerød og i København, senere paa Horne Højskole.

- 6/ Marius Jørgensen, f. $23\frac{1}{2}$, 1907. Tog i 16 Aars Alderen Præliminæreksamen, sejlede derefter i 3 Aar paa Grønland, Cand.phil. Studerer videre i Oslo.
- 7/ Lilly Jørgensen, f. $5\frac{1}{8}$, 1908. Sygeplejeelev.
- 8/ Esther Jørgensen, f. $8\frac{1}{3}$, 1910. F. t. Husassistent i Hillerød.
- 9/ Johannes Jørgensen, f. $13\frac{1}{4}$, 1912, død $3\frac{1}{6}$ s. A.
- 10/ Edith Johanne Jørgensen, f. $4\frac{1}{4}$, 1913. F. t. Husassistent paa Luthers Missionsforenings Højskole i Hillerød.
- 11/ Dagny Jørgensen, f. $22\frac{1}{7}$, 1917.
- d/ Ane Laurine Jørgensen, f. $7\frac{1}{11}$, 1878. Gift $19\frac{5}{5}$, 1902 med Simon Peter Holm, f. $16\frac{1}{10}$, 1873 i Gaaser, Søn af Murer Julius Holm og Hustru Bodil Marie Simonsdatter; er bosiddende i Gandrup. Manufakturhandler og Husejer.
- 1/ Jul Marius Holm, f. $18\frac{1}{2}$, 1903. Cand. theol., Præst i Hjøring. Gift $5\frac{1}{11}$, 1931 med Anna Hansine Therkildsen, f. $29\frac{1}{9}$, 1901.
Barn: Else Holm, f. $1\frac{1}{3}$, 1933.
- 2/ Aksel Simon Holm, f. $13\frac{1}{4}$, 1904. Lærer i Lille Binderup. Gift $27\frac{1}{10}$, 1929 med Ebba Ishøj.
Børn: Erik Holm, f. $10\frac{1}{8}$, 1930.
Ellen Holm, f. $0\frac{1}{3}$, 1933.
- 3/ Viola Marie Holm, f. $11\frac{1}{11}$, 1905. Filialbestyrerinde i Gandrup.
- 4/ Ansgar Holm, f. $2\frac{1}{2}$, 1902. Murer i Vejgaard. Gift $27\frac{1}{11}$, 1932 med Ebba Oline Nielsen.
- 5/ Christian Holm, f. $27\frac{1}{11}$, 1910. Murer i Langholt.
- 6/ Minna Holm, f. $8\frac{1}{11}$, 1912.
- 7/ Astrid Holm, f. $2\frac{1}{1}$, 1914. Husassistent.
- 8/ Harald Holm, f. $12\frac{1}{6}$, 1916. Snedkerlærling.
- 9/ Aage Holm, f. $23\frac{1}{4}$, 1918. Handelslærling.
- e/ Jens Christian Jørgensen, f. $2\frac{1}{6}$, 1880. Overtog først Hjemmets Landbrug. Butiken blev solgt til Brugsforening. Derefter Fisker og Fiskeskipper i Hov. Gift $5\frac{1}{8}$, 1908 med Martha Kristine Carstens, f. $24\frac{1}{5}$, 1885, Datter af fhv. Togbetjent C. af Aalborg. Ægteskabet er barnløst.

f' Alma Jørgensen, f. 23¹/₁₀ 1885. Gift 10¹/₁₀ 1909 med Gaardejer Laurids Egholm af Hov, f. 25¹/₁₀ 1877, hvis Fader stammede fra Egholm; er kendt for sin fine Kvægbesætning.

1' Jens Sigvald Egholm, f. 28¹/₇ 1910, stud. polit.

2' Simon Jørgensen Egholm, f. 28¹/₇ 1910. Er f. T. Forældrenes væsentligste Hjælp.

3' Anne Minna Egholm, f. 22¹/₄ 1919.

4' Valdemar Egholm, f. 30¹/₇ 1921.

b. Maren Jørgensen, f. i Bagterp 24¹/₅ 1850, død i Bagterp 30¹/₄ 1928. Gift første Gang med Styrmand Rasmus Jensen, født i Hov 1844, død 1875. Gift anden Gang 20¹/₅ 1887 med Møllejejer Thomas Holt i Bagterp.

Under sit første Ægteskab boede hun i Hals, men var kun gift i tre Aar. Rasmus Jensen døde kort efter, at Datteren var født. Han skulde lige have tiltraadt en Stilling som Lods i Hals, men blev saa paa den sidste Rejse til Rusland, som han skulde foretage, angrebet af sorte Kopper. Han blev sat i Land i København, hvor han døde samme Dag, og hvor han ligger begravet.

a' Søren Jensen, f. 10¹/₇ 1873.

Gift 8¹/₁₀ 1897 med Anna Elizabeth Wadsworth, født i Hofer i Utah 19¹/₅ 1875. Er af gammel engelsk-amerikansk Familie, Stamtavle 400 Aar. Bor i Emmet, Idaho, U. S. A.

Søren Jensen, der rejste til Amerika 1892 efter at have lært Handelen, er Grosserer i Emmet.

1' Floyd Søren Jensen, f. 1¹/₉ 1898.

Ansæt i Staten Idahos Tjeneste. Gift med Venna Pearl Weywood.

Børn: Keith Søren Jensen, f. 29¹/₃ 1923.

William Hoyd Jensen, f. 22¹/₁ 1924.

Wagne Ricard Jensen, f. 14¹/₁₂ 1925.

Lorna Beth Jensen, f. 8¹/₁₂ 1927.

Shirley Jensen, f. 20¹/₉ 1929.

2' Helen Cornelia Jensen, f. 31¹/₇ 1900.

Gift med William Johan Keys.

Barn: William Johan Keys, f. 28¹/₁₂ 1920.

- 3 Percy John Jensen, f. 6¹¹/₁₁ 1903.
Ugift. Lever i San Diego, Californien.
- 4 Blain Abiat Jensen, f. 16¹/₅ 1905.
Ugift. Lever i San Diego, Californien.
- b) Ane Marie Rasmine Jensen, f. i Hals 25⁵/₅ 1875.
Gift 24¹⁰/₁₀ 1909 med Vognmand i Hjøring, Jens Thaa-
gaard Andreasen, f. i Bindslev 23⁶/₃ 1880, død i
Aarhus d. 13³/₃ 1916.
- 1 Christian Richard Thaagaard Andreasen,
f. 20⁸/₈ 1910.
  - 2 Søren Holt Thaagaard Andreasen, f. 20¹/₁ 1912.
  - 3 Emma Thaagaard Andreasen, f. i Bagterp
Mølle 28⁴/₄ 1915. Gift 3¹¹/₁₁ 1933 med Oluf Svendsen,
f. 17¹²/₁₂ 1911, overtager Møllen i Bagterp.

Thomas Hjelm Sørensen og Hustru, 1909.

- c. Ane Sofie Jørgensen, f. i Hov 20⁴/₄ 1853.
Gift 4⁵/₅ 1874 med Fisker Thomas Hjelm Sørensen,
f. 6¹²/₁₂ 1849 i N. Uttrup, død 3⁶/₆ 1932, Søn af Søren Larsen
og Hustru Kristiane Kristensdatter.

Søren Larsen var fra Aalborg. 1853 kom han til Hov og blev snart en Foregangsmand paa Fiskeriets Omraade. I Stedet for de fladbundede Kystbaade (Kaage), der maatte stages frem i Modvind, anskaffede han som den første, efter

Forbillede af norske Skippere, kølbyggede Baade, der var anderledes manøvredygtige. Fiskeriet var hidtil drevet med Bundgarn og Kroge, og Sønnen Thomas Hjelm, der fulgte i Faderens Fodspor, var den første, som anskaffede Snurrevaad til søgaaende Fiskeri. Snurrevaaddet er nu kendt viden om i Verden; men til at begynde med holdt Lemvig Fiskerne det som en Hemmelighed. Det lykkedes imidlertid Hovboerne under et Besøg af Lemvig Fiskere at opdage, hvorledes det hang sammen. Der var dengang et stort Rødspættefiskeri, en Periode særlig overvældende, idet der paa Grunden »Svitringen« var strandet et Skib med Byg, og som blev slaet i Stykker. (En lignende Begivenhed — et Skib strandet med Havre — var en medvirkende Aarsag til Rødspætteeventyret ved Løkken 1887). Rødspætteerne solgtes væsentlig til at begynde med til »Krejlerne« til 24 Skilling Snesen. Senere kom der Kvaseskippere fra København, der betalte 1 Kr. pr. Snes. Fra Slutningen af Firserne til Aarhundredskiftet var Fiskeriet daarligt, og Thomas Hjelm tog da fat paa Ejendommens Drift, hvor de havde holdt 3 Køer. Han gravede saaledes hele Jordlodden, der væsentlig var Eng og Skovbund, med sin Spade. 82 Aar gl. arbejdede han endnu med Spaden i sin Have. I Læsning, baade kristelig og oplysende, fulgte han udmærket med og havde en fremragende Hukommelse og Evne til at fortælle. En Tid var han Sognefoged; men ellers undgik han offentlige Hverv. Hans Fader havde begyndt med Kroen, som han havde købt; men den overlod han jo til sin Datter og Simon Jørgensen. Thomas Hjelm Sørensen og Simon Jørgensen var altsaa Svogre i dobbelt Forstand.

Sofie tog sin gode Del af Læsset; hun passede Huset og Børnene, men ikke nok med dette, hun passede ogsaa Køerne og Landbruget, naar Manden var paa Havet, og hjalp til med Rødspættegarnene, naar de var i Brug. Hvor meget der end kunde være at bestille, mærkede Børnene aldrig, at hun var forjaget eller irriteret over Arbejdet, men tog alt paa en rolig og besindig Maade. Børnene lærte at lyde, men det skete paa en Maade, der ikke faldt besværlig. (Oplysningerne er givet af Ths. Holt og Sønnen, Sognefoged Jørgen Sørensen). Sofie lever endnu. De blev efter Egnens Forhold velhaveride.

- a/ Laurine Kristine Sørensen, f. $\frac{8}{11}$ 1877.
 Gift $\frac{25}{7}$ 1902 med Kristen Rasmussen Christensen, f. $\frac{3}{11}$ 1870 i Hals. De har Bedsteforældrenes Hjem.
- 1/ Georg Hjelm Christensen, f. $\frac{9}{5}$ 1903 i Hov.
 Gift $\frac{18}{6}$ 1926 med Marry Karoline Christensen, f. $\frac{20}{10}$ 1905 i Hov.
 Børn: Erling Hjelm Christensen, f. $\frac{4}{7}$ 1926.
 Ruth Hjelm Christensen, f. $\frac{5}{10}$ 1927.
 Arne Hjelm Christensen, f. $\frac{11}{3}$ 1929.
 Egon Hjelm Christensen, f. $\frac{13}{10}$ 1931.
  - 2/ Chr. Vilhelm Christensen, f. $\frac{6}{9}$ 1904.
 Gift $\frac{8}{4}$ 1932 med Inger Marie Nielsigne Pedersen, f. $\frac{6}{11}$ 1910.
  - 3/ Henry Christensen, f. $\frac{4}{6}$ 1906.
  - 4/ Esta Marie Sofie Christensen, f. $\frac{4}{12}$ 1907.
  - 5/ Harry Christensen, f. $\frac{8}{11}$ 1909.
  - 6/ Johanne Emilie Christensen, f. $\frac{2}{6}$ 1913.
- b/ Kristiane Sørensen, f. $\frac{25}{5}$ 1880.
 Gift $\frac{5}{11}$ 1907 med Mejeribestyrer Christian Peder Nielsen i Klokkeholm, f. $\frac{0}{2}$ 1879 i Maltbæk ved Vejen.
- 1/ Esther Nielsen, f. $\frac{10}{4}$ 1914.
  - 2/ Arne Nielsen, f. $\frac{11}{1}$ 1918.
  - 3/ Sofie Nielsen, f. $\frac{19}{6}$ 1920.
- c/ Jørgen Sørensen, f. $\frac{2}{4}$ 1884.
 Fisker og Sognefoged i Hov. Gift $\frac{22}{11}$ 1912 med Ida Johanne Due af Kerteminde, f. $\frac{25}{2}$ 1892, død $\frac{6}{8}$ 1928 i Hov.
- 1/ Thora Sørensen, f. $\frac{1}{12}$ 1913 i Hov.
  - 2/ Axel Herman Sørensen, f. $\frac{26}{2}$ 1915 i Kerteminde under sin Faders Indkaldelse til Sikringsstyrken.
- d/ Vilhelmine Sørensen, f. $\frac{20}{7}$ 1886.
 Gift $\frac{9}{1}$ 1909 med Fotograf Frederik Jepsen, nu i Tarm, f. $\frac{5}{6}$ 1883 i Assens.
- 1/ Vera Jepsen, f. $\frac{3}{10}$ 1910.
  - 2/ Bruno Jepsen, f. $\frac{16}{11}$ 1911.
  - 3/ Søren Kaj Jepsen, f. $\frac{18}{1}$ 1914.
  - 4/ Eli Jepsen, f. $\frac{30}{7}$ 1918.
  - 5/ Johannes Jepsen, f. $\frac{8}{3}$ 1922.
  - 6/ Esther Jepsen, f. $\frac{23}{1}$ 1924.

Kristen Jørgensen, 1910 og Hustrue. 1881.

d. Kristen Jørgensen, f. i Hov ³¹ 1856, død smst. ²⁶ 1916. Gift ⁸ 11 1881 med Christiane Christensen, f. ¹⁹ 8 1847 i V. Hassing, død ²⁷ 11 1891.

Kristen Jørgensen var opkaldt efter sin Faders Fader Kristen Sørensen, yngste Broder til min Bedstemoder. Kristen Jørgensen opholdt sig hjemme, hvorfra han drev Fiskeri, indtil han giftede sig. Hans Kone var en dygtig, viljestærk og energisk Kvinde og vant til Landbrug. Da de blev gift, købte han en lille Gaard; men Kristen Jørgensen havde jo fisket og var ikke vant til Arbejde ved Landbruget, men kom snart i ·Duren·, og han blev efterhaanden en dygtig Landmand. Alt skulde passes nøjagtigt, og der skulde være Orden. 2 Heste og 7—8 Køer havde de. Kristen Jørgensen lærte ogsaa at handle. Han handlede med Kreaturer og drev den saakaldte Malkefedning, intet Tillæg, Køerne malkede, saa længe de kunde, og blev derefter solgt til Slagteren. Trods det, at adskillige Gaarde i Hov havde mange flere Kreaturer, var han dog den største Leverandør til Hov Mejeri, og han blev en velstillet Mand.

Christiane døde efter 10 Aars Ægteskab. Siden Kristen Jørgensen blev Enkemand, og Børnene blev voksne, og han fik bedre Tid, var han flink til at besøge os i Bagterp. Han var en fornøjelig Gæst og Svoger. Som sin Fader var han veltalende, var tillige en vennsæl og hjælpsom Mand, der var meget afholdt.

- a/ Jørgen Christen Jørgensen, f. $\frac{6}{8}$ 1882.
 Gift $\frac{19}{11}$ 1907 med Johanne Poulsen. Solgte Faderens Gaard og købte en af de største Gaarde i Hov, Gregersminde.
- 1/ Kristiane Jørgensen,
 Gift $\frac{10}{11}$ 1931 med Holger Lyngø af Brønderslev.
 Har Gaarden Lykkensprøve, syd for Hov.
  - 2/ Elna Jørgensen, f. $\frac{27}{10}$ 1910.
 Gift $\frac{20}{11}$ 1928 med Johannes Slot fra Hov. Har
 Gaarden Mikkelsmark i Hov.
  - 3/ Edle Jørgensen, f. $\frac{24}{3}$ 1916.
  - 4/ Christen Jørgensen, f. $\frac{8}{7}$ 1917.
  - 5/ Ane Marie Jørgensen, f. $\frac{20}{6}$ 1920.
  - 6/ Jens Vagn Jørgensen, f. $\frac{15}{6}$ 1922.
  - 7/ Laurids Gunner Jørgensen, f. $\frac{16}{4}$ 1924.
  - 8/ Herman Jørgensen, f. $\frac{24}{9}$ 1926.
  - 9/ Elvina Jørgensen, f. $\frac{24}{7}$ 1928.
- b/ Anne Jørgensen, f. $\frac{29}{3}$ 1887.
 Ugift, Syerske, bor i Aarhus.

D. HOLT SLÆGTEN.

Søren Hølt 1905 og Hustrue 1887.

Søren Pedersen Hølt,*)

f. i Bagterp ²³/₁₂ 1823, d. smst. ²⁵/₇ 1908.

Gift ¹⁴/₁₁ 1851 med Mette Thomasdatter, f. ²¹/₁₀ 1824
i Krustrup, d. i Bagterp ¹²/₁ 1889.

Faster Johanne har fortalt, at Maren Vestergaard (en Gaardmandskone fra Byen) var til Stede som Jordemoder, da Fader blev født. Han er født i den Gaard, som Bedstefader byggede op paa Marken, efter at den gamle Gaard nede i Bagterp By var brændt. Om Faders Barndom ved jeg ikke meget, da han aldrig talte derom. Jeg husker dog, han fortalte, at Bedstefader, den gamle noget strikse Ladefoged, vilde give den ældste Søn Jens en Lussing, men at Bedstemoder afværgede det. Fader har sikkert været afholdt i sin Opvækst, han var jo den yngste af de 4 Søskende, og en køn og livlig Dreng har han sikkert været.

Han og Faster Johanne lignede paa Moderens Side, de

*) Saavel Søren Pedersen som hans Børn antog Navnet Hølt som Efternavn, saaledes som de altid var bleven kaldt.

var finere i Ansigtifarven og rødkindedede. Farbroder i Golde og Faster i Hov lignede paa fædrene Side, de var mere svært bygget med kraftige Ansigtstræk, der vidnede om betydelig Viljestyrke, hvad deres senere Liv ogsaa viste; de fik udført det, de tog sig for. Naar Faster Johanne og Faster Maren omtalte Fader fra hans Opvækst, var det altid med hengiven Søskendekærlighed, og jeg har da Grund til at formode, at Fader i sit Hjem har haft en god Barndom.

Til Lærer i Skolen, der laa midt i den gamle By, havde de Ramskov, fhv. Befalingsmand i Hæren. Naar han kaldte ind fra Legepladsen, brugte han en Fløjte. Der herskede en skrap Disciplin, og Læreren var en haard Straffer. Bedstefader var saaledes nede hos Læreren en Gang og talte Børnenes Sag, da de græd, naar de skulde i Skole; men samme Ramskov var sikkert en dygtig Lærer. Fader og Farbroder i Golde sad inde med solide Kundskaber i deres Skolefag. De forstod meget vel, hvad de læste, og var gode til at skrive for sig.

Fader havde ikke været udenfor Hjemmet, før han blev Soldat; men efter Krigens Udbrud 1848 blev han indkaldt til København og indkvarteret paa Sølvgadens Kaserne, medens Uddannelsen stod paa, hvorefter han kom til Fronten. De tre Aar var sikkert de mest begivenhedsrige i Faders Liv, og naar Fader kom sammen med Kammerater fra den Tid, var Samtalen mest om Krigen. Desværre husker jeg ikke noget bestemt fra disse Samtaler. Jeg ved kun, at Fader en lang Tid var indkvarteret paa Als og var med i Slaget ved Isted. Fader fortalte om forskellige Kammerater og Officerer, der faldt eller blev saaret. Fader havde Lykken med sig, han kom hjem fra Krigen med hele Lemmer.

— — Søren Holt, min Bedstefader, har ofte, da jeg var Barn og senere som voksen, fortalt mig Træk fra sin Krigsdeltagelse. Jeg har søgt at supplere disse ved Oplysninger, der velvilligst er tilstillet mig af Hærens Arkivar, Kaptajn Rockstroh, samt af hans Afregningsbog, der er i min Besiddelse. Kaptajn Rockstroh skriver:

»I sin Anmodning 1876 om Erindringsmedaljen oplyser Deres Bedstefader, at han er født den ²³.₁₂ 1823, Nr. 253 ved 2. Reserve Batallion, 3. Kompagni. Han opgiver at være mødt

som Rekrut den $26\frac{1}{2}$, 1848 (i København) og at være hjemsendt midt i Februar 1851. Hans Afdeling (Batl.) deltog 1849 i Fægtninger, $5\frac{1}{4}$ ved Avnbøl, den $0\frac{1}{4}$ ved Ullerup, 1850 ved Isted, den $8\frac{1}{8}$ s. A. ved Stentemühle og $8\frac{1}{9}$ ved Süder Stapel, og da Deres Bedstefader kun ganske kort Tid var syg ($7\frac{1}{12}$ 50— $3\frac{1}{4}$ 51 samt atter nogle faa Dage i Januar 51) maa han have deltaget i samtlige nævnte Fægtninger. Han var som syg paa Lazarettet i Nordborg, forud dog paa Gottorp Slot.

Da Deres Bedstefader var født 1823, men først var Rekrut 1848, har han muligvis været »Frispiller« paa Sessionen. Han har formentlig været permitt. nogen Tid Vinteren 1849—50. Reserve Batl. (og Forstærknings do.) bestod i denne Krig ellers af ungt Mandskab. Yderligere Oplysninger om Permittering o. s. v. vil om ønskes kunne tages efter de særlig omhyggelig førte Kompagniregnskaber.

Saavidt Kaptajn Rockstroh.

Ifølge Afregningsbogen tilkom der følgende »Tracktement«: Daglig 12 Sk. r. S., hver 5. Dag et Brød, aarlig 2 Rbd. S., Douceur Penge, daglig $2\frac{1}{5}$ Sk. r. S. i Undermunderingsgodtgørelse.

Hvad Søren Holt eventuelt har faaet fra sit Hjem, ved man ikke, men han har ikke al Tid optaget hele sit Tilgodehavende. Ved Hjemsendelsen havde han saaledes tilgode 5 Rbd., der blev udbetalt gennem Hjøring Amtstue.

Forklaringen er sikkert den, at han slet ikke har været hjemme under Krigen, hvilket heller ikke fremgaar af nogen Familietradition; men da han var permitteret arbejdede hos Hjulmanden i Notmark paa Als, hvor han som Følge af sin medfødte Flid og Oplæring af sin Fader hjalp til i Huggehuset og vel har tjent lidt ekstra. Han og en værnepligtig Smed, der ogsaa var indkvarteret i Byen, hjalp hinanden med at lave en Svingplov, der endnu ikke var kendt paa denne Egn. Krigen virkede saaledes ogsaa til Kulturudbredelse. En Tid laa han indkvarteret paa Sønderborg Slot.

I Afregningsbogen staar der: »Syg paa Nordborg Lazaret fra $7\frac{1}{12}$ 50 til $3\frac{1}{4}$ 51 i 28 Dage«. Endvidere: »Syg paa Lazarettet Gottorp fra $11\frac{1}{4}$ — $8\frac{1}{2}$ 51«. De »faa Dage i Januar 51« er dog altsaa 29 Dage, og foreligger der ikke en Misforstaaelse, skulde Søren Holt efter Kaptajn Rockstroh have ligget paa

Gottorp forud for Nordborg, hvilket altsaa ikke fremgaar af Afregningsbogen, men naar Kaptajn Rockstroh skriver, at han »kun i ganske kort Tid var syg«, maa dette vel ses i Forhold til den almindelige Sygelighed i Hæren i Vintertiden. Jeg mindes, Bedstefader har sagt, han paa Gottorp Slot laa i et Værelse med Silketapeter. Hans Sygeleje faldt forøvrigt efter Fjendtlighedernes Ophør.

Efter Bedstefaders gentagne Beretninger tvivler jeg paa, at han har deltaget i nogen Fægtning før Istedslaget; hans Afdeling har vel da ikke været medinddraget i de egentlige Kampe i Sundeved, men ved Isted deltog han i Stormen paa Gryde Skov. Det var Læssøes 12. Batl. og 2. Reserve Batl., der foretog Stormen. Oberst Bartels giver i sin Bog: »Gamle Minder« en sjælden levende Skildring af Kampen, indtil han selv blev saaret. Bedstefader, hvis Kompagni (3. Olufsen) først kom frem lidt senere end den første Opstilling, fortalte, at han gik forbi Løjtnant Bartels, der laa og var saaret (en Kugle i Benet); men ellers gik det hedt nok til, hvor han var med. Hans Sidekammerat faldt (en Kugle i Hovedet), og selv fik han en Kugle igennem Kappen, der laa sammenrullet ovenpaa Tornystret og stak frem over Skuldrene, men blev forøvrigt usaaret. Da Læssøe faldt, inden Skoven blev stormet, var der ingen, der følte sig kompetent til eller maaske havde fornødent Overblik til at tage Overledelsen efter Stormens Gennemførelse; ellers havde der været rig Anledning til at tage den i Isted By staaende Styrke i Ryggen. Operationen gik da i Staa, indtil Henckel havde fordrevet Tyskerne fra Øvre Stolk, og de Meza havde overtaget Kommandoen.

Bedstefader fortalte, at han under denne Passivitet efter Stormen (»greben af Stridslyst«) gik videre frem forud for sin Deling og opdagede da en Flok Tyskere paa en Bakke i Katrineskoven, og det lykkedes ham at faa dem sendt en 3—4 Kugler, »der var javnes godt sigtet«, (hvilket vil sige: meget godt sigtet). Der viste sig ikke mere Tyskere paa Bakken.

Løjtnant Bartels stod ved 2. Komp. af 2. Reserve Batl., hvis Chef var Kaptajn Rist, der ogsaa blev saaret inden Stormen. Om Rist, hvis fortræffelige Soldateregenskaber frem-

hæves i Oberst Bartels' Bog, fortalte Bedstefader, hvorledes han underviste Mandskabet i at vaske deres Skjorter i et Vandløb i Dagene forud for Slaget. Endnu medens Bedstefader levede, fik han af mig Oberst Bartels' Bog, som han gennemlæste med den allerstørste Interesse og i disse Dage genoplevede Slaget.

Efter Istedslaget var han med i Forpostkampe forved Danevirke. En Gang han var paa Forpost, fik de slesvigholstensk Rytterier efter sig; der var intet andet at gøre end at flygte ind mod Stillingen. Forposterne fik dog Lejlighed til under kortvarige Standsninger at sende et Par Gevær-salver. Til sidst afskød Rytteriet deres Karabiner mod de flygtende Danske, og en Lollænder, der løb ved Siden af og forved Bedstefader, styrtede død til Jorden; idet Kuglen ramte ham, var det, som fløj der noget hvidt forud af ham. Da de kom ind mod Danevirke kunde vort Feltartilleri tage fat, og Slesvigholstenerne tog den vilde Flugt.

2. Reserve Batl. bestod overvejende af Mandskab fra Øerne; som talende Københavnersproget og derfor mere begavet i sin Tale var der efter Indkomsten »i schøbenhavnsk Skomagersvej dæ lave saant en Relihje faa Kaptajni, at haj bløv Dannebrogsmaj«. Søren Holt mente ellers, at han i mindst lige saa høj Grad under Tilbagegangen havde virket til Opretholdelse af ordnede Forhold, saa de ikke blev taget til Fange.

Endvidere fortalte Bedstefader, at han og et Par andre danske Soldater enten i Fægtningen ved Stenten Mølle eller ved Stapelholm, efter at der var opdaget Tyskere i en Gaard, gik frem og sendte dem nogle efter hans Mening velrettede Kugler. »hvilket gav svært Røre i Gaarden«. Dette var ikke kommanderet, og det var af Stridslyst, sagde den gamle. Efter at have sendt Tyskerne den »Hjelsen« blev de paa Tilbagevejen beskydt af det tyske Batteri, men slap vel fra det.

Jeg spurgte ham somme Tider, om han aldrig var bange; men han sagde, at inden man kom i Slag, kunde Stemningen være noget trykket; men naar først man var i »Duren«, var al hans Frygt forbi.

Efter Krigens Afslutning gik han paa sin Fod fra Kolding og hjem. Hvor han kom til, tog de imod ham, som havde

han været deres egen Søn, beværtede ham med det bedste, Huset formaaede, og gav ham en god Seng. Det var den dejligste Tur, han havde gaaet. Vi havde jo sejret.

Naar min Bedstefader fortalte om sin Krigsdeltagelse, var det ikke, som man kan tænke sig efter dansk moderne Stil, en halvvejs Undskyldnings Fremstilling, smykket med Fredspalmer. Han følte det som en Hæder at have været med til at kæmpe for sit Land og drive den ubudne Gæst ud. Der var, som hos de fleste af 3 Aars Krigens Deltagere, en Sejrglæde i ham; men hans Fremstilling var nøgtern, selv om den ved en Romtoddy en Vinteraften sammen med Kammerater kunde antage en livligere Farvetone, men ikke gik over til Pral. Svogeren Anders Vestergaard i Bjergby, der ogsaa havde deltaget i Istedslaget, plejede at mødes med Bedstefader den Dag enten i Bagterp eller i Bjergby.

Som bekendt kom den brune Rotte først efter Midten af forrige Aarhundrede nord for Limfjorden. En Gang under Krigen eller mulig da Søren Holt lærte, stod han Skildvagt, og da de i Nærheden var ved at flytte noget Skrammel, for en stor Rotte ud derfra. Dette ukendte Syn virkede saa in-spirerende paa Bedstefader, at han fik Held til at tage Rotten paa sin Bajonet.

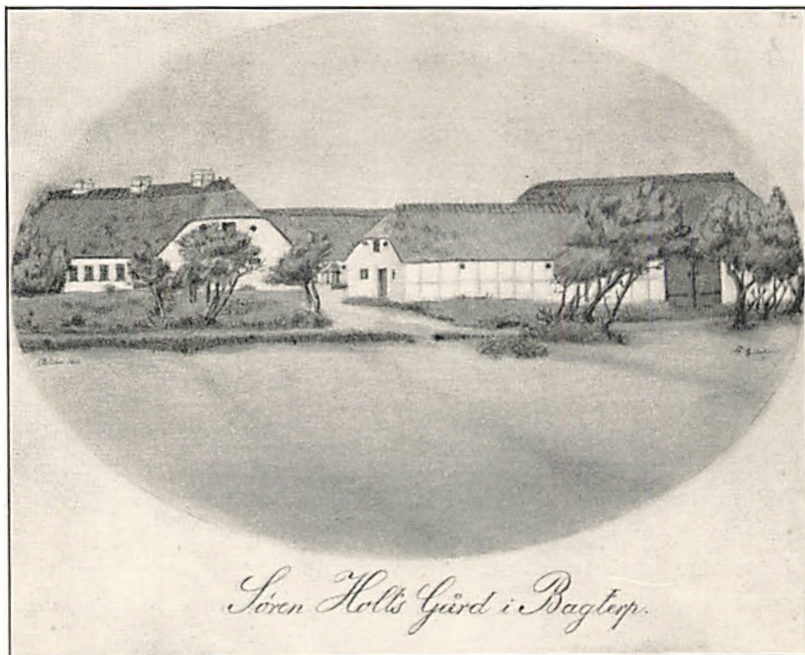
Bedstefader fortalte, at af den Generation forud for ham havde et Par Gaardmænd fra Bagterp, Krogniels og Niels Vestergaard, været Deltagere i det danske Besættelseskorps, der laa i Frankrig 1815. Niels Vestergaard kom paa det Tidspunkt, da Tungebaandene ved selskabelig Lejlighed løsnedes, noget højt op; men Krogniels neddæmpede ham ved at sige: »Ja, ja, ka do hov, bette Niels, dej Gaang da a løst dæ uk i Hamborre Bjerre». Niels Vestergaard skulde have været paa en Bordel i »Hamburger Berg» (senere Sct. Pauli), have mistet sine Penge og været holdt tilbage, til Krogniels løste ham ud. — —

Ths. Holt fortæller nu videre: Efter Fredsslutningen og den lange Vandring til Hjemmet var Fader naturligvis meget velkommen, efter at Forældrene havde udstaaet saa stor Spænding, mens han var i Krigen, og da han kort efter sin Hjemkomst gjorde Bekendtskab med min Moder, Mette Thomasdatter fra Krustrup, overdrog de ham Gaarden, og de gamle skulde have Aftægt.

Mette Thomasdatter var født $21/10$ 1824 og var Datter af Gaardejer Thomas Thomsen og Hustru Bodil Andersdatter fra Krustrup. (Se Krustrup Slægten.) Moder kom med lidt Penge foruden senere Arv, og da hendes Forældre var ret velhavende, medfulgte der ogsaa en meget god Hingst, en god Ko, og hvad andet der kunde komme fra et velstaaende Hjem.

Marken var nu merglet, og da de ikke kunde huse Avlen fra den forbedrede Bedrift, besluttede de at bygge en ny

Gaard. Den gamle, der var bygget efter Branden i den fattige Tid i Tyverne, var vel ogsaa ret ringe. Det første Aar byggede de Stuehus, og Aaret efter Lade og Udhus. Det østre Hus var af Bindingsværk, flyttet fra den gamle Gaard. Laden var af Bindingsværk, Kostald og Stuehus af Grundmur. Laden var en af de stærkeste, der nogen Sinde er bygget paa Egnen, og den vil kunne staa i meget lange Tider. Tømmeret er svært Skibstømmer, købt ved Strandings-

auktioner, alt rødt Fyr. Den nuværende Ejer har flyttet Ladden hel, 20 Alen mod Nord og hævet Tømmeret 1 Alen op paa Betonfundament. Stuehuset, der helt igennem var af brændte Sten, blev en anselig Bygning. I det hele en smuk og velbygget Gaard af den første Slags fra sin Tid. Da Faders Svigermoder fra Krustrup kom over og besøgte dem, sagde hun: »I bygger til andre«, en Spaadom, som ikke gik i Opfyldelse.

Fader og Moder var begge meget flittige og dygtige og tog sig paa enhver Maade af Bedriften og dens Udvikling. Det var særlig Kornavlén, det kom an paa i den Tid. Kornpriserne i 60—70erne var ret høje, det gav altsaa en god og kontant Indtægt at sælge Korn, og nu, da Marken nylig var merglet, var Jorden velegnet til Dyrkning af Korn. Under Tiden blev der i Brakmarken saaet 6-r. Byg; men hvor der var Fare for Tidsler, blev der altid helbrakket. Jorden blev efter Græsning helbrakket, fik derefter Gødning, og der blev da saaet Provstirug, der gav meget Straa og gode Vipper (Aks). En Tønde Rug skulde gerne veje 204 Pund. Næste Afgrøde var 2-r. Byg, og derefter blev der taget 2 Afgrøder med Havre, den sidste med Udlæg, væsentlig Thimothe og Rødkløver; derefter 3 Aars Græs. Der blev gødet til første og sidste Kærv. Kunstgødning brugtes ikke; men i min Opvækst begyndte de dog med Superfosfat, fremstillet af Kreaturben ved Tilsætning af Svovlsyre. Ajlebeholder tilhører en langt senere Tid; men Møddingsstedet blev efterhaanden brolagt. Der dyrkedes hvert Aar et Stykke Kløver til Modenhed, hvilket gerne lykkedes godt, særlig formedelst de mange Humlebie i Diget mod Vest og i den søndre Eng. Kartoffler blev der ikke avlet flere af end til Husbehov, og de blev ikke passet nær saa godt, som de bliver i vore Dage. En Gang imellem lavede man Kartoffelmel. Kartofflerne blev revet med Rivejern, Rivemassen blev tilsat Vand og rørt rundt, Stivelsen sank til Bunds, og det snavsede Vand med Cellestoffet blev forsigtigt taget af fra oven og ned til Stivelsen. Denne Opskylning gentoges 3 Gange, og Stivelsen var da ren og blev tørret. Dette hjemmelavede Mel havde en god Smag, og »Fløjlsgrød« var estimeret den Gang.

Det var først i den allersidste Tid, jeg var hjemme, at de

begyndte at dyrke Roer; det var efter at mini Broder Peder havde været paa Brønderslev Højskole. Roestykket var ikke større end en halv Ager. Roerne blev saadet med Fingrene (Pletsaaning) og rensset med Hakke.

To Mand tærskede det meste af Tiden fra Efteraar til April; man havde gerne opløjet til November, og Fader kørte jævnlig til Hjøring med et Læs Korn, som han solgte til Købmand Laurids Schibsbye; den ældgamle Købmandsgaard laa paa Børsen, hvor nu Købmand Wraae bor.

Moder stod paa ingen Maade tilbage for Fader, hvad hendes Del af Bedriften angik. For det første var hun meget huslig og renlig, en Del mere end Hjemmet havde været før hendes Tid, da ogsaa Kvinderne mest arbejdede ude. Faders Søskende og deres Moder skumlede jo noget over den unge Kone, der var kommet. Moder gik dog ud og bandt op om Høsten det første Aar; men senere tog Børneflokken til. Hun fødte ialt 8 Børn, hvoraf de to døde som smaa, og de gjorde mere Krav paa hendes Nærværelse. Moder var en af de fremmeste Koner til at lave godt Smør og Ost. Naar Købmand Laurids Schibsbye kom paa Besøg, roste han hendes Smør og Ost og fremhævede hende og Maren Dam som de Koner, der fremstillede de bedste Mejeriprodukter. Tilmed havde hun stor Omsorg for Husdyrene. Var et Kreatur sygt, kogte hun Hørfrø; det var godt for Afføring. Hun sørgede for, at Kalvene fik passende varm Drikke og gav gode Raad om deres Pleje, tog sig af Faarene, naar de skulde føde Lam, og plejede de svage, lærte sine Børn at passe Gæs, Ænder og Høns, især i den Tid, de rugede; og naar Gæslingerne kom frem, fodrede vi dem med grøn Rug, Kaal og revet Brød, indtil Solen skinnede, og de kunde komme ud og staa i Læ ved Havediget.

I gammel Tid var Faareavlen meget udviklet, da Folk selv fremstillede deres Klæder af Ulden. I mit Hjem havde vi 6—7 gamle Faar og en Vædder, og med Lammene iberegnet blev det en ganske anselig Flok. De blev klippede 2 Gange om Aaret. Foraarsulden kaldet Løddet, eller som vi udtalte det Løen, var den længste. Efteraarsulden kaldtes Ulden, og et fælles Navn for begge var »Tov«. Uldens Vægt beregnedes altid i Mark; en Mark = $\frac{1}{2}$ Pund, 4 Mark = 1 kg. Løddet

blev spundet til Streng paa Væven, og Ulden spundet til at slaa paa.

Naar Faarene var vaskede og klippede, begyndte Kartningen. Først blev Ulden kartet i armtykke Drillinger; dette kaldtes at karte sammen. Naar dette var udført, blev disse Drillinger bundet i en Byldt, og af Byldten begyndte man saa at plukke af den ene Ene; saa var Ulden jævn og blev atter kartet i fine, tynde Drillinger, og først da var den færdig til at spindes. Til Kartning havde de i mit Hjem et Par lejede Koner; men hver Vintereftermiddag kartede Pigerne, og det var kun lejlighedsvis, vi havde Koner. Den ene hed Maren Post, den anden Mette Katrine Metsen. Maren Post kunde, medens hun kartede, fortælle Eventyr saa spændende og morsomme, at vi Børn lyttede til med stor Forundring. Hun havde en sjælden Evne til at korte Tiden og underholde Folk. Mette Katrine kunde synge de vemodigste Elskovsviser og sang om de gamle Riddere (Folkeviser); der var en Vise om Ridder Brynning, der havde 101 Vers. Ogsaa hun var værd at høre, hendes Stemme var meget god og præget af de Stemninger og Følelser, Sangen omhandlede; i det hele meget interessant. Under Tiden havde de ogsaa Kartepiger, det var Pigerne fra Nabogaardene, der var indbudne til at karte. Karlene kom saa efter endt Arbejde, og der blev da gerne danset. Fader havde af Lærer Ramskov lært at spille Violin og spillede »Vor gamle Karo holdt en Støj, da Vognen holdt for Døren«; men forøvrigt kunde han hele den gamle Dansemusik. Dog ikke alene ved Dansen blev Aftenen fornøjelig. Fader havde jo oplevet saa meget, medens han var i Krigen; men ogsaa fra det daglige Liv kunde han fortælle morsomme Ting; han havde Øre og Øjne for det særegne, han var saa frisk og ligetil, og hans Humør saa sprudlende, saa han kunde smitte andre dermed.

Moder havde ogsaa gode selskabelige Anlæg; men det var paa en noget anden Maade; der var mere Alvor over det; men ogsaa hun kunde fortælle med en naturlig Følelse, saa hun rev Folk med, og hun vogtede altid nøje paa, at den gode Tone og Moral i Hjemmet blev bevaret. Fader var paa dette Omraade knapt saa nøjeregnende, selv om ogsaa han holdt paa Orden og Maade. Mine Forældre forstod at gøre det festligt, og det var ikke noget kedeligt Sted at komme.

Naar Ulden var kartet, begyndte Rokkenes Snurren. Moder havde en Rok med et stort Hjul, saa det gik rask fra Haanden med at spinde Traaden; der var ikke mange, der kunde følge. Pigernes Rok havde mindre Hjul, de havde jo ikke den store Øvelse, og de fik da mere Tid, saa Traaden kunde blive jævn.

Naar saa henad Foraarstiden Hørren og Ulden var spundet, kom Væven op. Det spundne Garn blev stræntet paa et Stræntetræ, hvorved det blev i Lødder. Lødderne kom derefter paa en Garnvinde og blev vundet i Nøgler. At strænte og vinde Garn var et Arbejde, vi Børn udførte eller i alt Fald tog Del i. Derefter kom Trendebordet frem, og Nøglerne kom i Trendekisten, en Kasse med et Rum til hvert Nøgle. Rummene i Kassen var delt i 2 Rækker, 6 a 7 Nøgler i hver Række. Traadene gik gennem en Malle paa Kanten af Kassen, og saa begyndte de at trende Strengen til Væven. Trendebordet, et lodret staaende Stillads, blev drevet rundt, og Nøglerne i Trendekassen fik travlt med at afgive Garn til Trendebordet. Derefter skulde Strengen bindes paa Vævebommen. Bommen blev drejet rundt, og man holdt i Strengen, saa den kom stramt paa, hvorefter den blev trukket gennem Sillen: Traadmasker, der ved en Fodvippe kunde bevæges op og ned og derved besørge sin Del af Vævningen. Efter at Traadene var trukket gennem Sillen, blev de trukket i Rør og heftet paa en anden Bom. Isletten blev spolet, og dette var Børnenes Arbejde, og Spolen kom i Skytten. Skytten blev da ført mellem de to Rækker Traade, som Sillerne holdt udspændt fra hinanden, derefter fik Traaden et Slag med Slagbordet, og ved Hjælp af Fodvippen kom den øverste Halvdel af Strengen nederst og bandt derved Islettraadene.

Hele denne Forarbejdning fra det raa Produkt, til Tøjet var vævet, krævede meget Arbejde og Eftertanke for at faa alt, som det skulde være. Hjemme vævede de Lærred til Lagen og Linned, Kjoletøj af forskelligt Slags, Vadmel til Mandens Klæder og Dynetøj. Der blev ogsaa vævet Drejl til Pudevaar. Om Foraaret kom Lærredet paa Bleg paa de grønne Græsmarker, saa det kunde bleges af Solen, og efter Vask var det færdigt at sy af.

Fader havde et stort Nemme til al Slags Arbejde, ikke

alene Landarbejde, men ogsaa Træarbejder, han kunde istandsætte alle Slags Redskaber. Om Vinteren spandt han Kohalehaar paa Haandten, og han købte gammelt Tovværk paa Strandingsauktioner, hvilket blev trevlet op i de lange Vinteraftener, knyttet sammen og bundet i store Nøgler. Naar saa de varme Sommerdage kom, kom Rebvognen frem, og der blev lagt Reb. Det tjærede Begkabel faldt nemlig bedst sammen, naar Tjæren ligesom var ved at smelte. Paa den Maade fremstilledes alt det Reb, der blev brugt til Tøjr til Heste, Køer og Faar. Peder Holt var dog gaaet et Skridt videre, idet han havde et Hampested, et Stykke Jord, hvor han avlede Hamp. Der blev gødet med Faaregødning, og naar Hampen var vokset frem, og den havde blomstret, blev Hanplanterne, som de kaldte Tjildren-, luget af; i den var der nemlig ingen Tave. Hvordan han fik det træagtige Stof væk, ved jeg ikke rigtig; men af Taven spandt han paa Haandten de Snore, som Rebet blev lagt af. Det var altsaa rigtigt Reb. Det var en endnu mere selvhjulpne Tid.

Havde Fader intet Hampested, saa havde han aarlig et Stykke Jord, der var saaet med Hør. Det var altid nede mod Engen i den fugtige Jord, og det blev ogsaa vel gødet, for at Hørren kunde blive lang. I Hørren var der ogsaa noget, der skulde luges væk, et træagtigt Ukrudt, som kaldtes Dor, der vanskeliggjorde Hørrens Rengøring for Skyver. Hen paa Sommeren var Hørmarken det dejligste Syn, nogen kunde se; den havde nemlig meget smukke Blomster, de fleste blaa, hvide i Midten, men der var ogsaa andre Kulører imellem. Naar Hørren blev moden, blev den bundet i smaa Lokker, der igen blev bundet i større Neg, saa de var lette at køre hjem, hvorefter Frøhovederne blev revet af i en Hørribbe, og disse blev saa tærsket af paa Loen og Hørren atter bundet i Knipper. Disse blev kørt ned til en Tørvegrav, hvori Knipperne blev sat i Sænk, idet der blev lagt Tvinge paa dem for at holde dem nede; i 14 Dage laa Hørren i Sænk, indtil det yderste (Taven) begyndte at slime og raadne. Den blev saa taget op og lagt i lige Linier, og naar den var tør, igen bundet i Neg. Under disse Arbejder gjaldt det om ikke at faa Hørren filtret, da den i saa Fald næsten ikke var til at forarbejde. Hver Gang, der var bagt Brød,

blev Ovnen fyldt med Hørknipper, og Hørren blev tørret, til Taven blev ganske skør. Derefter blev den brudt med en Hørbryder, af hvilke vi havde tre hjemme. Karlen fra Golde var ofte nede at hjælpe med at bryde Hør. Derefter blev den skættet paa en Skagefod med en Tærskel, som kaldtes Skaghaand. Paa den Maade kom det meste af Skyveren (Taven) af, og derefter blev Hørren heglet paa en Hegl. Efter Heglingen blev der snoet et Hovede paa den ene Ende af hver Lok, hvorefter Lokkerne blev bundet i en Krans, saa de lignede en Krave, og saaledes kunde de sættes paa Spinderokken. Først da var Hørren fin og brugelig til Spinding og Vævning til Linned og Lagner. Den rigtige fine Hør kunde bruges til det fineste Lærred, om det saa var Duge, og det var næsten uopslideligt.

Begge mine Forældre havde Interesse for Havedyrkning. Den Gang, de byggede Gaarden, anlagde de først en Have syd for Stuehuset, hvortil de flyttede nogle Æbletræer fra den gamle Have. Paa Diget var der plantet Blommer, og i Siden af Diget var der af den gamle Slags Stikkelsbær. Foruden Kaal og Grøntsager havde Moder ogsaa Blomster, og der var Bier, som de begge var interesserede i, ogsaa af den Grund, at Sukker den Gang var en Luksusvare. Det var festligt, naar Bierne sværmede, og det synes jeg selv endnu, da jeg er bleven gammel.

Fader plantede senere en anden Have vest for den første. Det var de gamle Skovtræer, der havde hans Interesse, saasom Bøg, Eg, Ask, Elm og Birk. I denne Have var der ogsaa Guldregn og Syren, som vi Børn havde anskaffet, og som den Gang paa Landet var en Sjældenhed. Vi var begejstrede over deres Skønhed. Vi 6 Børn havde endvidere hver sin Blomsterhave, vi saaede Frø og havde ogsaa enkelte Stauder. Naar jeg tænker paa den Tid, synes jeg, Blomsterne var endnu finere og skønnere end nu, og Duften var saa tiltalende, særlig af Ambra, Balsam, Natviol og min Yndlingsblomt, den enkelte Nellike. Fader udvidede siden Haven mod Vest og Nord til Markvejen og skaffede derved yderligere Læ for Vestenvinden. Endvidere beplantede han den store Bakke, der ligger som en mægtig Voldskraaning nord for nordre Eng. Der blev plantet Gran og Fyr, og det er

nu høje Træer. Ved disse Plantninger var min Fader blandt de fremmeste i Tiden i det den Gang overvejende træløse Vestvendssyssel; men hans Fader havde vel som en Arv fra Østvendssyssel Skovegn haft den samme Interesse. Endskønt der nu bor en fremmed Mand i Gaarden, har disse Plantninger en egen Interesse for mig.

Da jeg var den næst yngste, har jeg ikke kendt mine Forældre andet end som ældre Folk. De kunde nok have deres Tjenestefolk, og der var flere af de forhenværende, der kom for at besøge dem. Vi Børn har alle lært at gøre Nytte, ligefra vi var smaa, og det kunde nok gøres Behov, at alle Hænder tog fat i en Tid, hvor der ingen Maskiner var til; det hele skulde gøres med Haanden. Naar man tænker sig, at alt blev mejet eller slaaet med Le og Kornet bundet med Haanden, og at baade Korn- og Hømarker blev revet med Haandrive, Kornet tærsket med Plejl og tildels rensset med Sold, da vil det forstaas, at der var meget Arbejde, som ogsaa vi Børn kunde udføre; bl. a. var vi Hyrder, den ene efter den anden, til vi blev konfirmerede.

Harmonien i Hjemmet kunde have været bedre, idet Faders og Moders aandelige Indstilling ikke helt faldt sammen. Fader var særlig som sin Moders Slægt noget lettere indstillet. Moders faste, ja strenge kristelige Moral søgte hun ligesom at opmure i sine Børns Karakter. De enkelte Bud blev indprentet os: Du maa ikke stjæle, du maa ikke bedrive Hor, du maa ikke lyve og du maa ikke begære. Det blev ved hendes Opdragelse som en Klippe i os, og jeg skammer mig altid over mig selv, om jeg skulde slumpe til at sige en Ting, der ikke kunde staa for Sandheden. Jens havde det sikkert paa samme Maade og gjorde ikke nogen Uret, naar han vidste af det. Af den Grund var vi godt skikkede til at komme ud blandt fremmede; men det har en anden Side: man kan stødes, naar man træffer andre, der ikke er saa nøjeregnende paa disse Omraader, og kan være tilbøjelig til at betragte dem som noget ringere, hvad under Tiden kan være en for streng Vurdering, der kan komme til at gaa ud over en selv.

Der kom mange fremmede i mit Hjem, Fader og Moder var gæstfrie, og Moder lavede god Mad, hvad særlig de ret

hyppige Gæster fra Hjøring vidste at vurdere; men Naboerne kom ogsaa ofte; det var jo i de gode Tider i 70erne. Under Tiden var der Gammelmandsbal, som de kaldte det. Da var Naboerne indbudt med deres Koner, og de dansede i Storstuen. Fader og Moder var gode Dansere, og smukt saa det ud, naar de dansede de gamle Turdanse. Moder kunde se, saa snart der blev begaaet Fejl og rettede dem. For os Børn var det meget fornøjeligt. De ældre Søsken blev budt ud til Bal paa Gaardene, og saa havde vi Bal igen for deres Venner og Bekendte. Under Tiden havde vi Hjøring Musikere, som lededes af Musikdirektør Nielsen. Da Tine blev gift og Moder blev svagelig, hørte Ballerne op. Tiden var nu ogsaa en anden i økonomisk Henseende.

— — Det daglige Liv paa Gaarden husker jeg fra den Tid, jeg tjente der, først et Aar efter min Konfirmation som »Bels« og senere i 96—97 som Karl. Min Bedstefader var den Gang Enkemand; men jeg husker ogsaa adskillige Træk fra Tiden, medens min Bedstemoder levede, og jeg som det ældste Barnebarn kom paa hyppige Besøg eller flyede Baand om Høsten (Byggen blev ofte bunden med Rughalm, for at ikke Kornet skulde brydes af ved Bindingen, den Gang kendte man ikke at lave »svenske Baand«).

Om Sommeren stod Bedstefader altid op Kl. 4 om Morgen, dels var han paa forskellig Maade i Virksomhed henved 16 Timer i Døgnet, saa der maatte begyndes i god Tid, og dels gjaldt det om at tage Dagslyset i Agt, saa at man saa meget som muligt undgik det bekostelige kunstige Lys. Efter at have iført sig Underbukserne var hans første Vandring til Tobaksbordet, hvor han af »Obels finskaaren Pose-Tobak« (50 Øre Pundet) stoppede sig en Pibe (en kort Pibe omtrent som de engelske). Først derpaa fuldendte han sin Paaklædning og gik saa rundt og kaldte paa Piger og Karle og gav Hestene den første Gæv Hakkelse efter at have ribbet Krybberne. Naar alle var kommen paa Benene, begyndte Dagens Gerning med, at Karlene vandede og børstede Hestene og mugede i Heste- og Kostald. Pigerne malkede, og Bedstefader fodrede Kreaturer og Svin.

Kl. 5 $\frac{1}{2}$ stillede vi til Davre, og ved 6-Tiden rykkede vi ud til Arbejdet. Om Sommeren fortsatte vi til Kl. 8 med Tid

til Formiddags- og Eftermiddags-Mellemmad samt 2 Timers Middag fra 12—2, hvor man fik en god Middagssøvn.

Men lad mig først beskrive Bordet og Kosten. For Enden og bagved det altid vel hvidskurede Bord var en fast Væg-bænk, uden for Bordet et Forsæt »Faaste«, en løs Bænk uden Rygstød. Her som overalt sad Manden for Bordenden, Konen tilhøjre for ham paa Forsættet, neden for hende Pigerne efter Rangfølge; ved Vægsiden paa Mandens venstre Haand sad Karlen, derefter »Belsen«, en lejlighedsvis Daglejer nederst og en Haandværker sad øverst.

Grød og Mælk var saavel Davre- som Nadverkost. Om Morgen fik vi kogt haandskummet Mælk, og af et Fad med kold Byggrød kom vi Grødklumper i den varme Mælk, og paa enhvers Plads stod en Skive Rugbrød belagt med hjemmekærnet Smør. Salt stod altid paa Bordet i en Lertallerken, og deraf kunde man, om man ønskede det, strø paa Brødet efter Behag. Mælken kom ind i to store Lurfade, og af dem søbede vi med Hornskeer. Der var »Skemagere« fra Landet, der gik rundt og solgte dem. Efter Brugen puttede man Skeen lidt længere ned i Munden og trak den ud mellem Læberne, hvorpaa man omhyggeligt tørrede den med Haanden, og den blev saa lagt i en af de to Bordskuffer. Det er en Selvfølge, at enhver havde sin Ske. Om Søndagen blev de vasket af, men dette var vist en nyere Skik. Bedstefader vilde ikke have sin Ske vasket af, fordi han frygtede, at den ved at komme i varmt Vand skulde miste sin Form. De to Fade stod med passende Afstand midt paa Bordet. Der var Stil over Spisningen, man lænede sig ikke over imod Fadet, men balancerede med Skeen; den maatte ikke fyldes for stærkt for ikke at spilde, og af samme Grund strøg man den af paa Kanten af Fadet. Der maatte ikke spildes en Draabe paa Vejen, hvilket naturligvis ogsaa særlig gjaldt ved Højtiderne, naar der var lagt Dug paa Bordet. Dette krævede nogen Øvelse, og Begyndere, saaledes som mig, der ikke var vant til det fra mit Hjem, undgik ikke en Reprimande.

Der var altsaa Stil og god Bordskik, baade angaaende hvor og hvorledes man sad og hvorledes man spiste. Der taltes ikke meget ved Bordet. Vi almindelige stillede sjældent Spørgsmaal; men var der Samtale, lededes den af Hus-

bonden. Det hændte, at Bedstefader, der havde megen historisk Interesse, bragte Emner af den Art paa Bane og fortalte os om sin Opfattelse af dette og hint.

Om Aftenen til Nadver ca. Kl. 8¹/₂ Sommer og Vinter fik vi nykøgt Byggørød og kold haandskummet Mælk. Da vi under Tiden ogsaa fik Grød eller Vælling til Middag, havde vi det Ordsprog, at vi fik Grød eller Vælling 21 Gange om Ugen. Jeg mindes dog aldrig andet, end at Kosten smagte mig udmærket. Om Sommeren fik vi baade Formiddags- og Eftermiddags-Mellemmad, 2 Skiver, hvoraf den ene var belagt med Kød, kogt saltet Faarekød fra Kaalen eller Spegekød, samt Svinefedt (Stegfedt), sjældnere »lybsk« Pølse eller Rullepølse. Det andet Stykke med Smør og Ost. Om Høsten fik vi ved Nadveren inden Grøden en Skive Sigtebrød og dertil et Par Stykker Spegesild eller Anchiovis, nedlagt i Hjemmet af indkøbte Brislinger, samt en Kop Gammeløl. Om Vinteren var der ingen »Bed« midt paa Halvdagen; da fik vi kun Mellemmad om Aftenen.

Middagsmaden havde som oftest hver sine Retter til Ugens Dage. Om Onsdagen fik vi tør Fisk og Vælling, om Torsdagen fik vi Kaal, kogt paa Faarekød og Flæsk, en fortrinlig Ret, en sjælden Gang erstattet med Ærter, som var hjemmeavlede, om Fredagen anden Dags Kaal og Pandekager, et vist Antal fordelt paa hver Tallerken tilligemed en Klat Sirup. Om Lørdagen stegt Flæsk og Øllebrød, og om Søndagen kun Sødgrød (Byggryn kogt i Sødme med Kanel og Sukker paa og i Smørhullet midt i Fadet en Blanding af smeltet Smør og Sirup). Der kunde være noget ejendommeligt i, at netop om Søndagen fik man kun en Ret Mad, men det var for at give Kvinderne lidt Søndagsfrihed. Det kunde dog hælde om Søndagen vi fik Vafler eller Æbleskiver; en enkelt Gang om Sommeren Rødgrød, Rabarber var den Gang ukendt. De to første Ugedages Middagsmad var mere varierende.

Som Erstatning for den tidlige Opstaaen fik vi om Sommeren en god lang Middagssøvn. Vi spiste til Middag Kl. 12 og sov derefter til henad Kl. 2, paa hvilket Tidspunkt vi fik Kaffe med et Stykke Kandis til og naturligvis Fløde.

Efter den nyere Tids Undersøgelser maa denne Kost be-

tragtes som særdeles sund og nærende og passende for Folk beskæftiget ved legemligt Arbejde. En Del Nutidsmennesker paa de indledende Degenerationsstadier vil vel nok finde den for simpel. Den repræsenterer sikkert i alt væsentligt Kosten fra de helt gamle Dage. Det eneste nye var Kartofflerne og Kaffen. Kartoffler (Bedstefader brugte den engelske Benæv- nelse Poteter) har jo haft en næsten kost-revolutionerende Betydning og maa vel betragtes som det betydeligste Frem- skridt paa Ernæringens Omraade. Siden Kartofflernes Frem- komst har egentlig Hungersnød kun været en Saga.

Brændevin blev kun budt om Høsten under Mejningen til de ældre mandlige Mejere. Min Bedstefader tog sig som oftest en Snaps til Mellemmaden. Jeg kan huske, det var Skik mellem Naboerne inden Jul at smage paa hinandens »Julebrændevin«. Det var en søgt Anledning, der næppe gav synderlig Overraskelse i forskellig Smag, efter at Brænde- rierne var ene om Produktionen, men Skikken stammede utvivlsomt fra Hjemmebrændingens Dage. Hjemmebræn- dingen var den Gang i frisk Minde. Paa Gaarden havde de endnu efter Trearskrigen brændt Brændevin, men en kraf- tigere Eftersøgning af Politiet betog Lysten. Hovedgrunden var vel dog den, at de offentlige Brænderier leverede et Pro- dukt, der var billigt og som var bedre end det, man lavede selv. Ved Hjemmebrændingen var det Skik at smage paa »Fordraaberne« (det, der først destillerede over); i denne Sport deltog ogsaa Husets Kvinder, og da »Fordraaberne« var dels æteriske Olier, dels den reneste Alkohol, blev de ofte noget lystige. Det sædvanlige Traktement til Gæster for kortere Besøg var en Dram og en Taar af det bedste hjemmebryg- gede Øl, der blev tappet paa Flasker. Af Øl kunde man drikke det, man vilde. Var man samlet i Marken, havde man med en Stendunk med Trælaag fyldt med Øl («Munk»); paa Bordet stod altid en »Kovs« med Øl. (En Stenpotte med 2 Ører.)

Bagningen og Brygningen var udmærket. Om Sommeren kunde Øllet dog undertiden blive noget surt; men det tog man ikke saa nøje. Der blev bagt til 14 Dage ad Gangen, og for at Brødet ikke skulde blive for tørt, blev det lagt i Dejtruget med Melsække over.

Om Efteraaret slagtede man til hele Aarets Forbrug, baade Lam og Svin. Det kunde dog hænde, at man senere paa Vinteren slagtede en Gris. Opfattelsen var, jo federe jo bedre, det gav mest Stegeflæsk og Fedt til Paalæg. Nutidens mere kræsne Opfattelse, m. H. t. at det skal være »Stribe Flæsk«, var ikke opfundet. Inden Flæsket blev stegt, eller der skulde koges Kaal, maatte Flæsket og Kødet udblødes, saa det fik en passende Saltholdighed til Spisebrug. »Saltmad«, der nu om Stunder ikke altid er lige vel set af Købstadsfolk, er bleven mig en Vane, som jeg daarlig kan undvære. Et stort Saltkar var Kælderens fornemste Inventar. Af fersk Kød fik vi undertiden Kalvekød, gerne Suppe, og Kødet derefter serveret efter at være brunet paa Panden. Egentlige Spædekælve var dog ikke højt i Kurs; jo ældre de var, des bedre. Det Tidspunkt, hvor manslet ikke spiste Kalvekød, laa ikkelængere tilbage, end at de gamle talte derom. Oksekød blev kun en meget sjælden Gang indkøbt hos Slagteren, væsentlig til Juleaften og Høstgilde, hvor vi altid fik Oksekødsuppe, der ogsaa var Gildeskost. Juleaften fik vi stort Traktement. Straks om Aftenen Oksekødsuppe og Oksekød med Peberrodssauce og til Nadver kogt Torsk med Sennepssauce. Sennepen var hjemmeavlet og knustes med en Stenkugle. Desuden fik vi Risengrød og dertil det bedste hjemmebryggede Øl.

Jeg husker ikke, der dengang blev sunget Salmer. Juletræ var ukendt hos Bønder; men Juledag gik de, der kunde det, i Kirke. Juleaftens Gudstjeneste er en nyere Opfindelse. Juleaftenen var Aftenen før en Helligdag, ganske vist Aarets største, men dog ikke selve Helligdagen. Nytaarsaften ladede Bedstefader 2 Muskedonnere, hvormed han Kl. 12 afskød den ene og jeg den anden. Et Skud for det gamle og et for det nye Aar. Under Tiden gik man hen og skød for Naboer; man flygtede lidt paa Skrømt og blev indfanget og fik Øl og Brændevin.

Til Høstgildet, hvortil der paa mindre Gaarde sjældent blev danset, fik man ogsaa Oksekødsuppe med »Kager« (Boller) paa. Ogsaa »Opskaaret« blev markeret ved bedre Spising; i Marken slog man til Slut paa Lerne med Strygestikken. Det sidste Læs kaldtes Stodderen.

Hellig tre Kongers Aften brændte man Hellig tre Kongers

Lys, et tre-armet Lys, hvis Fremstilling var Lysestøbnings største Begivenhed. Midt paa hver Arm var der et Skud Krudt, og hvor Armene samledes et særlig stort Skud. Hos Ungdommen stod Spændingen højt, naar Lysene nærmede sig Skuddene og særlig det store, hvor Talgstumperne røg omkring Lyset, der oftest slukkedes, og Stuen fyldtes med Os og Krudtrøg.

Sct. Hans Aften pyntedes »Haandkøen« med en Krans af Markblomster lagt om Hornene. Efter at Køerne var kommet i Hus, blev Kransen lagt paa Taget over Kostalddøren, »Nøest«, hvor den blev liggende. Det var vel for at skærme mod ondt, saavel som »Vaagilden« (Sct. Hans Blus), der den Gang var særdeles almindelig; de mangfoldige Blus afgav et smukt Skue udover Landsdelen.

En Begivenhed var Rejsen til Havet efter Fisk. Foraar og Efteraar kørte vi til Havet, sædvanlig Lønstrup, og købte et lille Læs Torsk. Efter Hjemkomsten spiste vi først den ferske Torsk, derefter saltet Torsk og Resten af Tiden som en stadig Ugeret den tørre Torsk. Torsk regnedes ikke for god uden i Maaneder med »r«. Ogsaa efter at jeg fik Gaard, kørte jeg disse Ture til Havet. Bedstefader var da med, og han skulde ud fra sin Erfaring bestemme, naar det var »Havvej«. Det bedste var en mild Østenvind; at det havde blæst fra Vest i Forvejen, var nærmest gavnligt. Fiskeeksportørerne som Mellemlid kendtes ikke, vi handlede direkte med Fiskerne. Ved Tretiden begyndte Prammene at komme i Land. De første Ord, der lød fra os, var: »Walkommen i Laej«, de næste: »Haar I no Fesk!« Selv om de havde en hel Del, lød Svaret spagfærdigt af Frygt for at oplyse om et stort Parti, der kunde trykke Prisen. Det næste, der foregik, inden der kunde tales om Pris, var Skænkningen af en Snaps til hver Mand, idet Bedstefader drak dem til af Glasset, som derefter gik rundt. Tidligere havde Skikken været derforuden at give en Flaske Brændevin. Naar dette var overstaaet, var man i Kontakt med hinanden; man saa paa Fangsten og tingede lidt om Prisen; det gik sædvanligvis let. Prisen var gerne 4–5 Øre Pundet. Bagefter kunde der gives en Kaffe-punch paa Kroen, hvor vi ogsaa spiste vor medbragte Mellemmad. Tidligere, inden Rødspætterne rigtig blev Eksportvare, var det ogsaa Rødspætter, man købte; de blev

oftest fanget i Landdragningsvaad. (Se Neumanns: Skagens Fiskere.)

Bedstefader satte megen Pris paa disse Havture, og han foretrak Fiskespise for alt andet. Den Dag, vi fik stegt Flæsk, spiste han oftest Tørfisk. Under Tiden fik vi fersk Fisk, og disse indkøbtes sædvanlig paa Torvet i Hjøring; men det var, naar der kom fremmede; det var mest Rødspætter, under Tiden ogsaa de lækre, fede Limfjordssild. Jeg kan huske det store Flynderfiskeri ved Løkken 1884—85, hvor vi inde i Landet købte Punds-Rødspætter til 5 Øre Stykket, og hvor vi i lange Tider spiste Rødspætter, fersk, saltet og tørret, dels kogt med Persillesauce og dels ristet, spist til et Stykke Smørrebrød om Aftenen.

Fjerkræ, Gæs og Ænder blev mest solgt. Det var Husmoderens Lommeskilling. Det samme var Tilfældet med Æggene. Jeg husker egentlig kun, vi fik Æg til Paaske og en sjælden Gang Æggecake (»Flæskpandekage«). Det var nærmest en Højtidskost. Æg serveret som Spejlæg kendtes vist næppe den Gang i Landbefolkningen.

Bedstefader lærte mig at pløje, bruge Le (»Hyli«), saa med Haanden, tærskede med Plejl, lave Tag, kaste Korn og rense med Sold; han var en god Læremester, skældte en Del ud (hans Broder Jens Golde var mere afejet i sin Tale); men det var der nu ingen, der tog særlig højtideligt. Han var nemlig snart god igen. Da jeg anden Gang var hos ham som Karl (1896—97), saaede jeg det meste af Kornet med Haanden og slog »Borhøet« ene Mand, ca. 5 Tdr. Ld. (sædvanlig en ret god Afrørde. Den Tid, hvor man ikke saaede Kløver og Græs, men nøjedes med, hvad der groede af sig selv, mest Senegræs, laa ikke ret langt tilbage). Til Engen havde vi Hjælp af en Daglejer, og om Høsten var vi altid mindst 2, under Tiden 3 »Jern«. Naar vi sleb Leerne (»stient Hyljern«), tog Pigerne fat paa Malkningen. Frihed var der ikke meget af uden Søndag Eftermiddag. Dette selv en Vinteraften at sidde ledig med Hænderne i Skødet var ikke meget estimeret, og Pigerne havde navnlig meget ringe Frihed.

Mellem Saaning og Højbjergning æltede vi Tørv og bjergede dem hjem. Om Vinteren tærskede vi, Karl og Bels, det meste af Tiden med Plejl, rensede Korn og lavede Tag.

Det kneb efter Efteraarspløjningens Afslutning lidt med at finde sig i den evige Tærskning; men naar først der var gaaet nogle Dage, gik det. Vi havde Rensemaskine; men Brød- og Sædekornet, der blev baaret paa Loftet, fik over med Sold, og alt Kornet blev inden Rensningen kastet med Skovl. Ellers var Gaardens eneste Maskine en Hakkelsemaskine med tilhørende Hestegang. Hestene fik Hakkelse og Kørne under Tiden ogsaa.

Arbejdet i Landbruget er nu langt lettere paa Grund af Maskinerne (Saaning, Høst, Tærskning), og selv om Roerne er kommet til, danner Nutidens Landboudom sig ikke rigtig nogen Forestilling om det ensformige Slid, der den Gang var Reglen, og dog ligger den Tid ikke ret langt tilbage. Da alting skulde gøres med Haanden, skulde Arbejdstiden tages særlig i Agt, og den var da ogsaa lang. Arbejdstempoet var til Gengæld vel knapt saa hurtigt, som det nu er Tilfældet i det mere veldrevne Landbrug.

Bedstefader passede Kreaturerne om Vinteren, imellem han hjalp til med Arbejdet. Det hændte dog, vi hjalp ham ved at rende med Hø og Halm, som han da »vindlede« til os til hver Baas. Om Sommeren havde vi en »Høver«; efter Høst Løsdrift til Indbinding hen imod November. Der købtes intet af Korn og Oliekager; naar en Ko havde faaet Kalv, fik den en Tid lidt Mel i Tilskud. Malkekøernes Antal var gerne 12 Stykker (nu 20). Vi havde et Par Grisesøer og havde vel henved en halv Snes Svin ad Gangen. Det var i Halvfemserne. Mælkemængden har jeg ingen Ide om.¹⁾ Der købtes aldrig en Ko; det var et godt Malkeslag, og trods det var en lavloftet Stald, fuld af Spindelvæv (det holdt Fluerne i Ave) og smaa firkantede, træindfattede Vinduer paa Kant, ikke til at lukke op, var Kastning og Tuberkulose ukendt, og vi fik heller ikke det første med Naboen Tyr. Bedstefaders Eftermand, der ligeledes aldrig har købt Kreaturer med Undtagelse af en tuberkulinprøvet Tyrekalv, har heller ikke haft disse ellers almindeligt hærgende Sygdomme.

Bedstefader solgte hvert Aar 2 Kælvekøer, sædvanlig 125 Kr. pr. Stk., omtrent det samme som Lønnen til Karlen, der gerne fik 125 Kr. i Aarsløn, samt en Hest, ofte paa Hjallerup

¹⁾ En Skæppe Mælk som højeste Dagsdelse = 32 Pund ansaas den Gang som noget usædvanligt.

Marked. Vi havde altid et »Føløg«. Det var nogle dejlige Heste, den gamle Vendelborace. Bedstefader kunde ikke lide denne Indkrydsning med de svære Heste, som nu ganske har ødelagt vor fortrinlige Vendelbohest »Hjallerup Hesten«, der paa mindre og middelstore Brug var udmærket egnet til saavel Markarbejde som pyntelige og letløbende for Fjedervognen.

Bedstefader havde ingen Gæld paa Ejendommen; men det store Prisfald paa Landbrugsprodukterne i 80erne bevirkede, at der derefter med den gammeldags Drift og lille Produktion ikke blev noget Overskud. Købmanden fik Smørret og Skindene, og det gik omtrent lige op med Varerne, der til Gengæld købtes hos ham. Det var Salget af en Hest, omkring 5–600 Kr. (disse Penge blev i den gode Tid sat i Sparekassen), af Køerne og Svinene, der først gik til Hamborg, og da Tyskland lukkede, til Slakteriet i Hjøring, der gav Penge til Skatter, Lønninger og andre Udgifter. Bedstefader, der solgte Gaarden 1898, kom aldrig i Andelsmejeriet, der dog var oprettet 1887–88. Kornsalgets gyldne Dage var forbi.

Der var to Karlekamre. Det ene i Hjørnet af Kostalden havde Brostensgulv, det i Østerhuset havde Murstensgulv. Da jeg var der som Bels (lige konfirmeret), laa jeg i Sovekammeret hos Bedstefader i den store Seng. Senere i Østerhuset eller i Gæstekammeret. Dette var noget fugtigt, og om Vinteren kunde der godt om Morgenen være et Lag Rim oven paa den meget tykke Dyne, trods det at der var varmt nok nedenunder. Der var Brædegulv i Sovekammeret, Murstensgulv i Dagligstuen, Brædegulv i Storstuen og Gæstekammer. Brædegulvene var særdeles hvidskurede. Der var Kakkellovn i Sovekammeret, der var et stort Værelse og tillige brugtes som en Slags finere Stue, samt i Dagligstuen; det sidste Sted en Bilæggerovn med Indfyring fra Køkkenet. Vinduerne var ikke særlig store. Til Gengæld var der ingen Gardiner, der tog af for Lyset; om Aftenen blev der »hyldt« for Vinduerne med et Tøjstykke. Dagligstuen fik en Gang om Aaret Hvidtning med Hvidtekalk, en udmærket Desinfektion, ligesaa de andre Stuer. Soveværelset havde dog olie-malede Vægge. Kun i Dagligstue, Køkken og Bryggers færpedes man i Træsko, i de øvrige Stuer i Sivsko, Tøjsko eller

Hosesokker. I Nutiden slæber man i Byerne med Støvlerne Fortovsspyttet ind paa alle Værelsens Gulvtæpper, samtidig med at der gives Masser af Penge til Tuberkulosens Bekæmpelse.

Bedstefader brugte flere gamle danske Ord, som nu er gaaet af Brug. Han gik ikke ud i Køkkenet, han gik »fram« (Frammerset), han vaskede sig ikke, han toede sig (»tove se«), han barberede sig ikke, men tog sit Skæg af, og vi, saavel som hans Børn, sagde »I« til ham, medens han naturligvis sagde »Du« til os. Naar Jens Golde kom paa Besøg, hilste han: »Guds Fred«. I Golde, naar den samme Hilsen blev bragt, sagde Maren »Tak«. De gamle Baltzers svarede: »Gud med Dig«. Denne Hilsen blev dog kun brugt i Hjemmene, ellers sagde man: »Goddaw«. Til Folk, der arbejdede, sagde man »Gud hjælpe« eller »Gud hjælpe Dig« (»Gu' hjælp dø«).

Vor nærmeste Nabo var Peder Baltersen, der stammede fra Asdal, og som ejede en mindre Gaard. Hans Fader kan jeg huske som en meget gammel Mand, den eneste jeg har set med den gamle Vendelbodragt: Rød, strikket Tophue, Skindtøj, Knæbukser, lange, hvide Hoser og Kramtræsko. Blandt hans Oplevelser var denne, at han to Gange havde været bojet til at være med til at slaa Kreds om Hjøring Rettersted i Bjergene; den ene Gang ved Thomas Bisps Henrettelse 1822. (Et Kranium gennemboret af Spigeret og med dette siddende fra Hovedets »sætten paa Stage« opbevares paa Vendsyssels historiske Musæum. Det eneste synlige Minde, der her i Landet haves fra denne Henrettelsesmaade). Peder Baltersen var mere gammeldags end Bedstefader. I Stuen, hvor alt var hvidskuret, stod en norsk Bilæggerovn (Vendsyssel havde et overvældende Antal norske Kakkellovne, der hjemførtes med Skuderne). Han havde en Samling store Sten, deriblandt en firkantet, ret tynd, udkløvet Stensøjle paa en 5—6 Alen, der maa have været af en mægtig stor Sten og var et fremragende Resultat af den gamle Stenkløvekunst. Peder Baltersen holdt paa Enevælden som den bedste Regeeringsform. Han var en sjælden flink og hjælpsom Nabo.

Det aandelige Liv i Firserne var udelukkende knyttet til Skole og Kirke. Vi holdt dog »Vendsyssel Tidende« sammen med Jens Golde. Læsning var som Fritidssyssel ikke

særlig estimeret. Man begyndte dog den Gang med Bogudlaan fra Skolerne. Kortspil, Sjarvindsel (2 Øre paa 16 Streger), tidligere Brus, brugtes kun, naar der var fremmede. Noget nyt og sensationelt var Mormonbevægelsen, der en Tid greb stærkt om sig; i Bagterp prædikede de i Galmartin's Stuer. Fader disputerede med dem for at standse den voksende Bevægelse, og disse Disputatser toges gennemgaaende som et oplivende Moment og samlede en betydelig Tilhørerkreds. De, der blev omvendt, rejste alle til Mormonstaten i Amerika, og Bevægelsen døde ud.

Som noget godt nyt maa betragtes Afholdsbevægelsen, der den Gang paa mange Steder var en stærk tiltrængt Ædruelighedsbevægelse, idet adskillige, særlig i visse Landsbyer, var ret forfaldne til Drik. Under Tiden havde Foredragene et oplysende, folkeligt Præg. Det var ogsaa noget helt nyt, at man saaledes samledes til Foredrag, og Tilstrømningen var ret betydelig. Af aarlige Fester var der kun Grundlovsfesten, senere ogsaa Afholdsfester; men den egentlige Fest for alle var dog stadig, til det blev ophævet, Sommermarkedet.

Ved Provisoriepolitiken kom der øget Liv i de politiske Forhold. Vi fik Skytteforeninger, og vi fik Gendarmer. En ny Tid med Rørelser, forskellig fra det gamle, stille Bondeliv, brød frem, ikke alt lige godt. Politiske Møder var dog endnu meget sjældne. Det første politiske Møde, jeg kan huske, og som jeg overværede, var den store »Skyttefest« under Riffelprovisoriet den 12. Juli 1885, hvor Berg med flere talte. Jeg husker, Berg sagde, at vi her i Danmark ikke havde haft saa daarlig en Regering siden den kullede Greves Dage. Folketingsmand Jungersen, der talte ved samme Lejlighed, vilde heller ikke staa tilbage. Han sagde, at Vendelboerne en Gang havde forfulgt deres Sag lige til Odense. Stemningen var derefter paa Kogepunktet. Paa Brønderslev Marked kom det til Sammenstød med Gendarmerne, og Mand og Mand imellem talte man om Oprør. Fader var Formand for Bagterp Skytteforening og var i Forhør hos Herredsfogden. Kort før han døde sagde han til mig: »Provisoriet var Overgreb fra oven, men det skabte ogsaa Raahed fra neden«. Paa Valgdagen lød Hurraraabene for Kongen dog meget kraftigt.

Men ellers var Valgdagen den politiske Hovedbegivenhed, hvor Jungersen, iført Diplomatfrakke, talte paa Torvet sammen med Højres Kandidat. Jungersen, der var Bjørnbaks Elev, talte til daglig Vendelbomaal, men paa Talerstolen Skriftsproget. (Sikkert den eneste Maade, hvorpaa vi i det lange Løb i større Udstrækning kan bevare det jydsk Sprog. Vi maa blive tvesprogede.) Bjørnbak lagde i Modsætning til adskillige af Grundtvigs Disciple betydelig Vægt paa ydre Fremtræden. Fra Jungersens Velmagtsdage husker jeg hans aldeles enestaaende mægtige Røst, der ikke blot kunde høres over hele Torvet, men ud i de tilstødende Gader, og var det stille Vejr, kunde man bogstavelig talt over det meste af den vestre Del af Byen høre, at nu for han løs deroppe. Medens Sveden haglede af hans Pande, og han tørrede sig med et rødtærnet Lommetørklæde, sank Højres Kandidat, saaledes den meget vidende, men monotont plaprende Julius Wulff, sammen under Vægten af Provisoriets Tyngde, de vældige Ord og det paafølgende Hurra.

I sine sidste Aar ved Gaarden tænkte Bedstefader meget paa, om Gaarden kunde blive i Slægtens Eje, og tænkte særlig der paa sin Søn Thomas Holt; men der var 6 Søskende, og Hensynet til en mere ligelig Arvedeling, end man forestillede sig vilde blive Tilfældet ved Gaardens Overdragelse til et Medlem af Slægten, blev det overvejende. Bedstemoder, der mente at have faaet for lidt fra sit Hjem, var ogsaa nærmest Tilhænger af den ligelige Arvedeling. Gaarden blev den $\frac{1}{8}$ 1898 solgt til Peter Nielsen, der tidligere havde tjent paa Gaarden og som var Svoger til Peder Holt. Prisen var 24,000 Kroner, der vel nok omtrent svarede til Datidens Vurdering, men dog var et i Forhold til den kort efter begyndende Prisstigning beskedent Beløb. Søren Holt, der i mange Aar havde været Enkemand, flyttede da ned til Thomas Holt i Møllen, hvor han byggede et Stykke til Huset. Der boede han i nogle Aar; men paa Grund af en senere opstaaet Misforstaaelse med Maren, noget der kun var en Misforstaaelse fra Søren Holts Side, købte han et Hus i Sct. Knudsby, hvor han næppe blev helt tilfreds med Tilværelsen, men hvor han boede det sidste Par Aar, han levede, og Børnene var flittige til at besøge ham. — —

Søren Holt døde mærkeligt nok paa selve Isteddagen den 25/7, 1908, 83 $\frac{1}{2}$ Aar gl.; en Lungebetændelse gjorde det at med ham. Thomas Holt fortalte, at om Morgenen havde han sendt Bud efter ham; han fik Søren Holts gamle Nabo, Peder Baltersen med derind. Der havde de sidste Aar været nogen Ufred mellem dem, idet Bedstefader havde laant ham nogle Hundrede Kroner, som han i Utide havde krævet tilbagebetalt. Peder havde laant dem af en anden Mand og straks efter betalt Pengene tilbage og havde følt sig krænket. »Peder skal have en Dram. Skænk en Dram til ham, Thomas!« Og dette maatte gentages en Gang til. Det var den Maade, hvorpaa man løste dette Mellemværende, og de skiltes som Venner. Derefter bad han Thomas se ud til de tre Frugttræer, han havde plantet i Haven, og var tilfreds med at høre, at de stod godt. Thomas gav ham Vand at drikke, da han døjede meget og var tør i sin Mund. Sidst viste Husholdersken ham et Billede fra et illustreret Blad af en Officer, der faldt ved Isted, og spurgte Bedstefader, om han kendte ham. Det »Ja«, der kom, var hans sidste Ord. Derefter blev han bevidstløs og døde kort efter.

— Jeg saa til ham den 24. om Eftermd. Han spurgte mig først, om jeg havde faaet mit Høj hjem, idet han altsaa nok vilde vide, om jeg havde klaret mine Ting. Jeg kunde svare bekræftende. Derefter sagde han til mig, at nu kunde han ikke leve længere, og jeg skulde nu have Tak for Tiden, der var gaaet. Han bad mig da hilse af med sig, idet jeg skulde skænke mig et Glas Kognak af en Flaske i Skabet og hilse paa ham, idet han bemærkede, at han ikke selv var i Stand til at gøre Gengæld. Jeg takkede ham for, hvad han havde været for mig og ønskede ham en lykkelig Død, drak derefter mit Glas ud, gav ham Haanden og sagde Farvel.

De gamle Vendelboer var det imod, selv om de havde Evnen dertil, at give stærke Udtryk for Følelser. De havde dem alligevel, men det var blot ikke noget, der skulde krammes ud, og dertil kom maaske ogsaa for Bedstefaders Vedkommende, at han var en gammel Kriger, der før havde set Døden under Øjnene. Bedstefader var sikkert efter sine Begreber forberedt paa den sidste Rejse. Han havde gjort op med sig selv. Var han ikke i Kirke, holdt han de senere

Aar hver Søndag en Husandagt, hvor han læste Dagens Tekst i Salmebogen, undertiden ogsaa i Bibelen, og han havde haft Præsten derude og modtaget Sakramentet. Men disse Folk havde ogsaa, ikke mindst naar man tænker paa meget af Nutidens Bavl og »Kulturpaavirkning«, Sans for Stil. Det var en højtidelig Stund den sidste Afsked, og den skulde derfor ikke være formløs. Det var det, der laa i, at det skulde markeres ved, at jeg udtalte min sidste Hilsen med Glasset i Haanden; og saa kom der ikke en Klage over hans Læber, men jeg kunde se paa hans Øjne, at han var sig Øjeblikkets Alvor bevidst, de viste Vemod, men ogsaa Ro.

Ligtalen blev af Pastor Ilsøe holdt ved Graven. I min Barndom holdtes Ligtalerne altid, selv i Snestorm, ved Graven. Først ved den Tid begyndte man at bære Kisten ind i Kirken og holde Ligtalen der.

Bedstemoder husker jeg næsten kun som svagelig; hun var de sidste Aar meget lidende af Astma og maatte, trods hendes store Virketrang, i lange Perioder holde Sengen. Begge var de glade ved mig, naar jeg som Barn kom paa Besøg. —

Thomas Holt skriver følgende om hendes Død: Da Lægen havde sagt, at Døden var nær, havde Fader ladet alle de af hendes Børn kalde, der boede saa nær, at de kunde komme. Da hun havde været oppe paa Stolen og gik tilbage ved vor Hjælp, sagde hun til Fader, der sad ved Enden af Bordet: »Vi har døjet meget ondt og godt sammen«. Da hun lagde sig tilbage paa Sengen, døde hun. Det var den 12. 1889. Søren Holt var altsaa Enkemand i 19 Aar.

Naar jeg skal give en Sammenligning mellem Fader og Moder tror jeg, Moder var den dygtigste. Hun forstod at følge med og udføre alt Arbejde, som krævedes i hendes Levetid, og altid at hævde sig som en af de betydeligste. I aandelig Henseende var hun Fader overlegen; hun var en Natur, der kunde tænke en Tanke til Bunds; hun var noget tungsindig, ja til Tider noget streng i sin Tankegang. Livets Genvordigheder gik hende nær, maaske det hængte sammen med, at hun de senere Aar næsten altid var sygelig.

Fader havde et stort Nemme og udførte alt Arbejde med stor Dygtighed; men han havde en saa stærk Tro paa sig

selv, og hvad han foretog sig, at han derved ikke kunde lære noget synderligt af andre og blev paa den Maade bag efter sin Tid. Hans friske Temperament gjorde, at han i flere Tilfælde blev noget overfladisk; Indtrykkene af Sorg og Glæde fæstnede sig ikke saa meget i hans Karakter; hans Mening skulde gerne staa, men var ikke altid lige overvejet.

Begge havde de Sind til at kunne glædes ved, hvad de saa omkring sig, en Evne, der er gaet i Arv til os Børn.

S. Sørensen og Hustru, 1879.

- a. Maren Sørensen (Holt), f. 21. 1854, død 9. 1912.
 Gift 11. 1874 med Lærer Søren Jensen Sørensen,
 f. 14. 1844 i Solbjerg paa Mors, død i Hjøring 14. 1922.
 Da Maren blev voksen, kom hun til Vanggaard hos Ma-

dam Degner og lærte Husholdning og Mejeri. Det var et anset Lærested, og hun var da ogsaa hele sit Liv en meget dygtig Husmoder. Det var den eneste Gang, hun var udenfor Hjemmet, før hun blev gift med Lærer Sørensen i Bagterp. Maren havde Bedstefaders Næse, sagde Fader og Moder. Hun havde ogsaa hans Energi. Hun brugte Væven langt ned i Tiden, havde Interesse for Læsning og ikke mindst for Naturen, for Blomster og Have; Hjemmet og Opdragelsen af Børnene tog naturligvis det meste af hendes Tid.

— — Hun havde sin Moders stærke Guds frygt, og hendes kirkelige Interesse optog hende navnlig i de senere Aar meget. Hyggelig, glad og gæstfri var hun i sit Hjem. Helbredet strakte ikke særlig langt, de mange Børnefødsler (8, to døde som smaa) tog vel ogsaa paa hendes ikke særlig stærke Konstitution, og den $\frac{8}{8}$ 1912 døde hun, 58 Aar gl.

Lærer Sørensen var født i Solbjerg paa Mors, hvor hans Fader Jens Sørensen var Lærer. De kaldte denne »den kloge Degn i Solbjerg«; han førte ofte Bøndernes Retssager, havde en stor Bogsamling, og i alt Fald hans Kone mente, han kunde »vise igen«. Han var Thybo, Elev af Ludvig Chr. Müller fra Snedsted; hans Kone var fra Mors. Fader har fortalt, at i den fattige Tid i Tyverne, medens han var paa Seminariet, gik han hver Søndag til sit Hjem i Skyum, hvor hans Fader havde en lille Gaard, for at hente et Rugbrød, der var Hovedbestanddelen af hans Kost. Bønderne i Solbjerg skal have været noget uregerlige. Præsten dersteds skrev da ved Nybesættelse af Lærerembedet til Ludvig Chr. Müller om at skaffe ham en dygtig Seminarist med Ben i Næsen. Paa den Konto kom han til Solbjerg.

S. J. Sørensen kom paa Ranum Seminarium i 1863. Samme Aar indviede Frederik den Syvende Løgstørkanalen («Fr. VII.s Kanal»). Grevinde Danner var med, og paa Vejen derop havde Embedsmænd og Aristokrati, som saa ofte før, paa forskellig Maade demonstreret mod Grevinden. Løgstør med Egnens Befolkning modtog imidlertid dem begge med Begejstring, og Fader, der hørte Kongens Tale, har fortalt, at Kong Frederik udtalte følgende: »Jeg takker ikke blot for den hjertelige Velkomst, De har givet mig, men ogsaa fordi De saa smukt har modtaget min Kone, for hun har gjort

mig lykkelig«, og da han udtalte dette, trillede Taarerne ned af hans Kinder. Jeg synes, at dette smukke, menneskelige Træk om Frederik den Syvende fortjener at optegnes. Lidt i en anden Retning gaar følgende, som jeg ikke tør udgive for autentisk, men som min Hjemmelsmand, afdøde Pastor Ilsøe, vilde henlægge til Løgstør ved samme Lejlighed. En Børstenbinder havde i Anledning af Kongens Besøg anbragt i sit Vindue en mægtig Børste, omgivet af mindre Børster, og med følgende Inskription: »Som denne Børste er blandt Børster, er Du, o Konge, stor blandt Fyrster«. Inskriptionen skulde navnlig have vakt Interesse blandt Hofmændene.

I 1864 besluttede Fader ligesom flere af sine Kammerater at gaa med som frivillig i Krigen, men da Danevirke faldt, opgav de det igen af Harme og Forknythed over Tilbage-toget. En Kammerat drog dog af Sted, han faldt paa Dybbøl.

I 1866 efter at være dimitteret med 1ste Karakter og ud-mærket Anbefaling kom Sørensen til Vendsyssel, først som Huslærer hos Pastor Barfoed i Bjergby (han gik paa sin Fod fra Nørresundby til Bjergby). Denne var en meget original Person; han var af de Præster, der havde Karakteren »Non contemnendum« (ikke at foragte) og havde været Præst paa Grønland. Fader var Huslærer for hans Søn og en Eskimodreng, som Pastor Barfoed havde ført med hened. Han var ikke nogen fremragende Prædikant, og en Gang den myndige Biskop P. C. Kierkegaard havde været paa Visitats, og de havde spist Middagsmad og gik en Spadsere-tur ude paa Vejen, udtalte Biskop Kierkegaard sin Misfor-nøjelse med Pastor Barfoeds tynde Prædiken og sluttede med, at han slet ikke havde fortjent det gode Embede, han havde her i Bjergby; men Pastor Barfoed fortalte Fader, hvor-ledes han efter hans Mening havde klaret sig ud af denne svære Knibe, Biskoppen havde sat ham i, idet han replicerede: »Ja, hvad har vi af Fortjeneste, Deres Højærværdighed, har vi ikke alting af Guds Naade, og naar det saadan skal være, saa har Deres Højærværdighed jo heller ikke fortjent Bispestolen i Aalborg«. Det vilde vel næppe have været vanskeligt for Biskop Kierkegaard at give igen paa dette, men Pastor Barfoed mente altsaa, han havde reddet sig ved sin Udtalelse. Hans Katekisationer med Børnene ved Konfir-

mationsforberedelsen var omtalt, og han kunde med sin snøvlende Stemme finde paa at sige mange mærkelige Ting. F. Eks.: En Dag spurgte han Børnene, om de kunde sige ham, hvad et Fænomen var for noget. Da Børnene blev Svar skyldige, sagde Pastor Barfoed: »Ja, ser I, kære Børn, et Æbletræ er ikke noget Fænomen, en Ko er heller ikke noget Fænomen, men naar en Ko sidder oppe i et Æbletræ og plukker Æbler med Halen, ser I, kære Børn, dette er sandelig et Fænomen«.

Fader kunde i det hele taget mange Præste- og Degnehistorier. F. Eks.: Degnen i Mosbjerg var forfalden til Drik, og ved en Begravelse havde det overvældet ham, og han styrtede i Graven oven paa Kisten. Præsten, der blev vred, sagde da: »Lad ham ligge, det Svin, og kast Jord paa ham«. Denne Tildragelse er passeret omkring Aar 1820. (Fortalt Fader af Lærer Klitten, tidligere Fjelsted, f. 1809, d. 1900.) Her endnu en Degnehistorie: Niels Daels Fader i Bjergby har fortalt Fader følgende: Raabjergdegne, en af de gamle »latinske« Degne skulde under en Vakance prædike for Skagboerne og gjorde det med et saa fremragende Resultat, at de slog sig for Brystet, saa Skraaen fløj dem ud af Munden.

De sidste to Aar var Fader Hjælpelærer hos Lærer Mil-ling i Bjergby, blandt hans Elever var Niels Dael (nu Lise-lund), hvem han ogsaa gav privat Undervisning. Det førte til et Venskab for Livet. Fra 1870—88 var han Lærer i Bagterp, fra 1888—1914 i Sindal, da han ved 70 Aars Alderen tog sin Afsked som Lærer og derefter flyttede til Hjøring.

Sognepræsten i St. Hans-St. Olaj, Pastor Tønnesen, var en dygtig og nidkær Præst og Skoletilsynsmand. Det var Skik, at Læreren, særlig Kirkesangeren, hjemmedøbte de syge Børn; men Pastor Tønnesen meddelte, at han ønskede selv at besøge Hjemmedaaben, og Lærerne skulde henvende sig til ham. I et forfærdeligt Snevejr kom en Husmand fra Bagterp og bad Fader hjemmedøbe hans Barn; men han henviste til Præsten, der maatte af Sted, og efter den Be-givenhed tilbagekaldte han sit Forbud. Baade Fader og Tønnesen var i unge Dage noget stejle Naturer; det gik af med Aarene, og ogsaa efter Pastor Tønnesens Flytning til Saltum bevarede de en gensidig venskabelig Opfattelse.

Som ret betydelig Foredragsholder tog Fader Del i den folkelige Bevægelse, en Tid særlig Afholdssagen. For Sagens første Forkæmpere vejede det frivillige Ædruelighedsarbejde saa tungt, at da Forbudsspørgsmaalet blev et Hovedled i Agitationen, tabte mange af dem noget af den oprindelige Begejstring. Fader var vel personlig Afholdsmand til sin Død, men stod i adskillige Aar forinden ikke som Medlem af nogen Afholdsforening.

Ogsaa Arbejdet for Venstre laa ham stærkt paa Sinde. Han var nær Ven af Landstingsmand Madsen-Mygdal og stillede sig en Gang til Folketingsvalg som Bergs Tilhænger (Th. Larsen: En Gennembrudstid 397, 409, 432, 543, 544). Han var Formand for den stedlige Kreds af Danmarks Lærerforening. Den sidste Tid, han var i Bagterp, var han Medlem af Sogneraadet. Fader havde et levende, i yngre Dage noget nervøst, Temperament, d. v. s. naar det gjaldt, var der ikke noget i Vejen. Som de fleste af Datidens Lærere var han mere særpræget af sin Gerning, end Lærere almindeligvis nu til Dags. Han døde ¹⁴/₆ 1922. Tidligere Elever satte ham en Mindesten.

Lærernes Indtægter var den Gang meget smaa. I Hjemmet fik vi til daglig almindelig Bondekost, søbede dog ikke af Fadet. Undertiden sad vi ved Tællelys, som vi selv støbte; i Køkkenet brugtes ikke andet; ellers havde vi en lille Petroleumslampe paa Blyfod med en flad Brænder. Fader købte i Firserne paa Apoteker Nielsens Auktion en Hængelampe med en Rundbrænder; men den holdt han ikke af at faa tændt for tit, da han mente, den tærede for meget paa Olien. Vi havde 2—3 Køer; der blev leveret Furage og Tørv. Hestearbejdet udførtes af Gaardmænd efter Tilsigelse, det var efter gammel Skik. Jorden var let sandmuldet. Af den Grund søgte Fader og fik det bedre Embede i Sindal, hvor han paa Skoleloddens 8 Tdr. Ld. god Jord holdt en Hest og 4 Køer. Der kunde ikke holdes Karl, og Arbejdet ved Landbrugets Pasning tog ham megen Tid foruden Skolen. Drengene hjalp med at skære Hakkelse ved Haandkraft; han lejede dog til det egentlige Markarbejde samt Tærskning; men han passede Kreaturerne, og Pigen eller Moder malkede Køerne.

I Skolen sad vi med Træsko. I Vinterhalvaaret kunde

der blive en slem Søle paa Trægulvet, der ofte var hullet. (Fader har fortalt, at Biskop Kierkegaard ved en Visitats i et af hans første Aar snublede i saadan et Hul, hvorpaa det tilstedeværende Sogneraadsmlem fik sig en Overhaling.) Sølen brugtes undertiden i Frikvarteret som Glidebane; der blev fejtet en, senere to Gange om Ugen, derefter strøet Sand. »Udbyttet«, hvortil der foruden Kost ogsaa maatte bruges Skovl, var gerne mindst en Riskurv fuld. Det var et stort Fremskridt, da Skifteskoene først i 90erne blev indført.

Fader var en Del Aar tillige Kirkesanger, og Kirkens Rengøring paahvilede ham; denne foregik dog kun nogle faa Gange om Aaret. Fader var en dygtig og myndig Lærer, der revsede korporlig efter Tidens Skik. Det sidste lagde han senere næsten helt af. Han nærrede megen Interesse for sine Elever og havde en sjælden Evne til op igennem Aarene at kunne huske og kende dem.

Medens vi Børn var mindre, og naar Fader og Moder var til Selskab, kom Maren Post og var Barnepige. Hun havde naturligtvis sit Strikketøj med, og hun var Mester til at fortælle Eventyr, Sagn og Spøgelsehistorier, og vi glædede os meget til hendes Komme. Den Gang fik Folk ikke Indtryk-kene spredt ved Avislæsning, og mange kunde huske det, der var dem fortalt. Nu er næsten alt dette gamle glemt; men heldigtvis er det meste opsamlet af Evald Tang Kristensen, som gentagne Gange ogsaa besøgte Fader, der stod ham bi under Opsamlingen. Jeg kan huske som en Mærkelighed, idet man ikke i den Tid kunde tro paa Spøgeri, dersom man vilde gælde for at være oplyst, at Evald Tang Kristensen fuldt og fast troede paa dette og nævnedes flere efter hans Mening overbevisende Eksempler.

»Klasseaand« i Nutids Forstand kendtes ikke, og mine Forældre, i det hele vor Slægt, har aldrig lært os at misunde dem, der havde bedre Kaar end os. Dertil kan der ogsaa bidrages en hel Del fra oven. Min gamle Sognepræst, Pastor Ilsøe, sagde: »Der ligger en stor Opdragelse og Udvikling i, at eders Tjenestefolk ved, at I tænker nobelt om dem«.

a' Jens Sørensen Vanggaard, f. ²⁵/₁₂ 1875. Ejer af Vanggaard fra 1901—18, hvorefter taget Navn, nu af Vandstedlund ved Hjøring, Folketingsmand siden 1910.

Gift $9/8$ 1901 med Mathilde Mariane Nielsen, f. $27/5$ 1880, Datter af Gaardejer Jens Peter Nielsen i Sindal. (-Sindal-, S. 300).

1/ Esther Holt Sørensen Vanggaard, f. $11/8$ 1902.

2/ Peter Holt Sørensen Vanggaard, f. $20/10$ 1903. Rønshovedgaard pr. Rinkeføl.

3/ Gerda Holt Sørensen Vanggaard, f. $17/5$ 1905. Gift $27/3$ 1929 med Grosserer Gerhard Prins af København, f. $20/7$ 1902.

Jørgen Prins, f. $20/9$ 1931.

b Leonore Kirstine Sørensen, f. $3/4$ 1881, død $6/12$ 1898.

c Søren Holt Sørensen, f. $7/8$ 1883. Snedkermester i Hjøring. Gift $21/9$ 1921 med Dagmar Juliane Kristine Mortensen, f. $7/4$ 1893, Datter af Brygger Mortensen i Hjøring.

1/ Jørgen Holt Sørensen, f. $16/5$ 1923.

d/ Dagmar Sørensen, f. $22/8$ 1887. Gift $14/11$ 1915 med Proprietær Ejnar Brendstrup, f. $20/1$ 1888, Marie-dal ved Ebeltoft.

1/ Erik Brendstrup, f. $27/7$ 1916.

2/ Gert Brendstrup, f. $12/11$ 1920.

e/ Thyra Sørensen Holt, f. $10/6$ 1890. Fotograf, Amager-torv, København.

f/ Laurits Sørensen, f. $21/8$ 1892. Købmand i Hjøring. Gift $21/5$ 1916 med Ingrid Marie Nielsen, f. $14/8$ 1888, Datter af Smedemester Nielsen i Hjøring.

1/ Ruth Sørensen, f. $6/6$ 1917.

2/ Elin Sørensen, f. $22/7$ 1920.

3/ Kjeld Sørensen, f. $6/7$ 1924.

b. Boline Thomine Sørensen (Holt), f. $6/7$ 1857. Gift $23/11$ 1880 med Lærer Frederik Carl Christian Galatius, f. i Haderslev $11/9$ 1855, død i Helsingør $26/5$ 1920.

Boline var opkaldt efter sin Bedstemoder paa mødrene Side. Da hun blev født, blev Moder syg af Barselseber; hendes Søster fra Skallerup, der kom for at se til hende, tog da den lille Pige med hjem, og der blev hun, til hun var 2

Aar. Moder laa til Sengs $\frac{1}{2}$ Aar, og efter den Tid havde hun daarlige Ben og døjede med at gaa. Hendes Helbred havde faaet et Knæk, hun aldrig forvandt, særlig da der ogsaa Aaret efter kom en Fødsel.

Boline lignede Bedstemoder paa Faders Side med finere Ansigt, let buet Næse, lidt fremstaaende Hage, og hun blev vel den kønneste af Flokken. Da Boline blev leveret tilbage til sit Hjem, var hun fremmed for sine Forældre og vilde ikke

F. Galatius og Hustru, 1915.

rigtig slutte sig til dem, og da der var et Barn, der var mindre, kom Moder foreløbig ikke til at synes saa godt om hende som om de andre; men hun var rask og dygtig til sit Arbejde. Hun lignede Fader af Temperament, noget let til Vrede, men det svandt snart, og hun var lige god igen, havde let ved at vinde Venner, var god til at synge og havde et frisk og livsglad Væsen. Som Skik var, da Landbruget skiftede fra Kornsalg til Mælkeribrug, kom hun ogsaa ud at lære, nemlig til Brødrene Hasselbalck paa Aastrup, der havde mange Elever (Lære piger). Læretiden var et Aar, og de skiftede hver Uge fra Mejeri til Husholdning og omvendt. Senere blev hun Husbestyrerinde paa Teklaborg, der tilhørte Nyholm, Baggesvogn. 24 Aar gammel blev hun gift med Lærer Galatius.

— — Hun var en udmærket Moder og Kvinde i sit Hjem

og havde et lyst Sind, trods smaa Kaar, særlig i København. Hun blev Moder til 11 Børn. Der var ikke Raad til at holde Pige; men hvor mange, der end kom hjem en Søndag, var de trods Slid og Ulejlighed altid saare velkomne. Hun maa have haft noget af Slægtens Urkraft.

Galatius var født i Haderslev som Søn af Skomagermester C. Galatius, dersteds. Denne var født i København, og hans Fader var kommen fra Riga. Skomagerm. Galatius var gift med en sønderjysk Kvinde, Margrethe Ilved (en Søster til hende var til sin Død Selskabsdame hos den ligeledes ugifte Malerinde, Frøken v. Krogh i Haderslev). Han var en god dansk Mand og anset Borger, en Tid Formand for Haderslev Haandværkerforening.

Som Tilfældet var med næsten hele det daværende danske Slægtled, udvandrede Galatius til Danmark, inden han skulde i prøjsisk Militærtjeneste. Nogle faa Gange sneg han sig hjem paa Besøg; men en Gang var det nær gaaet galt, idet han og en ligestillet Kammerat, Skuespiller Nielsen, i Nærheden af Grænsen paa Tilbagevejen fra Haderslev blev indhentet af en Gendarm. De tog imidlertid, for at redde sig, til Modværge, pryglede Gendarmen og smed hans Sabel ind i en Kornmark. Efter dette var det for farligt at søge hjem, og da Galatius alligevel overværede sin Faders Begravelse, maatte han flygte over Kirkegaardsmuren.

Efter Udvandringen til Danmark tog Galatius Lærereksamen i Jelling og blev Højskolelærer i Skelund, syd for Aalborg. Derfra kom han paa Besøg i Skallerup hos Jens Laurids Thirup, der var Elev paa Skelund, og der traf han ved et Bal Boline. Efter Giftermaalet blev han Lærer i Uggerby til 1886, derefter ved Slomans Realskole i København og ved Aksel Mikkelsens Sløjdkursus, af hvis Sløjd han var Medskaber, og sidst fra 1903 i Nejlinge og Helsing Skoler i Nordsjælland.

Galatius var et højt begavet Menneske med et livligt og stærkt Temperament og mange Interesser, meget interessant at være sammen med, hjælpsom og flink. Han var tillige Jæger og Fisker, Dirigent i Sangforening, og medens han var i Uggerby Leder af Skytteforeningen og sammen med Højskoleforstander Terkelsen Fører for >Skyttebataillo-

nerne ved det store Stævne i Hjøring under Riffelprovisoriet, hvor Berg talte. Ved denne Lejlighed ledede han tillige en Gymnastikopvisning, en af Egnens første. Størst Lykke gjorde Øster Brønderslev Kredsens Præstationer i Stokkeslag. »Naar kraftige Arme svang Stokkene, saa det peb i Luften, lød der mægtigt Bifald«, og »Vendsyssel Tidende« indeholdt en Bemærkning om, at enkelte dvælede i Tanken paa »visse frihedsfjendske Rygstykker, der kunde trænge til at faa Fortidens Støv udbanket«. (Ths. Larsen: En Gennembrudstid 445, 452, 453.)

Flittig var Galatius tillige, og det kunde nok gøres nødig gennem adskillige Aars trange Kaar med den stærkt voksende Børneflok. Med Embedet i Nejlinge, hvortil der var 9 Tdr. Ld. Jord, som han i nogle Aar maatte drive uden egentlig at være Landmand, var der tillige forbunden Stillingen som Organist ved Helsing Kirke, hvorfor Lønnen var 50 Kr. aarlig. Galatius paatog sig tillige i nogle Aar at være Organist ved Valby Annekskirke, hvorfor han fik 35 Kr. aarlig, og var derved optaget saavel Søndag Formiddag som Eftermiddag og havde meget lange Veje at gaa. Børnene fulgte med som Bælgetrædere og fik 14 Kr.

Ikke faa af Datidens Lærere tog ud over Skolen paa forskelligt Omraade et Arbejde op som Folkevækkere, og naar en Interesse, en Sag greb Galatius, var han Fyr og Flamme, givende den hele sin Kraft. Eksempler er nævnt; der kunde tilføjes: Leder ved Folkefester og Skolemøder etc.; ogsaa i Politik tog han Del som Taler og Skribent.

Hans Udvikling afspejler noget af en Tid. Som Sønderjyde havde Landet dernede fra først af hans væsentligste Interesse; han var da ivrig Forsvarsven og Højremand. Ved Provisoriet i 1885 blev han Venstremand, blev senere radikal Venstremand, hvortil vistnok i ikke ringe Grad bidrog I. C. Christensens Lærerlønningslov. Sin sønderjydske Interesse fik han efterhaanden noget paa Afstand og blev skeptisk overfor Udviklingen dernede. Det hængte maaske ogsaa for en Del sammen med hans daværende politiske Instilling, men ved Genforeningen, da han var i Haderslev for at stemme, skete der et stort Omslag. Med sine fremragende organisatoriske Evner arrangerede han i Helsing, hvor han de sidste

Aar var Lærer, en storslaet Genforeningsfest; bl. a. skulde de 300 Skolebørn gaa i Procession hver med sit Dannebrogssflag. Døden tog ham kort forinden; men Festen blev, ogsaa for at hædre hans Minde, gennemført ganske efter hans Program.

- a/ Gudrun Margrethe Galatius, f. $^{25}_{7}$ 1881. Kommunalærerinde i København. Gift $^{4}_{7}$ 1909 med Viceskoleinspektør Thorvald Olaf Jensen, f. $^{12}_{7}$ 1883.
- 1/ Tove Galatius Jensen, f. $^{13}_{12}$ 1912. Stud.mag.
  - 2/ Erik Galatius Jensen, f. $^{31}_{5}$ 1916.
  - 3/ Erling Galatius Jensen, f. $^{2}_{3}$ 1918.
  - 4/ Frode Galatius Jensen, f. $^{1}_{2}$ 1922.
- b/ Sigrid Galatius, f. $^{2}_{9}$ 1882. Kommunalærerinde i København. Gift 1908 med Lærer Lindor Wind. Død.
- 1/ Helge Wind, f. $^{10}_{12}$ 1908.
  - 2/ Solvejg Wind, f. $^{14}_{4}$ 1912.
  - 3/ Anna Marie Wind, f. $^{7}_{7}$ 1913.
- c/ Helga Mette Galatius, f. $^{2}_{4}$ 1884. Gift 1911 med Redaktør Bjørn Sevaldsen, død 1913.
- 1/ Helga Bjørn Sevaldsen, f. $^{20}_{11}$ 1911.
- d/ Astrid Kirstine Galatius, f. $^{28}_{5}$ 1886. Kommunalærerinde i København.
- e/ Gunnar Carl Christian Galatius, f. $^{10}_{12}$ 1888. Lærer i Helsingør. Gift $^{19}_{5}$ 1918 med Dagmar Marie Nielsen, f. $^{7}_{10}$ 1887 i Skaarup paa Fyn. Datter af Stationsforstander Nielsen, Skaarup.
- 1/ Mogens Carl Christian Galatius, f. $^{12}_{10}$ 1919.
  - 2/ Bent Niels Galatius, f. $^{15}_{7}$ 1922.
- f/ Frode Laurids Galatius, f. $^{1}_{11}$ 1890. Arkitekt i København. Gift $^{21}_{12}$ 1925 med Inger Reiermann Taarnby, f. $^{20}_{11}$ 1893, Datter af Fabrikant N. J. Taarnby i København.
- 1/ Grete Galatius, f. $^{27}_{4}$ 1928.
  - 2/ Lone Galatius, f. $^{11}_{8}$ 1931.
- g/ Vifil Galatius, f. $^{27}_{10}$ 1893. Maskinmester i Odense. Gift med Ingeborg Winther.

- h' Arne Galatius, f. $26\frac{1}{10}$ 1894. Købmand i Stege. Gift $5\frac{1}{8}$ 1922 med Helga Marie Fick, f. $25\frac{1}{6}$ 1901.
 1/ Arne Ludvig Galatius, f. $11\frac{1}{2}$ 1925.
 2/ Lene Galatius, f. $5\frac{1}{11}$ 1930.
- i' Ragnhild Galatius, f. $9\frac{1}{3}$ 1896. Sygeplejerske i København.
- j' Øjvind Galatius, f. $10\frac{1}{8}$ 1897. Styrmand i Stege. Gift $21\frac{1}{3}$ 1928 med Elisabeth Klara Johanna Müller, f. $12\frac{1}{4}$ 1903 i Wien.
 1' Gurli Galatius, f. $7\frac{1}{8}$ 1932.
- k' Ingrid Galatius, f. $5\frac{1}{6}$ 1899, død $14\frac{1}{3}$ 1931. Gift $25\frac{1}{9}$ 1925 med Gaardejer Thøger Friedrichsen.
 1' Lise Friedrichsen, f. $19\frac{1}{9}$ 1926.

Peder Holt, 1927 og Hustru, 1886.

- c. Peder Jensen Sørensen (Holt), f. $17\frac{1}{9}$ 1858.
 Gift $12\frac{1}{8}$ 1886 med Nikoline Nielsen, f. $27\frac{1}{8}$ 1860.

Peder var den første Dreng, naar undtages det første Barn, der blev hjemmedøbt med samme Navn og døde 3 Uger efter Fødselen. Han havde en høj Stjerne hos Fader, som han ogsaa mest var sammen med, da Moder paa den Tid var meget sygelig, og han fik meget Lov til at raade sig selv. Som den gamle Kriger, Fader var, holdt han af, naar der kom fremmede Børn, at Peder skulde rykkes med Dren-

gene; det endte da ofte med, at de kom op at slaas, og Fader glædede sig over den tapre Søn. Peder vilde da ogsaa slaas i Skolen, og var han vred, vilde han slaas. Jeg var 6 Aar yngre, og det kneb med at staa under ham.

Peder var af det ydre en smuk Personlighed og lignede som Boline sin Bedstemoder paa fædrene Side. Fader holdt ham to Gange paa Brønderslev Højskole, hvor han lærte at skrive en sjælden fin Haandskrift; i Tjenesten blev han Underkorperal, hvad baade Fader og Moder var stolte af, men han lærte ogsaa at ville herske, og han havde et tungt Temperament; gik der ham noget imod, nedlagde han Arbejdet og satte sig til at læse, ogsaa engelsk, hvad der senere kom ham til gode; ogsaa havde han Interesse for Planter og havde Lærebøger i Botanik. Men hans Tankegang var langsom, han skulde have en halv Dag til at skrive et Kærestebrev, og han havde altid en Kæreste. Først var han forlovet med Theodora Thirup, en Søster til Gaardejer Jens Laurits Thirup i Skallerup. Hun var en smuk Pige; men Peder var skinsyg af Temperament, han blev straks mistroisk, naar andre Kavallerer viste Stjernen nogen Bevaagenhed. En af hendes Familie har senere sagt mig, at Peder paa Grund af den hævede Forlovelse, som hun tog sig meget nær, havde Aarsag i hendes tidlige Død. Den næste var Magda, en smuk og elskelig Pige, Datter af en Gaardejer i Houstrup i Taars. Fader og Moder syntes saa godt om hende, hun havde tillige et stilfældigt Væsen og var god til at synge; men paa et Bal gjorde Ovesens Søn fra Haurholm Kur til hende, og straks hævede Peder Forlovelsen.

— — Hans senere Hustru, Nikoline Nielsen, født i Jerslev, Datter af Husmand Jens Nielsen og Søster til Gaardens nuværende Ejer Peter Nielsen, tjente paa Gaarden, og med hende blev han Fader til Alma, som blev opfødt i Hjemmet i Bagterp. Inden Barnets Fødsel rejste han til Amerika, hvor han blev Farmer, sled meget i det, har været angrebet af Solstik, men har nu en stor Kvægfarm i Texas. Efter faa Aars Forløb kom Line over til ham, de blev gift og har nu flere Børn. Han skriver somme Tider til Thomas; men trods det, Børnene er voksne, har han og Hustru aldrig besøgt Danmark, hvilket var en Sorg for hans gamle Fader, der Aar

efter Aar ventede ham hjem, og ogsaa gentagne Gange skrev til ham om at købe Gaarden og bosætte sig herhjemme,

- a/ Alma Christensen Sørensen, f. $29/9$ 1883, død $1/5$ 1910.
- b/ Søren Holt Sørensen, f. $23/3$ 1889. Tjent 4 Aar i den amerikanske Marine. Farmer. Gift 1928 med Rocksy.
1/ Ivan Holt.
- c/ Edison Sørensen, f. $0/4$ 1891. Taxassessor. Gift 1928 med May Skanon.
1/ Yoyce Sørensen, 6 Aar.
2/ Armel Sørensen, 4 Aar. }
3/ May Dell Sørensen, 4 Aar. } Tvillinger.
- d/ Valdemar Sørensen, f. $13/3$ 1893. Farmer. Gift $5/12$ 1920 med Lillian Lucele Turlenton.
1/ Laura Sørensen, 9 Aar.
2/ Barnet Sørensen, 8 Aar.
3/ Ruby Sørensen, 4 Aar.
4/ Dorothy May Sørensen, 1 Aar.
- e/ Tilman Sørensen, f. $11/3$ 1895.
Død af Tuberkulose efter at have været 6 Maaneder med i Verdenskrigen i Frankrig, været 2 Gange gasforgiftet og 1 Gang næsten begravet i Jord ved en Granatsprængning. Var i Krigen Fører af Hestetransporter. Blev begravet med militær Honnør.
- f/ Freja Sørensen, f. $23/12$ 1896. Gift $17/9$ 1920 med Loyd Echols.
1/ Cornelia Echols, 10 Aar.
2/ Esther Jane Echols, 7 Aar.
- g/ Esther Sørensen, f. $19/2$ 1899. Elev af Universitetet i New York. Lærerinde i Haandgerning, Husholdning og Historie.
- h/ Mine Sørensen, f. $29/12$ 1900.

d. Thomas, død 4 Aar gammel.

Chr. Christensen, 1920 og Hustru 1914.

e. Thine Sørensen (Holt), f. ²⁸/₁₀ 1861. Gift ²⁶/₁₂ 1882 med Købmand i Hjøring Chr. Christensen, f. ¹⁵/₉ 1859, død ⁸/₃ 1934.

Hun var et klogt og morsomt Barn, Fader kaldte hende Krøløje, da hun havde buede Øjenbryn. Hun havde et stort Nemme til at lære og sad øverst paa Skolebænken. Det samme var Tilfældet paa Drengenes Side med hendes tilkommende Mand Chr. Christensen. Hun kom paa Skelund Højskole, hvor hendes Svoger Galatius paa den Tid var Lærer. Hun tilegnede sig mange gode Kundskaber og fik Veninder, hvis Venskab fulgte hende op i Aarene; ønskede at læse videre til speciel Uddannelse; men de gamle havde ikke Sans derfor. 21 Aar gammel blev hun gift med Købmand Christensen. Læselysten har fulgt hende; hun har naaet at tilegne sig et betydeligt Fond af Kundskaber, særlig i Sprog, hvilket er kommet hende til gode paa flere Udenlandsrejser, hun og hendes Mand foretog i de senere Aar.

— — Tante fortæller følgende Erindringer fra sit Hjem i Halvfjerdserne: Det var det Sted i Bagterp, hvor der kom flest fremmede, og mine Forældre var meget gæstfrie. En Gang, da Pastor Tønnesen var kørt ned til Golde for at besøge dem, og Sognefogden ikke var hjemme og Besøget derfor blev kortvarigt, sagde Maren Golde: Kør ned til Søren Holts, de er vant til at have fremmede. Da mine ældre Søstre blev forlovede og gift med to dygtige Lærere, kom der

Sang og Spil til Huse. Min ældste Broder lærte at spille hos Musikdirektøren i Hjøring, og Svogrene laante ham Noder til Sangene. Naar han spillede, maatte jeg synge med, det lettede ham med at lære Melodierne, og da vi begge havde været paa Højskole kunde vi mange gode Sange i Forvejen. Naar der var fremmede om Sommeraftenen, sang vi i Haven, og Naboerne har fortalt mig, at de lyttede med og syntes godt derom. Galatius lærte os Ordsprogsleg, og det morede Folk, som kom i Besøg. Vi fik efterhaanden en Del Øvelse deri og lavede dem til smaa Komedier.

Under Tiden kom der nogle af dem, der gik omkring og spillede og sang; det kunde hænde, de manglede lidt paa Forstanden. Disse Besøg var fornøjelige. De blev al Tid be- værtede, som Skik var den Gang, men de fik ikke Penge. Saa længe Moder levede, sang vi al Tid Salmer Jule- og Nytaarsaften, og Fader og Moder gik til Alters to Gange om Aaret. Naar vi Børn blev døbt, var Moders Stedfader gerne en af Fadderne, han gav os da en Sparekassebog paa 25 Rigsdaler, hvilket gode Beløb stod til vi blev voksne og da kom os til Nytte.

Tantes Bryllup husker jeg som en Begivenhed. Der var om Natten faldet megen Sne, og med mine smaa Ben (jeg var 9 Aar gl.) traadte jeg for hvert Skridt i Sne omtrent til Skrævet, da jeg fulgtes med min Moder op til Gaarden og var ved Ankomsten temmelig udaset. De allerfleste Ejen- domme havde Flag ude, hvilket var noget usædvanligt, da næppe andre end Skolen havde Flagstang; men man var be- gyndt ved særlige Lejligheder at laane eller leje Flag fra Raadhuset i Hjøring.

Alle Bryllupsgæsterne, Familie, Naboer og Venner, kom i Slæde, der var ca. 60 Gæster. To Musikanter, Violin og Klarinet, spillede uden for Trappen, da Bryllupstoget drog til Kirke, og ligeledes da det kom fra Kirke. Som noget nyt kan anføres, at Købmand Laurids Schibsbye, Christensens tidligere Principal, kørte Brudeparret i lukket Vogn, hvilket dog paa Grund af Snelæget voldte betydelig Vanskelighed; man maatte køre om ad Aalborgvejen.

Kommet ind i Huset blev Gæsterne af en Skaffer trak- teret med Vin og Smaakager. Bryllupsmiddagen bestod af Oksekødsuppe og do. Kød (Oksebryst med Peberrodssauce),

Gaasesteg og Rombudding, til Maden fik man Vin. Degnen skar al Tid for. Taler var ikke kommen paa Mode. Der blev da danset hele Natten. Hen paa Tiden blev en stor Bolle Punch baaret frem og sat paa et Bord midt i Storstuen. Mændene fik da Punch, medens Kvinderne samtidig drak Kaffe. Henad Morgenstunden fik man Frokost (varm Ret med koldt Bord), og henad Middag drog Brudeparret til sit nye Hjem.

Den tidligere Skik, at Gæsterne gav Levnedsmidler (•Foen•) til de store Gilder var ophørt i de gode Tider i 60erne og 70erne, nu gav man Gaver, Sølvtoj, Duge etc. Der ofredes i Kirken til Præst og Degn, og man gav Penge til Spillemand og Kogekone, til den sidste en Krone af hvert Gaardmandspar.

Brudgommen var i sort Klædesfrakke og bar •høj Hat•. Bruden var i sort Silkekjole med Slæb og bar Slør og Myrtekrans. De to ældste Døtres Bryllup havde været mere jævne og kun omfattet nærmeste Familie; men dette var jo den sidste Datters Bryllup.

Chr. Christensen var Købmand i Hjøring i over 50 Aar og var en meget virksom Mand, der har haft en stor Kundekreds, til hvilken han overvejende stod i et personligt Venskabsforhold og var en god og hjælpsom Mand for. Landbruget, som havde hans store Interesse, drev han i mange Aar sammen med sin Købmandshandel, og han havde tillige Jernhandel. De to Virksomheder afhændede han dog senere. Christensen var i mange Aar Medlem af Byraadet, af Handelsstandsforeningens Bestyrelse, var Formand for den lokale Voldgift ang. Handel med Husdyr og Medlem af Handels- og Landbrugsbankens Repræsentantskab. Var ogsaa i en Del Aar Formand for Hjøring liberale Forening. Oplevede under megen Opmærksomhed at holde 50 Aars Jubilæum som Købmand samt Guldbryllup.

Ægteskabet var barnløst.

Thomas Holt og Hustru, 1909.

f. **Thomas Christian Sørensen Holt**, f. ¹⁰/₁₀, 1863.
 Gift ²⁰/₅, 1887 med **Maren Jørgensen**, f. ²⁴/₅, 1850,
 d. ³⁰/₄, 1928.

Jeg var den 7. i Rækken. Jeg var i det Ydre ikke falden saa heldigt ud, som de forrige. Jeg maa slægte paa noget tilbage i Familien. Af samme Grund maatte jeg indtage en ringere Plads i Rækken, og engang de havde Familiebesøg hjemme, og der var et Barn i den Familie, som besøgte os, der heller ikke var af de særlig kønne, hørte jeg nogen sige, at vi maatte hellere ikke være født; men jeg har et let og meget bevægeligt Sind. Boline havde det, i alt Fald som yngre, ligesaa, og det var en Arv efter Fader, som til Tider kunde se saa overmaade lyst paa Tilværelsen, og maaske ogsaa var rigelig til den anden Side, naar der kom noget i Vejen; men det bortvejredes hurtigt, og Solen brød atter frem i hans Sind.

Efter hvad den gamle Baltzerkone, som var til Stede ved min Fødsel, og Inger Dam, som tjente i mit Hjem, har fortalt, havde Moder travlt med at lave Ost og stod og fiskede Ostemassen op, da hun følte sig syg, og der gik Bud efter Maren Kirstine, Blejpeders Kone, som var Fødselshjælperke i Bagterp. Det var dengang ikke almindeligt at have Jordemoder. Da de kom kørende med hende, bissede vore Køer saa forfærdeligt og løb om i Mark og Gaard; maaske det ogsaa

kan hænge sammen med, at jeg er født paa en herlig varm Sommerdag, at det til Tider kan blive saa festligt i mit Sind.

I min Opvækst var jeg frygtsom af Natur og sky overfor fremmede. Jeg indlod mig ikke i Samtale med nogen, saa skulde jeg da møde en meget venlig Tiltale. Jeg skjulte mig, naar Grisen skulde slagtes, da jeg ikke kunde taale at høre dens Skrig, og da jeg var begyndt at gaa i Skole og nysgerrig som andre Børn gerne vilde se Arbejdstoget ved Anlægget af Statsbanen, løb jeg af Skræk, naar det fløjtede. Som voksen rejste jeg til Frederikshavn, hvor de dengang udvidede Havnen, og tænkte paa at søge Arbejde; men da jeg hørte en Arbejder bande og føre et raat Sprog overfor en anden, blev jeg saa rystet, at jeg rejste hjem igen. Den raa Opførsel har altid stødt dens Udøvere fra mig. I min Opvækst følte jeg mig noget tilovers; 1 $\frac{1}{2}$ Aar efter min Fødsel kom der en anden Broder, der overskyggede mig; da han var et kønt og elskeligt Barn og tilmed den sidste i Flokken, blev han jo let Faders og Moders Yndling. Var der Uoverensstemmelse mellem os to Brødre, gik det som oftest til sidst ud over mig. Det hændte engang, at jeg flygtede, kom hjem om Natten, forskræmt og mørkeræd og søgte min Seng. Min Moder stod da op og gav mig en Omgang. Den, der elsker sin Søn, tugter ham tidlig, og det maa vel have været i en god Mening.

Boline og jeg sluttede os meget sammen. Endskønt hun var 7 Aar ældre, var hun dog den af mine Søkende, jeg holdt mest af som Barn. Da jeg blev saa stor, at jeg kunde gøre Nytte, ændrede det hele sig meget. Jeg var pligt-opfyldende og flittig af Natur, havde en stor Kærlighed til Dyr, særlig de smaa Kalve, Lam, Føl og Grise; var god til at pleje dem, der var svagelige, og hjalp dem til Patten og glædede mig, naar jeg kunde faa dem til at trives. Der begyndte at falde Ros af til mig, og jeg blev vel omtalt, naar der kom fremmede. Siden jeg blev Hyrde, og især naar Køerne gik løse om Efteraaret, fik jeg god Omtale af Naboerne for min Flid og Paapasselighed; de var venlige overfor mig og roste mig til mine Forældre. Solen skinnede nu mere over min Tilværelse.

I Skolen var jeg god nok til at læse og skrive, det kunde ogsaa gaa med at regne; men til at lære udenad var jeg tungnem. Vi havde to Blade i Lærebogen med Skriftsteder og

Anmærkninger og saa en Salme foruden Bibelhistorie, som vi skulde kunne fortælle. Det var det daglige foruden Geografi og Danmarkshistorie, som vi ikke havde hver Dag. Naar jeg havde læst det et Par Gange igennem, kunde jeg fortælle det, jeg havde læst; men jeg døjede med at gengive Lærebogen ordret. Salmen gik det bedre med, fordi Rytmen deri havde noget tiltalende for mig. Moder hørte os altid paa Lektien, før vi gik i Skole. Kunde jeg den ikke om Aftenen, kom jeg tidlig op at læse om Morgenens, og det traf nok, jeg græd over den, naar det ikke vilde hænge ved. Det traf dog enkelte Gange, naar jeg kom i Skole, at jeg ikke kunde Lektien godt. Jeg husker en saadan Gang. Den sidste Time om Dagen havde vi Religion og blev da hørt i Lærebogen. Des nærmere vi kom den Tid, des mere sank Modet i mig; men da hændte det, ligesom Timen var begyndt, at Fader kom kørende for at levere noget Foder til Læreren, noget der var paalignet hver Gaard og var en Del af Læreren Løn. Læreren var min Svoger S. J. Sørensen. Fader havde haft en Pakke med, indeholdende en fed And til Maren, og den havde han tabt. Jeg blev da kaldt ud af Skolen og skulde gaa tilbage ad Vejen for at finde den og mødte da Kristian Ditz, der havde fundet Pakken. Da jeg kom tilbage, var Timen forbi; men hvor var jeg taknemlig mod Vorherre, der havde frelst mig.

Læreren havde ca. 100 Børn i Skolen, delt i 2 Klasser. Det var nødvendigt, der blev holdt nogen Justits for at bevare Ordenen, og var der nogen, der ikke kunde Lektien, kunde der vanke et Par gode Ørefigener. Det var ikke den Gang som nu, at naar en Knægt har opført sig næsvist og uordentligt og faaet en Irettesættelse, kan Læreren risikere at blive ringet op og skældt ud paa det groveste. Tiden forandrer sig, ikke altid til det bedre.

Jeg gik til Præst hos Pastor Tønnesen, det var en Mand, som var alsidig, og som havde en Mængde Interesser. Han var hyggelig at komme op til. Jeg kunde forøvrigt paa den Tid mine Bøger. Pastor Tønnesen vilde lære Børnene bibelske Sange; men det var der ingen andre end mig, der havde Interesse for. Han var flink til at tage ud og besøge Folk i Sognene, hvor han blev vel modtaget; tillige var han en god Selskabsmand.

-- — Han var en dygtig og forstaaende Visitator i Skolen, kunde være noget hidsig, hvilket bl. a. gav sig Udslag i at engang, hans Æbler var bleven stjaalne, savede han Frugt-træerne om. Lærer Sørensen havde ogsaa dengang et noget fyrigt Temperament og stødte et Par Gange sammen med Præsten. Det afløstes dog af Venskab. Tønnesen havde megen historisk Interesse. Han bankede Kalk af i Sct. Hans Kirke og fandt en Række skønne Kalkmalerier, som Kirke-værge Søren Murer fra Gjuvrup hurtig fik kalket over. Tønnesen var ude af sig selv af Sorg og Harm, men fik dog reddet et af de danske Kalkmaleriers ypperste Billeder: Den hellige Kristoffer bærer Kristusbarnet over Floden. Tønnesen døde som Sognepræst i Saltum. -- —

Fader havde, mens han var i Krigen, været indkvarteret hos en Hjulmand paa Als. Han var der i 1² Aar og omtalte Familien med megen Sympati. I sin Fritid hjalp han til paa Værkstedet; de havde fine Gravensteneræbler paa Loftet og var ikke karrige til at give ham af dem. Da han som gift Mand handlede hos Købmand Laurids Schibsbye, hændte det, denne kom paa Landet paa Besøg hos Kunder. Han havde da undertiden med sig en af sine Venner og Nabo, Karet-mager Hoversen, (hvis Fader var Nordmand; der var dengang og fra Tiden før adskillige norske Slægter i Vendsyssel). Fader fik da den Tanke, at jeg skulde lære at være Karet-mager, og jeg kom saa i Lære hos Hoversen.

Mester var en lille tyk, godlidende Mand; men der var en Ting, der hævede ham svært i Folks Anseelse, han var nemlig Svoger til Rottbøll, Børglumkloster, og naar Rottbøll kom til Hjøring, spiste Hoversen sammen med ham paa Hotel »Skandinavien«, efter at han først havde været til Kaffe hos Hoversen. Hoversen følte sig noget som en fin Mand; som Svend havde han rejst i Tyskland, og han talte Tysk med Sadelmager Hertel og Maler Wulff, som begge var Tyskere -- — mulig Holstenere -- —, naar de kom og besøgte ham. Fru Hoversen hed Antoinette, var i Slægt med den rige Købmand Høyrup og havde, mens hun var Pige, tjent mange Aar i København, tilsidst som Husholderske hos en af Steen Blichers Sønner, der var Købmand. Hun var en virkelig fin Kone, smuk af sin Alder, de var begge over 60; hun var høj og førte sig med Værdighed, talte Sproget smukt, havde

en god Forstand og var intelligent, tilmed var hun venlig. De havde jo begge været meget ude blandt fremmede.

Haandværket gav vist ikke meget af sig (— den meget daarlige Tid i Firserne —). Det var mest Reparationsarbejde, men Fruen, der selv altid bar en fin, hvid Kniplingskappe paa Haaret, havde nogen Fortjeneste med at vaske og sætte Kniplingskapperne op for Byens Fruer, lige fra Amtmandinden og nedefter.

Til at begynde med, jeg kom der, var jeg noget genert og fremmed; men eftersom jeg fik Tag paa Arbejdet, blev Mester venlig overfor mig. Vi var jo den Gang paa Kost. Det var sjældent, jeg om Aftenen kom ind til Familien; men det hændte, at de sagde til mig om at komme ind. Fruen sørgede for, at jeg fik noget at læse. Datteren, der var i København som Selskabsdame hos Rottbølls, havde mange Bøger derhjemme. Jeg læste H. C. Andersens Eventyr, Inge-manns Romaner og Bjørnsons Fortællinger med videre. Jeg havde den Gang et saa følsomt Sind, at jeg stærkt bevægedes over Handlingerne i Bøgerne. Undertiden førte Fruen ogsaa Samtaler med mig, hun fortalte da om de forskellige Pladser og Steder, hun havde været, og om sine Rejser med Dili-gencen, Postvognen, fra København til Hjøring. Hun lærte mig at tale paa en pæn, høflig Maade, naar jeg maatte gaa Ærinde i Byen, og søgte i det hele at belære mig om en pæn Opførsel.

Jeg havde altsaa paa mere end en Maade Udbytte af denne Læretid, og det er Grunden til, at jeg har omtalt den saa udførlig. Den gamle Skyhed i min Natur bevirkede, at jeg ikke rigtig havde Kammerater mellem de andre Lære-drengene. Med Naboerne til Hoversens kom jeg efterhaanden noget i Berøring. Der var de tre gamle Frøkener Borgen, for hvem jeg undertiden savede Brænde for Betaling. De var meget venlige og trakterede med Solbærrøm; endvidere den gamle Haandværker, Naalemager Holst, der var meget interessant. Han havde i sine unge Dage rejst i Tyskland, Østrig og Ungarn, hvorom han kunde fortælle; særlig vilde jeg gerne have ham til at fortælle om katolske Hjem i Ud-landet, hvor han havde arbejdet. Han var af dem, der saa det gode hos Folk, en stille, beskedne Mand med et vemodigt

Tonefald i sin Røst. Naalemager Holst begyndte Dagen Kl. 4 om Morgenen og endte den Kl. 11 om Aftenen. Han lavede de fleste Knappenaale, Købmændene den Gang solgte i Hjøring, og forfærdigede endvidere forskellige Staaltraadsarbejder som Muse- og Rottefælder og Fuglebure. Han havde en fin Kone og et smukt Hjem. I Pension havde de en Kandidat, der var Lærer paa Realskolen, saa Fruen havde Anledning til at lave fin Mad. Siden gamle Holst kom ned at bo paa Haandværkerstiftelsen besøgte han mig undertiden paa sine Spadsereture, og han havde dog ikke andet Kendskab til mig, end at jeg havde været Læredreng i Hjøring; men vi maa gensidig have syntes om hinanden, og jeg glædede mig ved hans Besøg.

Naar jeg kom til mit Hjem paa Besøg, var Moder altid meget god imod mig, og hun sørgede for mig paa alle Maader. Jeg mærkede ikke længer, hun gjorde nogen Forskel. Paa den Tid var Søster Boline bleven forlovet med Lærer Galatius; han havde Embede i Uggerby og var gerne i vort Hjem i Bagterp hver Søndag, og saa festligt som han kunde gøre det derhjemme. Han var en god Musiker og Sanger, og vi Søskende kunde alle synge. Som forhenværende Højskolelærer havde Galatius en stor Evne til at belære og underholde os Søskende, og vi kom derved under en god Udvikling i dette som i meget andet. Jeg kan huske, der blev sunget Sange som »Lyttende Svende i Skolesale« og »Dansk er mit Sind og dansk min Tale; thi Danmark er mit Fødeland«. Til disse havde han selv komponeret smukke Melodier, og han kunde skrive Noder med stor Hurtighed. Da Peder rejste til Amerika, kom jeg hjem at være, og da først rigtig levede jeg sammen med mine Forældre og kom til at forstaa og holde af dem.

— — Thomas Holt købte Mølleejendommen i Bagterp. Den gamle, lille Mølle blev flyttet til Taars, og Thomas Holt byggede en ny og stærk Mølle. I Tidens Løb er det gaaet tilbage med Mølleriet; men Thomas Holt har ved Sigtning og Grynmalning samlet en vid Kundekreds. Flittig har han altid været, og sit lille Landbrug har han drevet som et Mønsterbrug. Sin Kærlighed til Træer og Blomster har han vist ved at plante i sin Mark og ved at have mange sjældne Planter i sin Have; han kender næsten alle Planter paa sin

Egn og ser let, naar han kommer til en fremmed Egn, en Plante, som ikke findes derhjemme. Læsning er han stadig fulgt med i, og ved sit glade og lyse Sind har han spredt Glæde til andre, til sin Familie og sine Bysbørn.

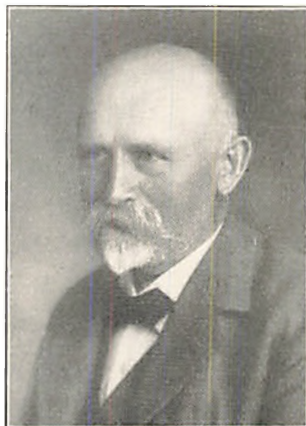
En god Hjælp har han haft i sin Hustru, hans Kusine fra Hov. Hun var noget ældre end han, 37 Aar, da de blev gift, og medbragte fra sit første Ægteskab en Pige og en Dreng. Hun lignede i meget sin Moder. Ved Dygtighed og streng økonomisk Sans hjalp hun til at holde det lille Hjem oppe, saa det gik fremad for dem. — —

Da hun efter sin første Mands Død var bleven Enke, rejste hun med sine 2 Børn til Hjemmet i Hov. Her sad hun Enke i 12 Aar. I den Tid syede hun for Folk og kogte ved Forsamlinger (Bryllup og Begravelser), som de kaldte det i gamle Dage. Hun havde lært godt i Hals Præstegaard, hvor hun havde været Kokkepige i 4 Aar, og hvor hun ogsaa havde lært Belevenhed i Tale og Væsen. Foruden Børnene medbragte Maren Indboet af første Ægteskab samt 400 Kr., der blev brugt til Køb af Møllesten. Da vi var nede i Hov til Svigermoders Begravelse, og Sofies Datter og hendes Mand gerne vilde have Ejendommen, udtalte den vordende Ejer til mig, at der næppe var Grund til at gøre Ejendommen for dyr, da den gamle Maren jo ikke havde haft noget videre med fra Bagterp. Jeg overlod Sagen til Maren at ordne sammen med sine Søskende. Jeg husker ikke Købesummen. Maren gjorde Krav paa Pengene, hun havde jo overladt mig de medbragte Midler til Køb af Møllesten. Jeg billigede dette saa vel som hendes senere Overtagelse af nogle hundrede Kroner efter sin Faders Broder. Maren disponerede over disse Penge til egen Bekvemmelighed, og hvad hun ellers kunde ønske i Huset. Da Maren døde, overlod jeg hendes Datter af første Ægteskab, Rasmine Thagaard, Sparekassebogen. Jeg spurgte Rasmine, hvor stort Beløbet var; jeg fik intet Svar, og jeg spurgte ikke igen.

— — Efter at Rasmine havde mistet sin Mand, tog Thomas Holt hende og hendes Børn til sig i Hjemmet, hvor de siden har været og Rasmine styret Hus. Børnene er nu voksne, Sønnerne ude, Datteren Emma er fornylig bleven gift med Oluf Svendsen og de overtager Møllen. Rasmine er nu delvis lammet (Invalid).

a/ Jørgen Holt, f. $\frac{9}{4}$ 1889, Ejer af »Odbjerg« i Bagterp. Ugift.

b/ Søren Holt, f. $\frac{28}{11}$ 1892, d. $\frac{12}{4}$ 1911.

Jens Sørensen Holt, 1922, og Hustru, 1928.

f. Jens Sørensen Holt, f. $\frac{8}{3}$ 1865, d. $\frac{30}{1}$ 1928, gift $\frac{21}{5}$ 1901 med Laura Petersen, f. $\frac{19}{8}$ 1878, Datter af Træhandler Rasmus Petersen og Hustru Anna Kjærgaard af Horsens.

Jens, den ottende og yngste, var født den $\frac{8}{3}$ 1865. Det var den Dag en forrygende Snestorm, og Maren Kirstine, den samme Fødselshjælper, der var til Stede ved min Fødsel, paastod, at hun var bleven kørt vesten ind i Gaarden i Stedet for østen ind. Hun var altsaa vildt i Uvejret, det blev der ofte talt om siden.

Jens var et smukt og godt Barn, og som den yngste blev han afholdt og elsket under hele sin Opvækst. Først da han kom i Handelslære, begyndte Prøvelsernes Tid for ham. Han var den første Handelslærling, Købmand Jens Nielsen, Børsen, havde; der maatte han klistre Poser og pille Rosiner, mellem han ekspederede Kunderne. Hans Hænder var om Vinteren saarede og ophovnede af Frost, da de ikke den Gang brugte at have Varme i Butikken.

Med Undtagelse af Helligdagsloven, der skærmede Kirketiden, var der den Gang ingen lovbealet Lukketid. Om Søndagen var Butiken aaben til Kl. 10 Form., og om Efter-

middagen efter Kl. 4. Efter den Tid var der ofte et væsentligt Brændevinssalg til forskellige kendte originale Personer, der ikke foragtede den vaade Vare. Om Søgnedage stod man i Butikken fra tidlig Morgen til sildig Aften. Lørdagen til Kl. 11. Men Jens blev dygtig, og ærlig var han ligesom vi andre.

Sin første Plads som Kommis havde han hos Købmand Høyrup paa Torvet; der var han, til han blev Soldat. Efter den Tid var han en kort Tid i Silkeborg, men kom saa til Hjøring, hvor han fik Plads hos Konsul Cloos i dennes Hjøring Filial. Efter Forretningsførerens Død overtog han dennes Stilling, som han havde i mange Aar, og under hans Ledelse voksede Forretningen meget betydeligt. Den blev solgt til 'Jydsk Andel', hvorefter han selv den 1. Maj 1916 anlagde en Korn- og Foderstofforretning og Kulhandel i Brinck Seidelinsgade, som det lykkedes ham ved sine solide Egenskaber at oparbejde til en betydelig Forretning, som nu efter hans Død indehaves af hans Enke og bestyres af hans ældste Søn.

Jens blev først gift, da han var langt oppe i Trediverne. Jens udtalte til mig, kort før han døde, at den Tid, han havde været gift, var den lykkeligste i hans Liv. — Hans Hustru var ham da ogsaa en særdeles god Medhjælp, der forstod at skabe et hyggeligt Hjem. Inden han døde, fik han købt Villaen ved Siden af Forretningen, og denne Samling af Ejendommen og det smukke Hjem, de der fik, var ham til megen Glæde det sidste Aars Tid han levede. De tre Børn naede at blive voksne, før han døde, og Sønnerne kunde løfte Arven efter ham. Aage er nu Forretningsbestyrer der hjemme, medens Aksel har overtaget en større Købmandsforretning i Nykøbing paa Mors. Gudrun, der har taget Handelseksamen, er for Tiden hjemme hos sin Moder og er nu Fotografelev.

a' Aage Holt, f. $27/3$ 1902. Forretningsbestyrer i Hjøring. Gift $13/6$ 1926 med Dagny Jylling, f. $23/7$ 1903, Datter af Kusk Laur. Jylling af Hjøring.

1/ Judith Holt, f. $2/2$ 1930.

2/ Øjvind Holt, f. $13/4$ 1934.

b' Axel Holt, f. $14/2$ 1904. Købmand i Nykøbing paa Mors. Gift $12/11$ 1931 med Sigrild Søndergaard af Nykøbing Mors, f. $15/12$ 1906.

c' Gudrun Holt, f. $22/5$ 1905. Fotografelev.

KRUSTRUP SLÆGTEN.

— — Søren Holts Hustru var fra Vestergaard i Krustrup, der i lang Tid havde været i Familiens Besiddelse, først som Fæste, senere som Selveje. Gaarden, Matr. Nr. 1 af Krustrup, var paa 75 Tdr. Ld., efter Chr. V Matr., Htk. 3 Td. 4 Skp. 1 Fdk. $\frac{3}{4}$ Alb., efter ny Matr. 4 Td. Htk., er nu delt i 2 Gaarde, Matr. Nr. 1a og 1b, hvorefter den gamle Gaard er paa 49 Tdr. Ld., den nye paa 26 Tdr. Ld.

Den første Ejer, vi kender, er Thomas Jensen. Gift med Karen Mette Kristensdatter.

Thomas Jensen købte 1801 Gaarden fra Fæste til Selveje for 330 Rdl. af den bekendte vendsysselske Gaardslagter-Justitsraad Arent Hassel Rasmussen, der har solgt Fæstegodset fra en Række vendsysselske Herregaarde. Krustrup By var Strøgods, delt mellem flere Herregaarde. Thomas Jensens Gaard tilhørte Høgholt. — —

a. Maren, døbt $\frac{3}{9}$ 1779.

b. Jens Thomsen, døbt $\frac{18}{11}$ 1781.

c. Thomas Thomsen, døbt $\frac{26}{11}$ 1792.

Thomas Thomsen, f. $\frac{26}{11}$ 1792, død $\frac{9}{12}$ 1831. Gift $\frac{24}{4}$ 1819 med Bodil Andersdatter, f. $\frac{4}{5}$ 1794, død $\frac{2}{1}$ 1860.

Den ældste af Thomas Jensens Sønner fik Gaarden Klodske i Mygdal, som har været i Familiens Eje, indtil det 3. Led, Martin Klodske, for en Del Aar siden maatte sælge den. Ved samme Lejlighed gik en Del gamle Bøger og Familiepapirer tabt; de blev ganske simpelthen brændt.

— — Den yngste Søn, Thomas Thomsen, fik den $\frac{2}{4}$ 1821 af sin Fader overdraget Gaarden i Krustrup for 300 Rbd. Sølv. Paa Gaarden hvilede da ogsaa den sædvanlige daværende Bankhæftelse, der udgjorde ikke mindre end 85 Rbd., hvorefter der 1844 ses at være indbetalt en Sjettedel. — —

Thomas Thomsen blev ²⁴/₄ 1819 i Ugilt Kirke viet til Bodil Andersdatter, Linderum Mølle. Hendes Fader var Gaardejer og Møller Anders Jørgensen, f. 1744, død ⁸/₈ 1811, gift ²⁷/₈ 1772 med Ane Pedersdatter Juel, død 1784. Hun druknede i Mølledammen, da hun var ved at skylle Tøj. Man havde nok i Huset hørt et svagt Skrig, men ikke tillagt det videre Betydning, saa at man ikke fandt hende lige straks. Begivenheden lagde et Tryk paa Familien, som ikke taalte den berørt i Samtale. Senere ægtede Anders Jørgensen Maren Lauridsdatter, som var næsten 19 Aar yngre end han selv. Der var Børn af begge Ægteskaber, og Bodil Andersdatter, f. ⁴/₅ 1794, var Datter af andet Ægteskab. Af Søkende boede en Broder i Sønderskov, en Søster i Pilegaards Mølle i Jerslev, hvor Slægten bor endnu, og en Søster i Hjemmet; men Mølleejendommen kom senere paa fremmede Hænder.

Bodil Andersdatters Broder kom en Aften ridende gennem Klosterskoven til sit Hjem i Møllen. Der var da spændt en Snor tværs over Vejen, og han blev overfalden af Røvere, der tog hans Penge og skar Sølvknapperne af hans Klæder. — — Ridning var den Gang almindelig, det var en bekvem Maade paa at komme frem ad de daarlige Veje. Paa de aller fleste Gaarde havde man den Gang en Sadel, undertiden to. Den fortrinlige gamle Vendelbohest (•Hjalleruphesten•) egnede sig saavel til let Kørsel som til Ridning. — —

Linderum Mølle var Vandmølle og Selveje, og paa Grund af Mølleprivilegiet var Møllerne ofte ret velhavende. Det var jo ogsaa en gunstig økonomisk Tid omkring Aarhundredskiftet, og min Bedstemoder, Bodil Andersdatter, havde fra sin Pigetid 3 Silkekjoler, der var meget snævre, hvilket altsaa var Mode den Gang (•Direktoriedragten•). Ved Brylluppet var Thomas Thomsen 26 og Bodil Andersdatter 25 Aar gammel. Jeg har hørt, at mine Bedsteforældre døjede meget med Fattigdom, hvilket ikke var saa sært, naar man ved, hvordan alle døjede i den forfærdelige Tid efter Napoleonskrigene i 1820erne. En gammel Mand, som for ca. 30 Aar siden fortalte mig om de Tider, sagde, at Folk som voksede op nu havde det som i en Vugge. 1821 var et Uaar med Misvækst; der var en saadan Tørke, at der næsten ikke voksede Korn,

og en gammel Mand har fortalt mig, at Gæssene Aaret efter blev saa magre, at de ikke kom til at lægge Æg før henimod Høst. Tilmed har jeg hørt fortælle, at de havde Sygdom paa deres Kreaturer (Kvægpesten kan det ikke have været; men Mund- og Klovsygen har jo ogsaa nok den Gang foretaget Hærgningstogt). Redskaberne, man havde jo den Gang Hjulploven, var ogsaa langt mere ufuldkomne.

Den gamle Baltzer i Bagterp, død 1895 (93 Aar gl.), har fortalt mig, at Store Thomas (·Stuer Thames·), som han kaldtes, gjorde daarlige Handeler, naar han kom til Marked; han har altsaa ikke været paaholdende, noget hvori jeg ligner ham. Lykken har dog fulgt mig alligevel. Thomas Thomsen blev ingen gammel Mand, idet han døde $\frac{11}{12}$ 1831, kun 39 Aar gammel.

— — Ved Skiftet efter ham den $\frac{17}{12}$ 1832 opgøres Boets Aktiver til 1336 Rbd. og dets Passiver til 1094 Rbd., dets Overskud til 242 Rbd., hvoraf Halvdelen tilfaldt Enken, den anden Halvdel de tre Børn, hvoraf Sønnen fik 60 og Døtrene hver 30 Rbd. Det ses, at der var en Pantegæld paa 400 Rbd., og at der til 22 Kreditorer, mest Gaardmænd fra Egnen, skyldtes 857 Rbd., hvoraf noget var Pantegæld. — —

a. Anders Thomsen, f. $\frac{10}{5}$ 1822.

b. Marie Thomasdatter, f. $\frac{13}{2}$ 1832.

c. Mette Thomasdatter, f. $\frac{21}{10}$ 1834.

$\frac{10}{6}$ 1832 giftede Bedstemoder sig anden Gang, knap $\frac{1}{2}$ Aar efter hendes første Mands Død. Hun maa altsaa ikke have været ked af Ægteskab; det var jo ogsaa sin egen Sag i den vanskelige Tid at holde Bestyrer. Skolelærer Lykkegaard var maaske med til at stifte Partiet, den nye Mand var i alt Fald af hans Familie. Han hed Thomas Christian Madsen og var fra Hedegaard i Bindslev. Han var meget lille og klejn af Vækst og blev i Modsætning til hendes første Mand kaldt lille Thomas (·bette Thames·); men han var dygtig og virksom, selv om han personlig havde Vanskelighed ved at deltage i det tungeste Arbejde, og de økonomiske Kaar bedredes med stærke Skridt. Tiden havde nu ogsaa bedret sig. Nye Redskaber indførtes. Gaarden byggedes senere op endnu større og flottere end Gaarden i Bagterp, og hen i Tiden fik de et fremragende Mejerivæsen, Hestekærne

og de samlede Is i Tørvejord til Mælkens Afkøling om Sommeren. De havde ogsaa i Nærheden 2 Mønstermejerigaarde, nemlig begge Jonstrupgaardene.

Moder omtalte altid sin Stedfader med megen Venlighed, og efter hvad jeg kan forstaa, var han vist bedre ved Stedbørnene end den noget myndige Husmoder.

I dette Ægteskab blev der to Børn: Mariane Thomsen, f. $10\frac{1}{6}$ 1833 og Mads Christian Thomsen, f. $13\frac{1}{2}$ 1836.

Den sidste fik Gaarden, og hans Søn Thomas Madsen Thomsen har den endnu. Børn, Børnebørn og Børnebørnsbørn, der stammer fra Bodil Andersdatters andet Ægteskab, har helt igennem været en meget dygtig og respektabel Slægt, der nærmere omtales senere.

— — Bodil Andersdatter døde $2\frac{1}{2}$ 1860. Arven efter hende blev ved Skiftet den $28\frac{1}{2}$ underskrevet af samtlige mandlige Arvinger, deriblandt Søren Holt, opgjort til 2100 Rd. — —

Men tilbage til Børnene af første Ægteskab:

- a. Anders Thomsen, f. $10\frac{1}{5}$ 1820, død $18\frac{1}{9}$ 1902. Gaardejer i Bjergby. Gift $2\frac{1}{2}$ 1851 med Maren Andersdatter, Datter af Anders Nielsen og Maren Kristensdatter af Vestergaard i Bjergby, f. $11\frac{1}{6}$ 1826, død $16\frac{1}{6}$ 1908.

Anders Thomsen, eller, som han kaldtes efter den Gaard, han købte i Bjergby, Anders Vestergaard, var meget kraftig, firskaaren og velbygget. Han havde ikke blot fysisk Styrke, men ogsaa stor Villiestyrke. Moder fortalte om Forholdene i Hjemmet, at hvis der opstod kritiske Situationer, eller der paa anden Maade krævedes Mod og Snarraadighed, var det altid Anders, der skulde raade Bod derpaa. Sikkert havde han ogsaa godt af at vokse op under Stedfaderens solide Vejledning. Sandsynlidvis var han i Hjemmet, til han blev Soldat. Han var 3 Aar ældre end Fader og kom til at gøre hele Felttoget med. — Han stod ved 11. Batl. 4. Kompagni, Nr. 93, og var med i alle større Slag og adskillige Træninger, saaledes Slesvig, Fredericia og Isted. — Bataillonschefen, den bekendte Oberst Staggemeier, havde under en Kamp raabt, at her skulde de staa til sidste Mand. Pinligt havde det været en Gang efter længere March og Faste, da man var ved at koge en dejlig Suppe, at Ty-

skerne kom, saa det blev Kamp i Stedet for Spising. Under en Indkvartering paa Fyen mindedes Anders Vestergaard med særlig Glæde det fortrinlige Gammeløl, som han mente kunde være 2 à 3 Aar gammelt. Paa Isteddagen, hvor de begge havde været med, besøgte de altid hinanden, og saa gik det løs med at tale om Minderne.

Fader kom godt ud af det med begge sine Svogre, og de kom ofte til hinanden. Morbroder i Bjergby var veltalende ligesom Moder og i Særdeleshed meget gæstfri, og jeg husker baade som Barn og som voksen Mand, hvor skønt det var at komme der i Hjemmet. Undertiden talte de Politik; i mit Hjem holdt de »Aarhus Amtstidende«, som blev udgivet af Lars Bjørnbak, og Fader var Venstremand, medens Anders Vestergaard var Tilhænger af Enevælden, som den var paa Frederik VI.s Tid; han mente ikke det duede, naar saa mange skulde raade. Det kom mig for, at han ogsaa søgte at gennemføre disse Tanker paa sin Gaard, selv at raade.

Han var en dygtig Mand og stor Slider. Ejendommen, der ved Tilkøb blev paa 67 Tdr. Ld., 2 Td. 4 Skp. Htk., var meget bakket og laa paa den vestlige Side af den mægtige Bjergby Banke, fra hvis Top, der krones af den gamle kullede Kirke, man har en meget stor Udsigt over et stærkt kuperet og ejendommeligt Landskab og med Oversigt over en betydelig Strækning af Tannisbugten. Anders havde faaet Husene, Toften og Heden, ialt 44 Tdr. Ld., medens Marens Søster, Else Marie, gift med Lars Bak, fik Marken, der laa langt fra Gaarden og var paa 50 Tdr. Ld.

Ejendommens Bygning var til at begynde med kun et langt Hus; men Anders drev den bakkede og ret gode Jord op, saa de holdt 12 Malkekøer og byggede Lade og Kostald; men bevarede heldigvis det over 200 Aar gamle Stuehus, der er en Seværdighed. Inden Stuehuset 1871 blev gjort i Stand med nye Døre, Vinduer og delvis Mure, var noget af Muren efter Thomas Andersens Beskrivelse Vægstaver, Poge, sat op med Halm og Ler omkring, og i Køkkenet var der hverken Loft eller Skorsten, men Røgen drev ud af et Hul i Taget (Lyre). Søm var kun anvendt i Dørbeslag, alt var pindet sammen, selv Lægterne var hæftet til Spærene med Pinde.

Der skulde en stærk Hestekraft til den bakkede Mark

med den noget spredte Beliggenhed. Morbroder var ogsaa god til at handle og var økonomisk. Han yndede ikke Maaskiner og holdt paa de gamle Skikke, og han blev med Aarene meget velhavende. Han var tillige hjælpsom overfor Smaakaarsfolk, dersom de bad ham om en Tjeneste; men var der nogen, han ikke syntes fortjente det, var han ikke bange for at sige sin Mening og havde i det hele stærke moralske Standpunkter ligesom min Moder, Egenskaber, der er nedarvede i hans Børn, der alle er agtede og solide i deres Færd.

— — Sønnen Thomas Andersen har fortalt mig, at Anders Vestergaard for en Del efter Tidens Svaghed hver Lørdag havde et 9 Pots Anker fyldt med Brændevin med hjem fra Hjøring, og det blev altsaa tømt i Ugens Løb, og selv om en Del gik til fremmede og andre, fik han vel nok Hovedparten. Men da dels Brændevinen ikke var saa stærk, og da han tillige arbejdede haardt, stod han det ganske godt igennem og blev 82 Aar gammel, inden han døde, og han har næppe selv regnet med, at han paa dette Punkt havde nogen egentlig menneskelig Svaghed. — —

Maren, Anders Vestergaards Kone, var ogsaa virksom og dygtig i Huset, ikke mindst ved Rok og Væv. Hun lavede hele Familiens Tøj, og jeg husker aldrig, jeg saa dem i købt Tøj. De enkelte Gange, jeg har overnattet dernede, undrede jeg mig over, at der var kulørte Dusker i Hjørnerne af Puder og Dyner. Jeg troede den Gang, det var for at pynte, men har senere faaet at vide, at det var for at modvirke Hjørnernes Slid. Thomas Andersen har meddelt, at medens hun var Pige i Hjemmet, kørte hun for Hjulploven, som de havde 4 Heste for. De brændte ogsaa Brændevin, og den Dag, dette stod paa, fik hendes Brødre Niels og Kresten, naar de kom fra Skole, noget Brændevin i en Kop med Brødstumper i. Det var den Dag deres Middagsmad. Man regnede jo den Gang Brændevin for styrkende og som Middel mod næsten alt muligt ondt.

Senius Severinsen og Hustru, 1886.

a' Bodil Andersen, f. 21te, 1855, død 21te, 1931. Gift 4te, 11
1886 med Pors Senius Severinsen, f. 20de, 10 1855,
død 21te, 1904. Møllebygger i Bjergby.

Hun var ældste Barn og velopdraget i de huslige Sysler. Morbroder vilde helst, hun skulde have været Gaardkone; men hun giftede sig med Møllebygger Senius Severinsen, der var en fremragende Haandværker. Han har bygget mange Møller og deriblandt min Mølle, vistnok den 7. eller 9. i Rækken, han byggede. Den Gang var der endnu ingen Husmøller, og det varede mange Aar, inden der kom Petroleumsmotorer og Elektricitetsmotorer. Da man omkring 1880 slog om fra Kornsalg til Mælkeribrug, blev Kornet formalet i de hjemlige Møller, baade det, der blev brugt til Brød, og det, der blev brugt til Svin og Køer, og eftersom den Side af Landbruget udviklede sig, blev der stadig Trang til flere Møller. Nu er den Tid forbi, og Møllernes Tal er gaaet meget tilbage, da i alt Fald de fleste Gaarde har Kværne.

Senius og Bodil boede i et Hus, som laa Nord for Landevejen, længere vest paa i Bjergby. Han havde selv bygget Huset, og spekulativ, som han var, var det ikke noget almindeligt Hus. Der var Kælder under hele Huset, og Kostalden var i Kælderen, fordi dette gav mere Varme. Huset laa noget højt, saa Køerne kunde trækkes lige ud. Saa længe det duede noget med Møllerne, var Senius ude paa Arbejde,

og Bodil styrede alene med Bedriften; de havde vist 5—6 Malkekøer.

Det gik tilbage med Haandværket, inden Senius døde, og Bodil kom til at sidde haardt nok ved Ejendommen. Der var 4 Børn, og de 2 Sønner, der har arvet Faderens Haandværkersnilde, er bægge Tømrere og Snedkere.

Bodil solgte senere Ejendommen og byggede sig et stærkt og solidt Hus nærmere Varbro, hvilket hun hyggede om med største Nænsomhed. Hun vædede for Folk for derved at tjene til Hjælp til Opholdet. I 1930, da jeg besøgte hende, var hun daarlig til at gaa; men hun havde dog selv kalket Huset og var i Færd med at male Vinduerne. Hendes gamle virksomme Natur havde ikke givet op, alt skulde holdes pænt og bevares. Bodil gik sine sidste Aar en Del ud som Syge- og Barselplejerske. Hun var stille og hyggelig, og Folk syntes godt om hende; men hun vilde ingen Penge have; de gav hende da gerne lidt med hjem til Maden. I sin Ligtale over hende roste Præsten hende meget for hendes kærlige Sind. Hun interesserede sig for Læsning og fik stadig Bøger fra Biblioteket i Hjøring.

1/ Alfred Severinsen, f. $10\frac{1}{2}$ 1890. Tømrer, Snedker og Karetmager i Rønnebjerg. Gift $22\frac{11}{11}$ 1919 med Marie Jensen af Høgsted, f. $24\frac{1}{4}$ 1890.

Ellen Severinsen, f. $6\frac{1}{4}$ 1922.

Knud Severinsen, f. $6\frac{1}{10}$ 1923.

Inga Severinsen, f. $4\frac{1}{2}$ 1926.

2 Maren Katrine Severinsen, f. $11\frac{6}{6}$ 1893. Gift den $11\frac{1}{4}$ 1916 med Kristian Martin Alfred Nielsen af Bindslev, f. $10\frac{1}{11}$ 1873. Enkemand, havde 10 Børn i det første Ægteskab. Fhv. Gaardejer, Slagter i Bindslev.

Edith Nielsen, f. $21\frac{1}{10}$ 1916.

Lilly Nielsen, f. $24\frac{1}{7}$ 1918.

Niels Senius Nielsen, f. $25\frac{1}{11}$ 1920.

Bodil Nielsen, f. $20\frac{1}{12}$ 1921.

Kristine Nielsen, f. $7\frac{1}{6}$ 1923.

Marius Nielsen, f. $5\frac{1}{11}$ 1925.

Agnes Henriette Nielsen, f. $21\frac{1}{4}$ 1926.

Villiam Nielsen, f. $17\frac{1}{4}$ 1928.

Inger Lis Nielsen, f. $21\frac{1}{7}$ 1930.

- 3 Marie Severinsen, f. $^{5}_{3}$, 1897. Sygeplejerske, ugift.
- 4/ Marius Severinsen, f. $^{21}_{3}$, 1899, Tømrer og Snedker i Ø. Brønderslev. Gift $^{15}_{11}$ 1925 med Martine Marie Pedersen af Brønderslev, f. $^{6}_{3}$ 1905.
Børge Severinsen, f. $^{21}_{8}$ 1927.

Thomas Andersen, 1934, og Hustru, 1922.

- b/ Thomas Andersen, f. $^{10}_{5}$, 1857. Gift $^{14}_{9}$, 1886 med Thine Therkildsen fra Østergaard i Uggerby, f. $^{18}_{9}$, 1853, død $^{3}_{8}$ 1924.

Thomas Andersen er ligesom jeg opkaldt efter sin Bedstefader og havde, inden han overtog Hjemmet, haft Plads bl. a. hos Morbroder Mads Thomsen i Krustrup og i Tolne Anneksgaard og havde lært andre og nyere Skikke; tilmed var han flittig og pligttro, overmaade kraftig og dygtig til sit Arbejde. Han overtog Vestergaard 1886 efter sit Giftermaal. Morbroder flyttede da hen i et Hus ved Kirken, en Ejendom, han en Gang havde købt til, og hvor han holdt 2 Køer. Thomas giftede sig med en Gaardmandsdatter fra Uggerby; Morbroder kunde godt lide den Svigerdatter, han havde faaet, og sagde en Gang paa et Besøg i mit Hjem, at det var en, der kunde gaa i Leret, ved hvilken Billedtale han mente, at hun var ikke bange for at tage fat. Velstanden voksede da ogsaa for dem, selv om Thomas maatte betale sine Søkende en Del Penge.

Thomas har mange Bøger og er velbevandret i Litteratur, er en god Iagttaget og Fortæller. Ikke alene forstaar han at skildre de smaa Egenheder i Mennesker, men fremhæver ogsaa deres gode Sider og særlig den gamle Slags Folk, der stræber efter at klare sig selv. I adskillige Aar var han som Medlem af Sogneraadet tillige Kommunekasserer og var en god Regnemester. Bodil har fortalt mig, at naar Nabosønnen, Niels Dael, nu »Liselund«, taler med hendes Broder, siger han gerne: »Det var dig, som lærte mig at regne«.

Efter at Thomas Andersens Søn 1918 havde overtaget det gamle Hjem, købte Thomas en mindre Ejendom, »Broen«, som han drev frem til et særdeles godt Landbrug. Denne Ejendom har han senere afstaaet til en Søn Emil, som hans Hustru medbragte i Ægteskabet, og har ogsaa derved bevist sin Hjælpsomhed. Nu bor han i den gamle Gaard, men er fremdeles vel ved Magt, kun en betydelig Døvhed virker ham noget generende.

1/ Maren Andersen, f. $\frac{8}{8}$ 1887. Gift $\frac{8}{4}$ 1908 med Frederik Qvistgaard af Bjergby, f. $\frac{8}{4}$ 1883. Snedker og Møbelhandler i Vraa. Ægteskabet er barnløst.

2/ Anders Kristian Andersen, f. $\frac{29}{7}$ 1892. Gaardejer i Vestergaard i Bjergby. Gift $\frac{4}{12}$ 1917 med Marie Steffensen af Tornby, f. $\frac{10}{4}$ 1892.

Else Vestergaard, f. $\frac{0}{1}$ 1918.

Tage Vestergaard, f. $\frac{8}{12}$ 1919.

Svend Vestergaard, f. $\frac{13}{6}$ 1923.

Kristian Vestergaard, f. $\frac{11}{9}$ 1929.

c/ Anders Marius Andersen, f. $\frac{12}{9}$ 1862, gift 1887.

Var yngste Broder, giftede sig og rejste til Amerika; men Konen forlod ham og rejste til Mormonerne i Utah, og siden 1895 har man intet hørt til dem. En lille Datter blev tilbage hos Bedsteforældrene, og det blev da hende, der fik Arven.

b. Marie Thomasdatter, f. $\frac{13}{12}$ 1822, d. $\frac{24}{6}$ 1888. Gift med Gaardejer Christen Isak Jensen af Skallerup. F. $\frac{25}{5}$ 1818, d. $\frac{30}{10}$ 1880.

Om hendes yngre Dage ved jeg ikke meget. Hun blev gift med Gaardejer Christen Isak Jensen (»Kræn Isak«) af Sønderlev i Skallerup. Det var en god Gaard, og mulig har

Ægteskabet til at begynde med været lykkeligt. Jeg vil fremhæve og omtale min Moster for, at hun, da Moder efter efter Bolines Fødsel havde faaet Barselseber, tog Barnet med hjem og beholdt det i 2 Aar, da Moder i lange Tider vedblev at være svagelig; dette maa være sket med Mandens Billigelse, og Forholdet har da sandsynligvis været godt til at begynde med; men senere blev hendes Mand skrækkelig hengiven til Drik; han var da yderst raa og brutal og havde vel til Tider Delirium. De 4 Børn: Jens, Boline, Thomas og Lars opvoksede under ulykkelige Forhold.

- a/ Jens Kristensen, f. 5°, 1852, var i Handelslære ved Købm. Laurids Schibsbye, men fik Sukkersyge og døde.
- b/ Grete Boline Marie Kristensen, f. 11°, 1857, døde som voksen efter kort Sygdom.

Thomas Kristensen, 1888.

- c/ Thomas Kristensen, f. 9°, 1855. Gift med Caroline Kristine Jensen, Datter af Grd. Jens Nielsen og Hustru, Glimsholt i Ugilt. F. i Ugilt 16°, 1857, d. i Kbhvn. 2°, 1928.

Han havde en betydelig Kundskabstrang og naaede ved fortsat Studium og Flid ret vidt. Som ung var han paa Højskole, sidst paa Askov. Efter Faderens Død overtog han Gaarden og var i den Tid Sogneraadformand; men Landbruget interesserede ham ikke særlig, og han afstod da Gaarden til sin yngre Broder Lars. Først forsøgte han sig som

Fisker i Frederikshavn, fik bygget et stort Fartøj, hvormed han vilde fiske paa Vestkysten; men Fartøjet var for tungt at trække paa Land. Derefter nedsatte han sig som Købmand i Stokbrogade i Hjøring og averterede paa Vendelbomaal under Navnet »Thomas Godttjyb«.

Hans mange Interesser fulgte ham, han købte den uplantede Del af Bagterp Hede, 120 Tdr. Ld., og solgte den senere med god Fortjeneste til Amtet, der har tilplantet hele Arealen, som nu er et godt Aktiv. Amtet har senere anlagt flere Plantager med et gunstigt Resultat.

-- -- Bagterp Hede var af den Formation, man kalder Indsande, en Mængde sammenføgne og derefter lyngbevoksede Bakker, og kaldtes da ogsaa Bagterp Klit. Heden havde sin Poesi; men Skoven var naturligvis mere nyttebringende. Jeg husker i Sommeren 1888 at have set en Flok Steppenhøns paa Bagterp Hede. Paa Bagterp Hede holdtes Amtets store Skyttestævne, særlig før og efter Riffelprovisoriets Tid i 80erne. Lærer Galatius ledede Slagets Gang og Afdelingernes militærmæssige Afmarch til et stort Folkemøde. --

Thomas Kristensen (»Thomas Isak«) byggede senere Købmandsgaarden paa Nørretorv. Han interesserede sig for Oprettelsen af Sognelæsebogsamlinger, købte et stort Areal vest for Byens Kirkegaard, som han udlejede til Kolonihaver eller solgte til Byggegrunde; han fik for sig selv et gunstigt økonomisk Resultat, sparede svært sammen og blev velhavende. Opsigt vakte han undertiden ved mærkelige Paafund, som da han paa amerikansk Vis agiterede for at blive Brandkasserer ved at avertere, at de, der vilde stemme paa ham, kunde faa gratis Kaffe hos Kjærsgaard eller paa Forsamlingsbygningen; han havde dog ikke Valglykken med sig.

I en senere Alder giftede han sig, fik en pæn Kone og en Datter, som nu er Læge i Slagelse. Da Datteren kom til København for at studere, opgav Thomas Kristensen sin Købmandsvirksomhed, og Familien flyttede til København. Her døde hans Hustru, og Thomas Kristensen bor nu i Slagelse, plejende sine mange Interesser, særlig ogsaa Skakspillet, hvorom han skriver Opgaver i Bladene. Han fører en betydelig Korrespondance, ogsaa med Danske i Udlandet, som er modtagelige for hans mange Ideer.

1/ Margrethe Kristensen, f. ⁵/₈ 1893, Læge i Slagelse.

Lars Kristensen og Hustru, 1883.

d/ Lars Kristensen, f. $\frac{1}{4}$ 1862, d. $\frac{19}{11}$ 1890. Gift den $\frac{23}{9}$ 1885 med Marie Østergaard, f. $\frac{15}{2}$ 1861. Datter af Husmand og Murer Søren Nielsen i Skallerup.

Fik Hjemmet efter Thomas. De levede under meget lykkelige Forhold, var udpræget Grundtvigianere, hvad de vel havde efter Grundtvigs Højskole, hvor de begge havde været Elever. De var ivrige for den kristne Religion og Moral, og Lars kunde vel ogsaa have arvet noget af dette fra Moders Slægt. Vi kom sammen af og til, saa længe Lars levede; men han blev ingen gammel Mand, Brystsysten tog ham. Hans Hustru har i mange Aar som Enke siddet for Gaarden.

1/ Nikolaj Larsen Østergaard, f. $\frac{4}{8}$ 1888, d. $\frac{2}{2}$ 1912.

2/ Johannes Larsen Østergaard, f. $\frac{2}{3}$ 1894.

c. Mette Thomasdatter, f. $\frac{21}{10}$ 1824. Gift $\frac{14}{11}$ 1851 med Gaardejer Søren Pedersen Holt af Bagterp. Er omtalt i det foregaaende.

KRUSTRUP-SLÆGTEN FRA HEDEGAARD.

Thomas Christian Madsen fra Hedegaard i Bindslev, Bodil Andersdatters anden Mand, er omtalt i det foregaaende Side 136. Oplysningerne om denne Gren af Slægten er givne dels af Ths. Holt og dels navnlig af Gaardejer Thomas Madsen Thomsen af Krustrup.

I ovennævnte Ægteskab var der to Børn.

Mariane Thomsen, f. $16\frac{1}{6}$ 1833, d. $9\frac{1}{2}$ 1849.

Mads Thomsen, 1901. og Hustru, 1883.

Mads Christian Thomsen, f. $13\frac{1}{2}$ 1836, d. $23\frac{1}{4}$ 1916. Gift d. $4\frac{1}{7}$ 1862 med Else Marie Christensdatter, f. $23\frac{1}{2}$ 1835, d. $21\frac{1}{4}$ 1890, Datter af Gaardejer Christen Christensen og Hustru Maren Andersdatter af Melleंगाard i Ugilt.

Mads Thomsen var en venlig og stilfærdig Mand, der koncentrerede sit Virke om sin Bedrift og sin Interesse om Slægten, som han og hans Hustru var flink til at besøge, saaledes ogsaa Familierne i Bagterp og i Bjergby. Bedriften var nærmest efter Tidens Forhold en Mønsterbedrift, Besæt-

ningen blev stadig forbedret og Gaarden bygget op ud over det almindelige for sin Tid. Husmoderen passede Husholdningen med megen Dygtighed og Økonomi, saa intet gik til Spilde, og dog var Forplejningen udmærket. Særlig fremragende var efter Tidens Forhold Mejerivæsenet, der jo nærmest den Gang var Husmoderens Værk, og hvor de to Nabogaarde Jonstrupgaardene var gode Forbilleder. Det var adskillige Præmier, der kom hjem fra Smørudstillinger, og for Smørret fik man al Tid en god Overpris. Erfaringerne spredtes videre, saaledes ogsaa til Søsteren i Bagterp. Man bjergede Is i Ishus, noget der den Gang var usædvanligt paa Bøndergaarde, og Mælken blev om Sommeren afkølet i Vand og Is. Siden Hustruens forholdsvis tidlige Død kneb det mere med at følge med, men Mads Thomsen var alligevel en af de sidste, der overgav sig til Andelsmejeriet.

Det meste af, hvad der skulde bruges til Klæder til Familien og til Sengetøj, baade Uldvarer og Hørvarer, blev forarbejdet i Hjemmet. Hørren blev avlet paa Marken og fra først til sidst forarbejdet hjemme til den færdige Vare.

I 1894 overdrog Mads Thomsen Gaarden til sin ældste Søn, men vedblev saa at bo der; han interesserede sig ikke mindre for sine andre Børns Vel og Bedrift og tog jævnlig i kortere eller længere Tid Ophold hos dem, naar han mente, han kunde være dem til Nytte; saaledes beplantede han et stort Stykke Jord med Gran hos sin Søn Valdemar i S. Harriidslev.

Thomas Madsen Thomsen og Hustru, 1926.

- a. **Thomas Kristian Madsen Thomsen**, f. d. 13³/₃, 1863, gift d. 16¹¹/₁₁ 1888 med **Marie Magdalene Andersen**, f. 2³/₃ 1861, d. 9³/₃ 1931, Datter af Gaardejer Christian Kjærulf Johan Andersen og Hustru Maren Christine Thomsen af Møllergaard i Glimsholt, Ugilt Sogn.

Den samme Dygtighed, som prægede Hjemmet i Mads Thomsens Tid, er i fuldt Maal fortsat af Sønnen og dennes Hustru. Med Besætning og Landbrug har de indtaget en Førerstilling, alt har været med Tiden, selv Malkemaskine er anskaffet, og medens det kan hænde, at saakaldte Mønsterbrug ikke just har givet Overskud, har her været den rette Balance, og Velstanden har stadig fulgt Hjemmet i Krustrup, dertil har naturligvis ogsaa bidraget en gennemført Økonomi. Thomas Madsen fandt det praktisk at dele Ejendommen og har bygget en ny, flot Gaard nord for Vejen. Stuehuset har Karnap, og der er indlagt Centralvarme. Den yngste Søn har den nye Gaard i Forpagtning, en ældre Søn den gamle Gaard, ligeledes i Forpagtning.

- a. **Elsea Marie Kirstine Thomsen**, f. 20⁹/₉ 1889, gift d. 25¹⁰/₁₀ 1912 med Gaardejer **Henrik Sten** af N. Harritslev.

1/ **Søren Kristian Sten**, f. 1³/₃ 1914.

2/ **Thomas Sten**, f. 26⁴/₄ 1916.

- 3' Gerda Sten, f. $23\frac{1}{3}$ 1918.
 4' Inger Marie Sten, f. $7\frac{1}{6}$ 1921.
 5' Knud Sten, f. $24\frac{1}{12}$ 1925.
 b' Mads Kristen Thomsen, f. $14\frac{1}{6}$ 1892, Gaardejer
 i Søndergaard i Vennebjerg, gift $16\frac{1}{8}$ 1927 med Alma
 Katrine Lauritsen, f. $14\frac{1}{9}$ 1897.
 1' Edith Thomsen, f. $16\frac{1}{9}$ 1928.
 2' Jørn Thomsen, f. $16\frac{1}{10}$ 1929.
 c' Johan Valdemar Thomsen, f. $15\frac{1}{7}$ 1895, gift $25\frac{1}{10}$
 1932 med Amalia Kristiansen, f. $14\frac{1}{3}$ 1903.
 d' Knud Hillebert Thomsen, f. $26\frac{1}{4}$ 1899.
 e' Maren Margrethe Thomsen, f. $20\frac{1}{10}$ 1904.

Martin Thomsen og Hustru. 1915.

- b. Martin Thomsen, f. $23\frac{1}{3}$ 1865, gift $25\frac{1}{7}$ 1893 med Ma-
 rie Jensen, f. $5\frac{1}{8}$ 1866, d. $11\frac{1}{2}$ 1926, Datter af Gaardejer
 Jens Peter Larsen og Hustru Anne Christine Jensdatter
 af Borup, Vraa Sogn.

Marie Jensen var Mads Thomsens første Husbestyrerinde, saa Martin havde haft Lejlighed til at se, at hun forstod det, hun paatog sig. De overtog først Gaarden Hjørnet i Borup, men Marken laa spredt, de syntes der var for lidt Fremskridt at gøre og købte da en meget god Gaard i Krustrup tæt ved Hjemmet. Besætningen voksede saa stærkt, at de maatte sommerstaldfodre, og de virksomme Mennesker syntes da

ogsaa her var for lidt Albuerum, de solgte da Ejendommen 1907 og købte Blasigggaard i Skibsby, St. Olaj Sogn. Her var noget at sætte i Stil, da Gaarden var meget forsømt; de byggede op af Bygningerne, hvad der ikke kunde restaureres, og baade Bygninger, Redskaber, Mark og Have maatte grundigt forbedres.

Et stort Tab for Martin Thomsen var det, at hans Hustru tidlig døde (efter et Benbrud), den ældste Søn døde i en tidlig Alder, den anden blev Lærer, og Martin Thomsen har personlig taget meget haardt Slid, der har præget ham. En stor Støtte for ham har det dog været, at han har haft sine flinke Døtre til at hjælpe sig og styre Huset.

- a/ Christian Thomsen, f. 11_{12} 1894, d. 19_{10} 1905.
- b/ Elna Marie Kristine Thomsen, f. $18_{/8}$ 1897, Oldfrue paa Hjørring Amts og Bys Sygehus.
- c/ Johanne Thomsen, f. $29_{/9}$ 1899.
- d/ Anny Krista Thomsen, f. $12_{/4}$ 1903.
- e/ Jens Peter Thomsen, f. $4_{/1}$ 1905, Kommunalærer i Aalborg.
- f/ Krista Thomsen, f. $20_{/3}$ 1909.

Christen Madsen Thomsen og Hustru, 1926.

- c. Christen Madsen Thomsen, f. $9_{/6}$ 1867, gift d. $10_{/11}$ 1891 med Tomine Annine Andersen, f. $21_{/10}$ 1863,

Datter af Gaardejer Christian Kjørulf Johan Andersen og Hustru Maren Christine Thomsen af Glimsholt, Ugilt Sogn.

Christen Thomsen kom tidlig hjemme fra, idet han alt fra Barn havde Lyst til Gartneri. Straks efter sin Konfirmation kom han til Marslev paa Fyen, derefter i Haven paa Hvedholm, til en Planteskole i Helsingør og derefter til Hjøring hos den kendte Gartner Andersen i Bryggergade.

Da Christen Thomsen var 24 Aar, fik han at vide, at der i Frederikshavn var en Ejendom til Salg, der egnede sig til Gartneri, og resolut, som han al Tid har været, fik han sin Fader med derved, og Ejendommen blev købt. Fra en ringe Begyndelse er Forretningen nu udviklet til at være Frederikshavns største Gartneri med en Mængde Drivhuse (C. M. Thomsens Gartneri).

C. M. Thomsens første kvindelige Medhjælp var Søster til hans ældste Broders Kone, og hun blev hans Hustru.

Thomsen har nu overdraget Gartneriet til tre af Sønerne, men virker stadig med ved Raad og Daad.

- a/ Mads Christian Kjørulf Thomsen, Gartner, f. $19\frac{1}{10}$ 1892, gift $4\frac{1}{9}$ 1931 med Anna Pedersen, f. $19\frac{1}{6}$ 1902, Datter af Buntmager Pedersen, Hjøring.
1/ Hanne Thomsen, f. $7\frac{1}{9}$ 1933.
- b. Thomas Viggo Thomsen, Gartner, f. $2\frac{1}{4}$ 1894, gift $9\frac{1}{6}$ 1918 med Martha Nielsen, Datter af Fiskeeksportør Martin Nielsen i Fredericia.
1/ Edith Thomsen, f. $18\frac{1}{8}$ 1920.
- c/ Else Martine Thomsen, f. $2\frac{1}{2}$ 1896.
- d/ Knud Hillebert Thomsen, f. $28\frac{1}{10}$ 1897, d. $5\frac{1}{2}$ 1899.
- e/ Knud Hillebert Thomsen, Dyr læge i Otterup paa Fyen, f. $24\frac{1}{9}$ 1899, gift $27\frac{1}{9}$ 1927 med Tandlæge Margrethe Jensen, Datter af Dyr læge Peder Jensen af Ullerslev, Fyen.
1/ Kristian Thomsen, f. $7\frac{1}{4}$ 1929.
2/ Kirsten Thomsen, f. $18\frac{1}{12}$ 1932.
- f/ Oluf Gunnar Thomsen, Gartner, f. $28\frac{1}{8}$ 1902, gift $25\frac{1}{7}$ 1932 med Marie Vejen, f. $25\frac{1}{7}$ 1910, Datter af Lagerforvalter Herluf Vejen, Frederikshavn.
1/ Hans Erik Thomsen, f. $11\frac{1}{10}$ 1933.

g¹ Aksel Verner Thomsen, Dyrlæge i Stenstrup paa Fyen, f. 3²/₂ 1906, gift 2¹¹/₁₁ 1930 med Thyra Nielsen, f. 28¹¹/₁₁ 1905, Datter af Købmand Martin Nielsen, Blommenslyst.

1. Birthe Thomsen, f. 24²/₂ 1933.

Valdemar Thomsen og Hustru, 1915.

d. Jens Valdemar Thomsen, f. 28⁶/₆ 1872, gift 17¹/₁ 1899 med Karen Marie Madsen, f. 2⁹/₉ 1866 i Snevre, Datter af Husejer, Entreprenør Mads Chr. Nielsen og Hustru Kirsten Marie.

Samme Aar de holdt Bryllup købte de Gaarden i S. Harritslev (50 Tdr. Ld.). Gaarden, der havde nogenlunde Bygninger, var temmelig forsømt. Der blev taget fat paa Forbedring af Markens Kultur; men Jorden var af let Bonitet, den første Sommer meget tør, og Valdemar Thomsen saa da noget mismodigt paa Stillingen, men da de begge forstod at sætte Stævne efter Evne, klarede Skærene, uden at Modet og Humøret helt sattes overstyr, og efterhaanden kom Frugterne og Glæden af deres Arbejde. I 1906 slog Lynet ned i Laden, dræbte en Hest og antændte, saa alle 3 Udlænger nedbrændte. Den nye Gaard er ret præsentabel, men Avlen er tiltaget saa meget, at Bygningerne nu uden Skade kunde have været rummeligere.

a¹ Else Thomsen, f. 13¹²/₁₂ 1899.

b/ Kristian Thomsen, Gaardejer, Rakkebyholm, Rakkeby, f. 16_3 1904, gift 14_{10} 1928 med Krista Jensen fra Ø. Brønderslev.

1/ Valdemar Thomsen, f. 26_8 1929.

2/ Ruth Thomsen, f. 17_1 1934.

c/ Thomas Thomsen, Gaardejer i S. Harritslev, f. 15_{11} 1905, gift 14_{10} 1931 med Kathrine Henriksen fra Fjallerslev paa Mors.

1/ Bent Thomsen, f. 28_9 1932.

2/ Knud Thomsen, f. 4_3 1934.

Søren Thomsen og Hustru, 1926.

e. Søren Rudolf Thomsen, f. 21_1 1875, gift med Karen Marie Knudsen, f. 2_{11} 1874 i Skallerup.

Søren Thomsen og Hustru havde de første 6 Aar af deres Giftermaal en mindre Landejendom i Højene. Maaske det ikke var en rentabel Ejendom, maaske manglede han Støtte, i al Fald svarede Resultatet af Ejendommen ikke til Forventningerne. Han solgte da, flyttede til Hjøring og fik Arbejde paa Andelsslagteriet, vist nærmest midlertidig, til han kunde finde sig en mere passende Ejendom. Men da han syntes baade om Arbejdet og Lønnen, købte han Hus og fortsatte til Svineproduktionen og derved Slagtingerne i en Periode under Krigen svandt ind til meget lidt; han fik da tilligemed andre Arbejdere sin Afsked, men desuagtet manglede han

ikke Arbejde, da han baade kunde og vilde tage fat, hvor der bød sig Arbejde.

- a/ Jens Christian Thomsen, Graver i Vejby, f. 1°/₉ 1902 i Skallerup, gift 30°/₁₁ 1925 med Dagmar Marie Christensen, f. 10°/₄ 1902 i Vejby.
1/ Kaj Thomsen, f. 12°/₁₁ 1923.
- b/ Mary Kristine Thomsen, f. 28°/₄ 1903 i Skallerup, gift 15°/₅ 1927 med Harry Pedersen Østergaard, Vognmand i Børglum, f. 15°/₈ 1905 i Ringgive Sogn.
1/ Harry Christian Østergaard, f. 21°/₇ 1927 i Hjøring.
2/ Anne Marie Østergaard, f. 1°/₈ 1928.
3/ Orla Nikolaj Østergaard, f. 24°/₈ 1929.
4 Lilly Kristine Pedersen Østergaard, f. 5°/₉ 1930.
5/ Bent Johannes Østergaard, f. 1°/₉ 1931.
6/ Tove Pedersen Østergaard, f. 18°/₈ 1933.
- c/ Signe Nielsine Thomsen, f. 25°/₉ 1906 i Højene, gift 6°/₁₁ 1932 med Svend Aage Pedersen, f. 9°/₆ 1907 i Aalborg.
- d/ Mads Christian Thomsen, f. 7°/₁ 1908 i Højene.
- e/ Elsea Marie Thomsen, f. 12°/₁₁ 1911 i Hjøring.
- f/ Inger Martine Thomsen, f. 11°/₉ 1920 i Hjøring.

Boline Thomsen, 1934.

f. Boline Thomsen, f. 11°/₁₁ 1877.

Boline Thomsen var kun 12 Aar, da hendes Moder døde. 18 Aar gammel tog hun paa Kjøng Højskole paa Fyen og tog derefter Plads et Par Aar paa Gaarde der, var ogsaa en Tid i Helsingør, men da hendes Broder i Frederikshavn paa den Tid manglede en til at passe sin Butik, tog hun Kursus i en Blomsterforretning i København, overtog derefter Pladsen hos sin Broder og var der i mange Aar. Som Tiden gik, fik hun dog ogsaa Selvstændighedstrang, tog Kursus i en Konfekturforsretning i Sæby og overtog derefter Forretningen. De første Aar boede hun til Leje, men købte derefter et ikke helt nyt Hus, som hun grundigt restaurerede og pyntede op. De sidste Aar har hun taget en kvindelig Kompagnon for derved ikke at være slet saa haardt bundet til Butiken.

— — —

Ths. Holt skriver til Slut: Naar jeg forsøger en Sammenligning mellem de to Slægter efter Bedstemoders 2 Mænd, maa jeg sige, at den efter hendes sidste Mand, Thomas Kristian Madsen fra Hedegaard i Bindslev, har alle været praktiske og dygtige i, hvad de tog sig for. Man siger: Skomager bliv ved din Læst, og det er, som de har haft en Evne til at samle sig om Bedriften og har forstaaet at følge med i Udviklingen.

Hvad Slægten efter Bedstemoder og hendes første Mand angaar, den Slægt, hvortil jeg hører paa mødrene Side, og hvorfra vi sikkert har arvet en hel Del, da maa jeg sige, at vi har haft mange Interesser, men ikke alle af den Slags, der gav Brød. Fremfor alt kan vi føle Glæde over Naturens Skønhed. Jeg husker min Søster Maren, alt det hun kunde se paa en Udflugt i Skov, paa Mark og Strand, og jeg har det paa samme Maade. Ved Siden af Interessen for det gamle har dette bidraget til at give os Livslykke. Naar jeg en enkelt Gang kommer ud, kan det for mig blive en festlig Oplevelse.

Det glæder mig, hver Gang jeg kommer sammen med mine Slægtninge og ser noget, som jeg har tilfælles med dem.

Motto:
**Vær stærk i Modgang,
men ydmyg i Medgang.**